

Filarmonica din Viena, distinsă
cu Ordinul de Onoare al
Comunităților Evreiești din
România în grad de Mare Stea
pag. 2

Tikun Leil Șavuot la Templul
Coral din București
pag. 3

La înmormântarea
unui mare lider comunitar:
Paul Schwartz (z.l.)
pag. 4

Tema sionismului – o analiză
pag. 6

„Există minuni «evreiești».
Trebuie să credem în miracole,
dar cu măsură”
Interviu cu **SORIN LUCIAN
IONESCU**, președintele
CE Constanța
pag. 11

Într-o sesiune solemnă, Parlamentul a marcat Ziua Solidarității și Prieteniei dintre România și Statul Israel

Pentru al doilea an, Parlamentul României a celebrat, în cadrul unei sesiuni solemne, Ziua Solidarității și Prieteniei dintre România și Statul Israel, corespunzând ca dată cu ziua Declarației de Independență a Israelului, 14 mai. Introducerea acestui moment în calendarul Parlamentului a fost propusă de deputații Silviu Vexler și Ovidiu Ganț, ei reprezentând minoritatea evreiască și, respectiv, minoritatea germană din România. Era firesc acest demers, ținând cont de istoria de 78 de ani de relații neîntrerupte dintre cele două țări, România menținându-le și în unele clipe grele ale istoriei, chiar și înainte de 1990. Acum mai mult ca oricând țara noastră a avut și are o atitudine fermă legată de dreptul Israelului de a-și apăra securitatea, de dreptul de a supraviețui. De asemenea, România condamnă fără echivoc manifestările antisemite din lume, subliniind că acestea sunt o gravă amenințare la adresa democrației.

Aceste principii s-au regăsit în cuvântările rostite de legiuitorii români, precum și de invitatul israelian, Yariv Levin, viceprim-ministru și ministrul justiției al Statului Israel, prezent la sesiunea solemnă.

Mircea Abrudean, președintele Senatului: Între România și Israel există o punte invizibilă, dar indestructibilă

Președintele Senatului a scos în evidență importanța existenței comunității evreiești din România și a comunității evreilor români din Israel în crearea unor relații solide între cele două țări, „o legătură vie între națiunile noastre, o punte invizibilă, dar indestructibilă”. În context, el a subliniat că „România își reafirmă sprijinul ferm pentru dreptul Israelului la securitate și pace. România rămâne un partener solid în combaterea antisemitismului și pentru păstrarea memoriei Holocaustului”. Vorbitorul a atras în același timp atenția asupra unor fenomene negative pe plan global. „Asistăm la o revenire îngrijorătoare a discursurilor extremiste, a antisemitismului și a formelor de radicalizare ce urmăresc

să divizeze societățile din interior. Fie ca această zi să reprezinte o reînnoire a angajamentului nostru: România și Israel să continue să fie alături una de cealaltă nu doar ca aliați, ci și ca adevărați prieteni, dedicați unei lumi a păcii, a inovației și a demnității umane împărtășite. (...) Democrația nu trebuie să capituleze niciodată în fața extremismului. Nu trebuie să permitem niciodată ca ura să devină un limbaj normal în spațiul public”, a arătat Mircea Abrudean.

Sorin Grindeanu, președintele Camerei Deputaților: Israelul rămâne cel mai apropiat aliat al României în Orientul Apropiat

Vorbitorul a subliniat trăinicia prieteniei neîntrerupte de 78 de ani a celor două țări și rolul jucat de comunitatea evreilor din România și de

cea a evreilor de origine română din Israel. Subliniind că Israelul rămâne cel mai apropiat aliat al României în Orientul Apropiat, el a vorbit despre valoarea strategică a acestor relații bilaterale. „Solidaritatea noastră a fost demonstrată prin acțiuni concrete în momente grele, traversate de Statul Israel”, a mai arătat el. Grindeanu a vorbit și despre oportunitățile oferite în cadrul relațiilor bilaterale. „Vom sprijini în continuare această relație în toate domeniile de interes comun: infrastructura de transport, industria de apărare, agricultura, securitatea cibernetică.” Menționând creșterea manifestărilor antisemite după octombrie 2023, vorbitorul a subliniat că România se angajează să ia măsuri pentru ca evenimentele istorice din trecut să nu se mai repete.

Silviu Vexler, deputat, președintele FCER: Pentru Israel, România este un prieten statornic în momente de furtună

În cuvântarea sa, președintele FCER a abordat aspecte ale prieteniei dintre România și Israel. Relațiile de prietenie dintre România și Israel, a spus el, au rezistat în ciuda vitregiilor și s-au întărit.

„Privind spre legătura dintre România și Statul Israel, vedem că timpul, acest sculptor tăcut, nu a făcut altceva decât să scoată la lumină o operă de artă a spiritului uman: o prietenie care nu se măsoară în kilometri, ci în bătăile aceleiași inimi. Nu vreau să recit cifre sau să invoc acor-

duri, dar vreau să vorbesc despre o geografie a sufletului. Există locuri pe hartă care sunt despărțite de mări și munți, dar există spații în istorie unde două popoare au decis că vor merge spre viitor împreună. România și Israel nu sunt doar aliați strategici; suntem depozitarii unei memorii comune și, mai ales, parteneri într-o aventură a creativității care abia începe. Pentru a înțelege cu adevărat România de astăzi trebuie să privim și amprenta profundă, luminoasă și neobosită a comunităților evreiești pentru care aici a fost și rămâne «acasă». Evreii din România nu au trăit pur și simplu în această țară, ei au trăit pentru ea. A fost și rămâne o loialitate a pasiunii și o pasiune a loialității.

Evreii români au păstrat mereu în ei și au dorit să împărtășească acel spirit denumit în iudaism Tikun Olam: dorința de a repara lumea. Au fost vișători care au construit fabrici și bănci, artiști care au modelat sensibilități și patrioți care, în momentele de cumpănă ale istoriei, au ales să rămână fideli drapelului românesc cu o demnitate care ne obligă astăzi la recunoștință. Această loialitate nu a fost un contract, ci un legământ de sânge și de spirit. De aceea, atunci când Israelul modern s-a născut ca stat, o parte din inima României s-a mutat pe țărmul Mediteranei. Sute de mii de evrei români au plecat spre Țara Sfântă, transformând Israelul într-un loc unde România este iubită, vorbită și onorată în fiecare zi. (...)

Prietenia dintre statele noastre este unică pentru că a supraviețuit iernilor politice și a înflorit sub soarele democrației. România a înțeles, poate mai bine decât mulți alții, că a fi alături de Israel nu este doar o opțiune politică, ci este

Eva GALAMBOS
Cristian VECHIU

(Continuare în pag. 3)

Adunarea Generală a FCER

La 27 aprilie a.c. a avut loc Adunarea Generală anuală a FCER, cu participarea Consiliului de Conducere și a președinților de comunități, cu prezență fizică sau online. Au fost dezbătute problemele de actualitate ale Federației, printre care execuția bugetară pe 2025 și proiecțiile bugetare pentru 2026, probleme de reorganizare în mai multe domenii, inclusiv în sectorul de Asistență Socială și Medicală, efectele situației economice și politice actuale asupra Federației Comunităților Evreiești din România, activitatea de deputat a președintelui FCER, Silviu Vexler, precum și problema convertirilor.

După ce Adunarea a fost declarată statutar constituită și după binecuvântarea prim-rabinului Rafael Shaffer și a prezentării pericopei care îndeamnă la unitate, a cerut o intervenție Israel Sabag, director al Joint România, aflat în Israel. În condițiile dificultăților și problemelor care frământă și Israelul și România, merită de scos în evidență activitatea și realizările președintelui FCER, Silviu Vexler, care, prin talentul și energia lui, conduce comunitatea evreiască prin aceste timpuri dificile. Mulțumind pentru aprecierile directorului Joint, Silviu Vexler a schițat în câteva cuvinte situația politică a momentului, cu perspectiva iminentă (la acea vreme) de demitere a guvernului cu sprijinul partidului extremist AUR și riscul ca această formațiune să ajungă în preajma puterii politice.

Vicepreședintele FCER, Ovidiu Bănescu, a prezentat o imagine ușor mai optimistă a situației economico-financiare a Federației, considerând că, datorită eforturilor președintelui FCER în calitate de deputat, s-au putut obține de la guvern și de la DRI fonduri corespunzătoare cu cele de anul trecut, inclusiv alocații pentru repararea sinagogilor. Vorbitorul a amintit în context situația grea în care

se găsesc președintele și familia sa din cauza amenințărilor cu moartea din partea unor antisemiți.

Execuția bugetară pe 2025, finalizată cu un excedent

Silvian Horn, directorul economic al FCER, a prezentat o serie de elemente legate de datele financiare și economice ale FCER.

Resursele financiare au permis continuarea activității religioase, a programelor de asistență socială și medicală ale DASM, asigurarea integrală a utilităților FCER, ale comunităților și ale DASM, a proiectelor de reabilitare a patrimoniului sacru și comunitar, precum și a activităților culturale și de identitate.

În ceea ce privește cheltuielile, un capitol cu pondere importantă este cel dedicat comunităților, care atinge 85,6%. Va continua finanțarea unor programe culturale, precum Pro-Etnica, seminarul Bereshit, ediția 24, Zilele Victor Brauner, TES Fest, Ziua Limbii și Teatrului Idish.

Florea Țugui, cenzorul FCER, a afirmat că, în urma activității comisiei de cenzori asupra bilanțului contabil și a anexelor la bilanț, nu au fost constatate deficiențe. Din verificările efectuate, evidența contabilă respectă prevederile legale în domeniu, aceasta realizându-se în conformitate cu toate normele în vigoare. De asemenea, FCER nu înregistrează obligații bugetare restante. Potrivit cenzorului Florea Țugui, comisia de cenzori, în urma auditului efectuat, propune Consiliului de Conducere și Adunării Generale aprobarea bilanțului contabil, a contului exercițiului și a anexelor acestora pe anul 2025, spre a fi depuse la Ministerul Finanțelor.

Silviu Vexler, președintele FCER,

Claudia BOSOI
Dan DRUȚĂ
Eva GALAMBÓS
(Continuare în pag. 19)

Filarmonica din Viena, distinsă cu Ordinul de Onoare al Comunităților Evreiești din România în grad de Mare Stea

În semn de înaltă apreciere pentru contribuția deosebită la păstrarea memoriei Holocaustului, precum și pentru respectul profund arătat victimelor și supraviețuitorilor, Federația Comunităților Evreiești din România a conferit Filarmonicii din Viena Ordinul de Onoare al Comunităților Evreiești din România în grad de Mare Stea.

Distincția a fost înmănată în cadrul unei ceremonii desfășurate la Musikverein.

Cu această ocazie, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, deputatul Silviu Vexler, a subliniat că Filarmonica din Viena, sub conducerea prof. Daniel Froschauer, și-a asumat într-un mod exemplar responsabilitatea istorică și etică, atât la nivel instituțional, cât și la nivel uman. Prin activitatea lor artistică, membrii Filarmonicii reprezintă un model pentru dialogul social și interpersonal. Acest lucru demonstrează că memoria nu este o artă abstractă sau ceremonială, ci o obligație continuă care cere claritate, demnitate și sinceritate.

„Datorită excelenței dumneavoastră artistice, muzica a continuat să servească drept limbaj cultural comun, capabil să unească generații, să transcendă granițe și să cultive înțelegerea reciprocă. Onorând tradiția și rămânând totodată atenți la responsabilitatea istorică și la conștiința contemporană, ați oferit un model de leadership cultural înrădăcinat în continuitate și responsabilitate.”

În anul 2022, pentru prima dată în istoria orchestrei, au fost amplasate în Viena „Pietre ale Memoriei” (Stolpersteine) pentru acei membri ai Filarmonicii din Viena și familiile lor care au fost ucși, persecutați și expulzați în timpul Holocaustului. De asemenea, au fost luate măsuri decisive în formarea studenților academiei orchestrei: la intervale regulate, tinerii muzicieni merg la fostul lagăr de concentrare Theresienstadt pentru a susține concerte de comemorare. În plus, sunt organizate discuții cu supraviețuitorii ai Holocaustului.

(RE)

Din activitatea președintelui FCER, deputatul Silviu Vexler

Redăm în cele ce urmează câteva dintre cele mai importante întâlniri și activități din agenda președintelui FCER, deputatul Silviu Vexler, așa cum au fost ele reflectate pe pagina sa de Facebook.

Yariv Levin, în vizită la FCER și la Templul Coral

„A fost o deosebită plăcere și onoare să-l primesc pe prietenul meu, domnul Yariv Levin, viceprim-ministrul Statului Israel și ministrul justiției, la Federația Comunităților Evreiești din România și la Templul Coral”, a transmis în deschiderea

mesajului său, cu privire la această vizită importantă, deputatul Silviu Vexler, președintele FCER.

„O întâlnire importantă și cu o semnificație profundă în care, alături de membrii Comitetului Director al FCER, președinți ai comunităților evreiești și colegi apropiați, am abordat teme legate de prezentul și de viitorul vieții evreiești din România, despre presiunile și riscurile pe care le întâlnim, despre responsabilitatea comună de a susține și întări

comunitățile evreiești din întreaga țară, de a proteja patrimoniul spiritual și cultural și de a continua tradițiile care ne definesc identitatea.

Domnul viceprim-ministru Levin și-a exprimat aprecierea deosebită față de contribuția semnificativă și rolul esențial al Federației Comunităților Evreiești din România la consolidarea relațiilor dintre România și Statul Israel, față de solidaritatea și sprijinul esențial acordate Statului Israel în cele mai dificile momente, precum și pentru activitatea noastră susținută de încurajare a dialogului intercultural și de păstrare a memoriei istorice.

Totodată, am discutat despre situația actuală din Israel și despre importanța opririi programului nuclear al Iranului care, de zeci de ani, este cel mai mare sponsor de stat al terorismului internațional.

Un alt subiect important al dialogului a fost creșterea alarmantă a antisemitismului în România, în Europa și în lume, o realitate care nu mai poate fi ignorată. Antisemitismul nu este doar o expresie a urii împotriva evreilor, este un atac direct asupra fundamentelor democrației și asupra umanității în ansamblu. În acest context, membrii comunităților evreiești din România au fost evidențiați ca o veritabilă punte vie între cele două state, contribuind activ la întărirea le-

găturilor care le unesc.

M-am bucurat să putem aborda, împreună cu colegul și prietenul meu, domnul deputat Ovidiu Gaț, aspecte privind colaborarea noastră unică, solidaritatea dintre cele două minorități, evoluțiile politice recente și elementele principale din activitatea parlamentară, în mod special instituirea Zilei Solidarității și Prieteniei dintre România și Statul Israel, predarea disciplinei «Istoria evreilor. Holocaustul» și legislația privind combaterea antisemitismului și a extremismului.

Această întâlnire este un nou simbol pentru o prietenie unică, durabilă, clădită pe încredere, respect și solidaritate”, a mai transmis președintele FCER, Silviu Vexler.

Vizită a Consiliului Consultativ Permanent al Bundesrat-ului la FCER

„Discuțiile noastre au explorat aspecte privind evoluțiile internaționale și situația politică din România, combaterea antisemitismului și a extremismului, importanța esențială a reprezentării parlamentare a minorităților naționale, riscurile prezentate de radicalizarea individuală, idealizarea criminalilor de război și tentativele de rescriere a istoriei, precum și programele desfășurate de Federația

Comunităților Evreiești din România.

Sprijinul permanent fără rezerve și atenția deosebită acordate de Republica Federală Germania au avut și continuă să aibă atât un impact benefic major, cât și un rol fundamental pentru viața evreiască din România.

Relația excelentă cu Forumul Democrat al Germanilor din România și prietenia unică cu deputatul Ovidiu Victor Gaț, reprezentantul minorității

germane în Parlamentul României, alături de valorile noastre comune sunt fundamentul solidarității dintre cele două minorități și statul german.

Curajul asumării, implicarea constantă și normalitatea demnității sunt poate cea mai importantă contribuție la construirea viitorului”, a transmis președintele FCER, deputatul Silviu Vexler, în urma acestei vizite de lucru a Consiliului Consultativ Permanent al Bundesrat-ului (Camera Superioară a Parlamentului German).

(G.G.)

Într-o sesiune solemnă, Parlamentul a marcat Ziua Solidarității și Prieteniei dintre România și Statul Israel

(Urmare din pag. 1) și o declarație de valori. Este recunoașterea faptului că dreptul unui popor de a trăi în pace și securitate este fundamentul oricărei civilizații demne de acest nume. În momentele de întineric, am găsit unii în alții o lumină de veghe. (...) Păstrez în suflet cuvintele lui Shimon Peres, din care am căutat să învăț de-a lungul vieții mele: «Memoria este importantă, dar imaginația este vitală. Memoria ne spune cine am fost, dar imaginația ne spune cine putem deveni.» Relația dintre România și Israel este astăzi un motor de imaginație. Suntem două națiuni care au învățat că cea mai mare resursă a noastră nu se află sub pământ, ci în mințile oamenilor noștri. Inovația este noua noastră limbă comună. (...) Astăzi nu celebrăm doar o dată în calendar. Celebrăm un destin comun. România este pentru Israel o poartă către Europa și un prieten statornic în momente de furtună. Israelul este pentru România un partener de excelență și o dovadă că forța unei țări se măsoară în curajul viziunii sale, nu în granițele de pe hartă. Impactul acestei relații asupra societăților noastre este imens. Nu e vorba doar despre economie, deși schimburile comerciale sunt foarte importante și continuă să crească. Este vorba despre încrederea că, indiferent de provocările globale – fie ele pandemii, crize energetice sau amenințări la adre-

sa securității –, nu suntem singuri. Această certitudine a prietenului care îți răspunde la primul apel este cel mai prețios bun pe care îl pot deține două națiuni. (...) Fie ca prietenia dintre România și Israel să rămână un exemplu pentru lume, un exemplu despre cum două popoare pot transforma respectul reciproc într-o forță a naturii.

Să facem ca umbrele trecutului să fie definitiv alungate de lumina unui viitor în care creativitatea, pacea și solidaritatea nu sunt doar cuvinte, ci realități trăite. România, Israel, rămâneți aproape! Lumea are nevoie de povestea noastră de prietenie pentru a învăța că, acolo unde există voință și iubire, imposibilul devine doar o etapă pe drumul spre succes.”

Yariv Levin, viceprim-ministru, ministrul justiției din Israel: Poziția morală a României este foarte apreciată

Vorbitorul și-a manifestat satisfacția cu privire la bunele legături dintre cele două țări și a subliniat numărul mare de turiști care vizitează Israelul și România. El a evocat perioada în care a fost ministrul turismului: „Împreună cu partea română, am stabilit zboruri directe România-Israel. Din acel moment, Israelul a devenit a treia sursă majoră de turism pentru România. Aceasta este o expresie im-

portantă a legăturilor puternice dintre țările noastre.”

Yariv Levin a lansat un apel către autoritățile române pentru a muta Ambasada României la Ierusalim: „După mulți ani de negare a drepturilor noastre istorice în capitala noastră, președintele Trump a mutat Ambasada Statelor Unite la Ierusalim și a fost urmat și de alți lideri proeminenți dintr-o serie de țări. Eu cred cu tărie că steagul României merită să fie ridicat în orașul marilor regi David și Solomon”, a afirmat el.

Oficialul israelian a apreciat declarația Parlamentului României după atacul Hamas din octombrie 2023: „Mulțumesc Parlamentului României pentru sprijinul acordat în privința legislației adoptate pentru combaterea antisemitismului și negarea Holocaustului (...) În ultimii ani, Statul Israel a fost implicat într-un război care

a început cu masacrul oribil declanșat de teroriștii Hamas, în octombrie 2023. Imediat după acest masacru, ambele Camere ale Parlamentului au luat o poziție fermă, condamnând Hamasul pentru teroarea brutală. Poziția dumneavoastră morală este foarte apreciată”, a conchis vorbitorul.

Expoziție dedicată femeilor israeliene, eroine ale masacrului din 7 octombrie

Într-unul dintre holurile Parlamentului a fost prezentată o parte din expoziția „Her Pain, Her Power: Voices of October 7th”, vernisată anterior la Art Safari New Museum. Expoziția este dedicată eroismului și sacrificiului sutelor de femei din Israel, victime ale atacului Hamas din octombrie 2023.

Tikun Leil Șavuot la Templul Coral din București

Seara de 21 mai 2026 a marcat începutul sărbătorii de Șavuot, celebrată prin studiu și rugăciune la Templul Coral din București. Prim-cantorul Emanuel Pusttai, moderatorul evenimentului, a subliniat: „În această seară de Erev Șavuot ne-am adunat aici pentru a trăi împreună tradiția extraordinară de Tikun Leil Șavuot – învățătura din seara de Șavuot. Tradiția noastră ne învață că poporul evreu a așteptat primirea Torei la poalele Muntelui Sinai. Chiar astăzi, prin studiul aprofundat pe care urmează să-l parcurgem, noi recreăm acea anticipare sacră. Fiecare text analizat, fiecare idee dezbătută devine o scânteie din lumina primită la Muntele Sinai, la revelație.”

În cadrul acestei sărbători a cunoașterii, Editura Hasefer a fost prezentă cu un stand de cărți din domeniul filozofiei și al gândirii iudaice, care și-au găsit buna vecinătate alături de titlurile religioase puse la dispoziție de Cancelaria Rabinică, precum *Sidur*, *Tora și Haftarat*, *Bircon*, dar și cea mai nouă carte – *Psalmii*, într-o ediție bilingvă ebraică-română realizată de rabinul Șlomo Sorin Rosen, cu transliterare fonetică și peste 2.700 de adnotări după surse iudaice clasice.

Prima dintre cele patru sesiuni de studiu ale serii a fost deschisă de Eduard Kupferberg, secretarul general al FCER, care a explicat de ce se obișnuiește ca, de Șavuot, sinagoga să fie împodobită cu flori: pentru că, în momentul în care evreii au primit Tora la Muntele Sinai, deșertul a înflorit. El a punctat: „Înțelepții ne spun că Tora a fost primită în deșert pentru că deșertul nu aparține nimănui; oricine ar fi putut să o primească. Tora nu este dată numai poporului evreu, ci întregii umanități.” De ce evreii au

fost primii care au primit Tora? În opinia lui Rabi Meir Baal Hanes, evreii au primit Tora pentru că sunt un popor obraznic, de aceea au cea mai mare nevoie să primească niște legi stricte, de pe urma cărora să manifeste respectul cuvenit lui Dumnezeu. În momentul în care au fost întrebați dacă primesc Legea, înainte de a ști ce cuprindea aceasta, ei au spus: „Vom asculta și vom face!” Cum înțelegerea lucrurilor este cea care duce la fapte, Moșe i-a întrebat pe evrei dacă pot împlini o lege pe care nu o înțeleg, iar ei au răspuns: „Vom face cât o să înțelegem.” Și, până la urmă, „despre asta este vorba în istoria poporului evreu: au primit Legea și au adaptat-o fără a o încălca, în decursul diferitelor generații, pe parcursul modificării realităților istorice, pentru a putea să existe mai departe”, a conchis vorbitorul.

Prim-rabinul Rafael Shaffer a oferit un exemplu privind capacitatea de adaptare a comunității din București. Învățătura de Șavuot avea loc noaptea „pentru că, atunci când Dumnezeu a dat Tora poporului evreu, în dimineața zilei de Șavuot, El S-a trezit devreme și tot poporul dormea. Dumnezeu i-a trezit ca să le dea Tora. Pentru a corecta acest lucru, a fost inițiată tradiția să stăm treji toată noaptea, să studiem Tora, să fim noi primii care ne trezim”. Bucureștiul fiind un oraș foarte mare și mulți dintre enoriași venind de departe la Templul Coral, studiul Torei se face ziua, nu noaptea: „Dacă nu putem face învățătura noaptea până târziu, începem ziua mai devreme! Un exemplu viu despre cum ne adaptăm”, a arătat prim-rabinul FCER.

Șef-rabinul Odesei, Șlomo Baksht, directorul școlii Tikva, dedicată copiilor aflați în dificultate, a pre-

zentat mai multe învățături de Șavuot. Există o legătură profundă între sărbătoarea de Pesah și cea de Șavuot. Pesahul este ziua eliberării din robia egipteană, iar Șavuotul este și ea o zi a libertății, a salvării depline: „Primul pas al salvării a fost de Pesah. Adevărata salvare s-a încheiat numai atunci când evreii au primit Tora și au început să clădească tabernaculul, templul mobil din deșert.” În aceeași ordine ideatică, vorbitorul a adăugat: „Multe revoluții s-au făcut pe lumea aceasta, cele mai multe nu pentru a ajunge undeva, ci pentru a scăpa de undeva. Într-o revoluție cu adevărat reușită, nu e suficient să știm de ce vrem să scăpăm, mai important este ce vrem să punem în loc. Când Moșe a venit la Faraon, nu a spus: «Trimite poporul Meu!» și atâta tot. A spus: «Trimite poporul Meu pentru a Mă sluji!» A spus scopul: să ne eliberăm nu ca să ne facem de cap, ci pentru a fi liberi, iar astfel vom putea primi Tora.”

Președintele interimar al Comunității Evreilor din București, ec. Silvian Horn, a caracterizat Șavuotul drept „una dintre cele mai luminoase și mai calde sărbători ale tradiției noastre iudaice”, care „ne adună în jurul învățăturii, al dialogului și al bucuriei de a fi împreună”. Una dintre marile lecții ale sărbătorii de Șavuot este că tradiția nu se transmite doar prin cărți, ci și prin voce, prin cântec, prin întâlnire: „De aceea mă bucur că programul din această seară reunește atât de firesc în sesiuni de Tikun Leil Șavuot: învățăturile rabinice, studiul și cultura, cântecul copiilor, reflecția asupra societății și dialogul despre filozofia iudaică. Pentru că toate acestea spun, fiecare în felul său, aceeași poveste: o tradiție vie nu este o tradiție încrăpată, ci una care continuă să

întrebe, să creeze și să vorbească fiecărei generații.”

Amintind de cântecul copiilor, vorbitorul a predat microfonul Corului Nisim Muzicalim, dirijat de Bogdan Lișin și coordonat de Magda Țucăr, care a oferit un frumos intermezzo muzical, răsplătit cu multe aplauze.

A doua sesiune de studiu s-a intitulat „Ce este filozofia iudaică?” și i-a reunit în jurul unei mese rotunde pe prim-rabinul Rafael Shaffer, prof. univ. dr. Madeea Axinciuc, de la Universitatea din București, dr. Cristian Vechiu, lector la Fundația Calea Victoriei, și pe George Gîlea, directorul Editurii Hasefer, care a și moderat această secțiune.

George Gîlea a povestit „întâlnirea destinată” cu prof. Madeea Axinciuc. Se întâmpla în vara anului 2009, când abia se mutase la București și lucra în Librăria Cărturești Verona, aflată foarte aproape de Facultatea de Limbi și Literaturi Străine unde preda prof. Axinciuc. O lungă și antrenantă discuție despre filozofie și studii religioase, acolo în librărie, se încheie cu propunerea Madeei Axinciuc ca el să se înscrie la examenul de admitere la masterul de „Cultură și civilizație ebraică”, de la Facultatea de Litere, iar entuziasmul l-a făcut să accepte fără ezitare, fapt care avea să-i schimbe viața. A urmat acel program de master, a devenit redactor la Editura Hasefer și la *Realitatea evreiască*, instituții pe care le și conduce de câțiva ani.

În aceeași formulă din prezenta sesiune de studiu, de peste un an au loc întâlniri pe marginea unei noi colecții de la Editura Hasefer, „Filozofie și gândire iudaică”, în cadrul căreia operele selectate vor fi traduse din original. Colecția va fi coordonată editorial de Cristian

**Claudia BOSOI
Eva GALAMBOS**
(Continuare în pag. 7)

La înmormântarea unui mare lider comunitar: Paul Schwartz (z.l.)

Ziua de 5 mai 2026 a fost una tristă pentru Comunitatea Evreilor din București și nu numai. A fost ziua în care mulți dintre oamenii care l-au cunoscut și l-au apreciat pe ing. Paul Schwartz au venit să-l conducă pe ultimul drum, la Cimitirul Evreiesc Giurgiului. La capelă, serviciul religios a fost oficiat de prim-rabinul Rafael Shaffer și de prim-cantorul Emanuel Pusztai, cărora li s-a alăturat rabinul Zvika Kfir care a venit special din Israel pentru a fi alături de familia celui dispărut și de enoriași.

Rafael Shaffer a explicat cele două sensuri ale ritualului de sfășiere a hainelor de către rudele de gradul unu: exprimarea durerii, dar și acceptarea ideii că trupul este doar o haină, în timp ce sufletul rămâne intact. Se rostește apoi binecuvântarea *Daian Ha'Emet*, prin care rudele, cu toată durerea, declară că judecata Domnului este cea adevărată: „Doamne, ce este omul? [...] Zilele lui sunt ca umbra ce trece. Dimineața răsare și înfloresce, seara este secerat și se usucă.” În continuare, au fost rostite rugăciuni pentru înălțarea sufletului lui Pinchas ben Iosef – numele ebraic al lui Paul Schwartz. Corul Templului Coral, dirijat de Robert Levensohn-Olteanu, și vocea caldă și puternică a prim-cantorului Emanuel Pusztai au întregit atmosfera solemnă a momentului.

Andrei Schwartz, fiul celui dispărut dintre noi, a spus că tatăl său „își făcuse un testament nescris, de onoare, în a comemora – în modul cel mai exact și bun cu putință – memoria fiecărui membru al comunității luat de Dumnezeu dintre noi. Pe de altă parte, încerca să-i ajute pe oameni atunci când e cel mai important: nu după ce sufletul se duce, ci atunci când aceștia încă se luptă cu dificultățile de zi cu zi. El se încărca foarte mult cu energie din faptul că știa că le e util altora”. S-a dedicat muncii pentru industria României, iar apoi, din 1997, pentru comunitate – nu doar ca o chestiune

instituțională, ci încercând să ajute pe fiecare. „Suntem o familie mai mică, în aceste momente mai săracă, dar suntem îmbogățiți de toate amintirile cu el, pe care vă rugăm să ni le trimiteți și să ne ajutați să reconstituim puzzle-ul a ceea ce a însemnat tata pentru dumneavoastră”, a arătat vorbitorul.

Președintele FCER, Silviu Vexler, a punctat: „Pentru toată cinstea și onoarea pe care le poate căuta sau primi un om, adevărata onoare este ca atunci când pleci din această lume să nu fii singur. Acela e momentul adevărului. Pentru toți cei care l-au cunoscut, pentru toți cei care au avut șansa să lucreze cu el, domnul Paul Schwartz a fost un model.” Era punctual, avea simțul datoriei și o fire devotată: „Cu toții au văzut nu doar dragostea pe care dumnealui a acordat-o comunității evreiești din România, nu doar faptul că și-a dedicat aproape întreaga viață profesională evreilor din România, combaterii antisemitismului și păstrării memoriei Holocaustului, dar și faptul că a desfășurat această activitate nu ca pe o obligație, nu ca pe un serviciu, nu ca pe ceva care îi fusese impus. A făcut-o spunând de fiecare dată că este datorია lui morală și umană și, în mod evident, ca evreu. Lucrurile pe care a reușit să le obțină în acești ani, pasiunea pe care a pus-o în tot ce a făcut au rămas pentru noi nu doar niște povești care trebuie împărtășite, ci și un exemplu care trebuie urmat.” A fost un mare iubitor al animalelor și a avut un câțel pe nume Ursu: „Este un element care spune foarte mult despre felul în care a ales să-și trăiască viața și ce fel de om a fost. Vedeți, în fața oamenilor e ușor să te prefaci sau să te ascunzi. În fața animalelor nu ai cum să minți.” Vorbitorul a conchis: „Prezența dumneavoastră astăzi, aici, chiar dacă este tristă și dureroasă, este adevăratul cadou pe care dumnealui îl primește după o viață de muncă, după tot ceea ce a împărtășit cu noi. Fie memoria sa nu doar binecuvântată, ci și un exem-

plu pentru noi și pentru cei care vor urma!”

E.S. dr. Lior ben Dor, ambasadorul Statului Israel în România, a subliniat bunătatea umană și abilitățile de lider ale lui Paul Schwartz, dar și faptul că

a contribuit la binele poporului român, al comunității evreiești din România și al Statului Israel.

Au mai transmis mesaje de condoleanțe: Israel Sabag, președintele Joint România, prin dr. Mona Bejan, directoarea DASM; Tova Ben Nun-Cherbis, președinta Complexului educațional Laude-Reut; Roby Roth, președintele CE Brașov; Ileana Ghenculescu, din partea Asociației de Prietenie România-Israel; Adrian Niculescu, conferențiar la SNSPA; Zvika Kfir, rabinul comunităților din Timișoara și Brașov; Robert Hodorog, de la CE București. Cu toții și-au exprimat regretul de a fi pierdut un om bun, generos, de o mare seriozitate și putere de muncă, un adevărat model. Pe lângă viața profesională exemplară, cea mai mare împlinire a lui Paul Schwartz a constituit-o familia – soția, Ana, și fiul, Andrei – pe care a iubit-o nespus.

Ec. Silviu Horn, vicepreședintele CEB, a vorbit despre experiența formatoare alături de președintele Paul Schwartz: „Pentru mulți ani, a fost vecinul meu de perete, aveam birouri alăturate. Din 2016 am devenit vicepreședinte CEB și am lucrat mult mai aproape de domnul Schwartz. Când am ajuns în Federație, eram primul tânăr. Domnul Vainer și cu dumnealui m-au încurajat și apoi, împreună, am mai adus tineri în Federație.

Dacă Federația are acum mulți tineri angajați, aceasta li se datorează domnului Schwartz și domnului președinte Vainer. Domnul Schwartz mi-a fost șef, coleg, mentor. Era un om vesel, câteodată mai negativist, «schwartzian» îi spuneam noi. Întotdeauna este bine să vezi și răul, ca să te protejezi mai bine. Așa cum am spus, am învățat multe de la el.”

Ing. Rudy Marcovici, directorul DAPI, a depus o mărturie emoționantă: „Sunt printre puținii dintre dumneavoastră care au copilărit alături de Paul. Locuințele noastre erau la câțiva metri una de alta. Știu exact greutățile din tinerețe ale celor câțiva evrei care eram în zona Sf. Ștefan. L-am admirat întotdeauna, a fost coleg de clasă cu fratele meu. Mereu a fost un model pentru noi, începând de la statura lui. Era un copil frumos. Întotdeauna l-am admirat și de multe ori m-am sfătuit cu el în problemele vieții, mai ales după ce am venit și eu la Federație. Dânsul era de mult aici și m-a recomandat; îi sunt recunoscător pentru asta. Andrei să aibă puterea să ducă mai departe ceea ce a început domnul Schwartz!”

Rafael Shaffer a creionat câteva trăsături definitorii: „Multe au fost amintite, un lucru mai trebuie amintit: grija lui pentru cei înhumați în cimitire, care nu au monument. S-a străduit cât a putut și în mare parte a reușit, a obținut donații. Dar cine a fost omul Paul Schwartz? Un detaliu care trebuie amintit: după ce nu a mai fost vicepreședinte al FCER, ci doar președinte al CEB, de câteva ori mi s-a plâns. Nu că îi lipsește autoritatea, ci că nu mai poate ajuta. Ce e mai greu pentru un om decât atunci când pierde o poziție de autoritate? Și de ce s-a plâns el? Că nu poate ajuta! Poate cea mai grea încercare a omului este cum se comportă când are autoritate. Pentru regretatul Paul Schwartz, autoritatea era o cale de a-i ajuta pe ceilalți. Ce lecție!”

Rafael Shaffer, Emanuel Pusztai și Zvika Kfir au rostit *Ei Male Rahamim*, iar Andrei Schwartz a spus *Kadiș* după tatăl său. Înmormântarea a avut loc cu onoruri militare.

Claudia BOSOI

Medalion Paul Schwartz z.l.

De aproape trei decenii, viața evreiască comunitară s-a identificat pentru ing. Paul Schwartz z.l. cu propria-i viață, fiind unul dintre cei cu rol important în câteva epoci din istoria de după '90 a Federației: trecerea de la un sistem de conducere autoritar la unul democrat, crearea de rame organizatorice pentru tineret și generația de mijloc, care să asigure viitorul leadership comunitar, transformarea modalităților de ajutorare a Joint-ului, de la singularitate (asistență socială) la diversitate bazată pe știința auto-gestionării resurselor comunitare, din care s-a format DAPI; crearea de noi forme de educație iudaică, unele conectate la cele europene, din care s-a înființat JCC-ul. Și formulele clasice de conlucrare Joint-Federație au cunoscut înnoiri: programe naționale de voluntariat, extinderea asistenței la domiciliu, programe de socializare și îmbătrânire activă.

Ing. Paul Schwartz a făcut parte din familia spirituală a celor pentru care munca este o bucurie și perseverența, un mod de a fi. A cunoscut traumele Holocaustului, ale totalitarismului. Sufriințele i-au ascuțit dărzenia, i-au adâncit omenia. Venea în Federație, de la bun început în poziții de răspundere (de la consilier CEB, apoi FCER la cele de vicepreședinte FCER și președinte CEB), cu 44 de ani de experiență de conducere la unul dintre cele mai mari ansambluri industriale din Capitală: fostele Uzine Malaxa, apoi 23 August, azi, Uzinele Faur.

Mâna lui s-a simțit din primii ani comunitari: a înființat primul Club de Calculatoare al FCER; a modelat conștiința identitară a unei generații considerate pierdută, formată în statul ateu. Munca nu a făcut-o din birou. În fiecare sfârșit de săptămână era prezent la cursurile de iudaism destinate acestor elevi de vârstă medie în diferite zone din țară, stimulându-le spiritul organizatoric, munca în echipă, inițiativa. A pus umărul, ca vicepreședinte FCER, la procesul de restaurare a sinagogilor din România, cu amplasare din 2005 încoace. Ca președinte al CEB în trei mandate a avut un rol decisiv în restaurarea mai multor monumente funerare din cele trei cimitire evreiești din Capitală, unele ale unor contribuitori de marcă la configurarea României moderne.

Iulia DELEANU

Ziua Eroilor, comemorată la Cimitirul Filantropia

În dimineața zilei de 21 mai, de Ziua Eroilor, la Cimitirul israelit Filantropia din București a avut loc ceremonia anuală dedicată memoriei soldaților evrei care au luptat și au murit în armata română. Evenimentul, sobru și discret, a reunit membri ai Comunității Evreilor din București, reprezentanți ai Federației Comunităților Evreiești din România, reprezentanți ai Ministerului Apărării Naționale, precum și participanți veniți să aducă un omagiu celor ale căror nume sunt păstrate pe pietre funerare și în memoria comunității.

Ceremonia s-a desfășurat într-o atmosferă de reculegere și respect. Au fost rostite rugăciuni de pomenire,

urmărite de depuneri de coroane (din partea FCER, a CE București și a MAPN) și de două alocuțiuni susținute de reprezentanți ai FCER și CEB. În liniștea aleilor vechi ale cimitirului, printre monumente funerare care păstrează urmele unui secol și jumătate de istorie, ceremonia a avut o simplitate demnă, fără discursuri excesive și fără momente spectaculoase.

În fiecare an, această comemorare readuce în atenție o parte importantă și adesea insuficient cunoscută a istoriei evreilor din România. Numele înscrise pe monumentele funerare vorbesc despre oameni care au făcut parte din această țară, au luptat pentru ea și au murit purtând uniforma armatei române.

Unul dintre momentele centrale ale ceremoniei de comemorare a fost discursul susținut de vicepreședintele FCER, domnul Ovidiu Bănescu, care a amintit că soldații evrei comemorați la Filantropia au luptat pentru România „în ciuda faptului că statul pe care îl apărau nu le recunoștea drepturile de cetățeni”. El a subliniat că m e m o r i a a c e s t o r a face parte

Irina MARKOVITS
(Continuare în pag. 5)

Ziua Eroilor, comemorată la Cimitirul Filantropia

(Urmare din pag. 4) „din patrimoniul moral al acestei țări” și a avertizat asupra fragilității echilibrului democratic. „Istoria recentă a Europei (...) ne-a demonstrat cât de repede pot să alunece societățile de la normalitate spre violență, de la dezbateri la ură, de la diferențe de opinie la dezumanizare. Pentru comunitatea evreiască, aceste lecții au o semnificație profundă și dureroasă, iar istoria ne obligă să privim aceste lucruri cu luciditate, pentru că evreii din România au cunoscut nu doar tragedia războiului, ci și consecințele extreme ale propagandei, ale antisemitismului și ale urii transformate în politică de stat.” Oficialul FCER a încheiat spunând că memoria eroilor cere „nu solemnitate formală, ci responsabilitate”.

Cimitirul Filantropia, inaugurat în 1865 și considerat astăzi unul dintre cele mai importante spații memoriale evreiești din România, adăpostește și parcele dedicate eroilor evrei căzuți în războaiele purtate de România. Aici se află 20 de morminte ale soldaților evrei care au luptat în Războiul de Independență și 168 de morminte ale celor care au căzut în Primul Război Mondial. Aceste cifre spun o poveste prea puțin cunoscută în afara comunității: aceea a participării evreilor români la istoria militară a țării și a sacrificiului făcut de mulți dintre ei pe front.

Dincolo de dimensiunea oficială a Zilei Eroilor, comemorarea anuală de la Filantropia are și o dimensiune profund comunitară. Într-un cimitir care adăpostește aproximativ 29.000 de morminte și memoria a generații întregi de evrei bucureșteni, amintirea eroilor nu este doar un exercițiu de protocol, ci și un gest de continuitate. O comunitate mult schimbată față de cea de odinioară continuă să își amintească numele celor dispăruți și să păstreze vie legătura cu propriul trecut. În intervenția sa, vicepreședintele Comunității Evreilor din București, domnul Silvan Horn, a pledat pentru memoria colectivă ca obligație morală și spirituală: „Le datorăm acestor generații care au luptat pentru apărarea României nu doar libertatea, ci și păstrarea memoriei, valoare fundamentală în iudaism.” Acesta a descris comemorarea eroilor ca fiind „nu doar un simplu gest ceremonial de respect (...), ci și o responsabilitate morală a generației noastre”, adăugând că există „datoria de a păstra memoria celor care au murit în războaiele de

apărare a țării, așa cum avem datoria de a apăra și promova adevărul istoric”.

La finalul ceremoniei, participanții au rămas pentru câteva momente în apropierea parcelor memoriale, într-o liniște întreruptă doar de pașii celor care se opreau în fața mormintelor. Într-o epocă în care memoria istorică riscă adesea să fie redusă la formule oficiale sau la simple date din manuale, astfel de ceremonii păstrează ceva esențial: dimensiunea umană a istoriei.

la simple date din manuale, astfel de ceremonii păstrează ceva esențial: dimensiunea umană a istoriei.

Feriți-vă de șarlatani!

Înainte să fie criminalul în serie dement pe care îl cunoaște o lume întregă, criminal de război și criminal pe timp de pace, numitul Adolf Hitler a fost, în mod esențial, un șarlatan. Acest ticălos fără pereche din secolul al XX-lea (neegalat nici măcar de geamănul său în ale răului, Stalin), acest monstruos Adolf Hitler nu a fost doar un gargaragiu care inflama mulțimile în berăriile din Bavaria. Adolf Hitler a fost, în egală măsură, un șarlatan politic de manual. Un impostor locuit de un sindrom mesianic, hrănindu-se din ură și din fricile celorlalți. Un balivernaș sărit de pe fix, dar nu mai puțin balivernașiu.

Înainte de crimă vine minciuna. Înainte de crimă vine ideologia ne-bună. Și poate că aici stă lecția pe care încă o putem învăța din secolul al XX-lea (și la care am ajuns cu acel preț enorm în vieți omenești).

Cum intră în viețile noastre publice șarlatanii, cum ajung la putere și cum o folosesc pentru a-și împlini cele mai abjecte și sonate fantezii?

Hitler a făcut un mix de concepții și idei șterpelite de prin cărți de mână a treia, a făcut o salată de rudimente filozofice și a sintetizat totul într-o singură idee: germanii, înainte de toate! Sună cunoscut? Ar trebui să sune! De aici până la teoriile rasiale – în care existau rase inferioare, cu nimic superioare șobolanilor, rase care trebuiau exterminate – nu a mai fost decât un singur pas. Hitler l-a făcut, dar ca să îl facă trebuia să ajungă la putere. Iar ca să ajungă la putere a încercat întâi pe calea băteii, a puciului. A ajuns la pușcărie, pe

Londra. Demonstrație masivă împotriva antisemitismului

După o serie de incendieri, atacuri fizice și hărțuiri ale căror ținte au fost evreii, importante organizații evreiești din Marea Britanie au organizat o demonstrație de protest în fața locuinței premierului laburist Keir Starmer, cerând acțiuni mai dure din partea guvernului vizând combaterea antisemitismului. O serie de organizații și grupuri, ca Sinagogile Unite, Consiliul Deputaților, Consiliul Leadershipului Evreiesc, Campania Împotriva Antisemitismului, au decis să facă împreună această acțiune, stimulate fiind de creșterea fără precedent a violențelor îndreptate împotriva comunității. „Este vorba despre ceea ce înseamnă azi să fii un copil evreu care se duce la școală, poartă kipa în metrou, de sentimentul de siguranță în sinagogă”, s-a subliniat într-un document realizat de Consiliul Deputaților.

La demonstrație, la care au participat aproximativ 5.000 de persoane, a luat cuvântul șef-rabinul Marii Britanii, Ephraim Mirvis. El a declarat că, la ora actuală, „antisemitismul otrăvitor” a fost normalizat în Marea Britanie. „Este inacceptabil ca dragostea noastră față de Israel să fie folosită ca pretext pentru ură și este inacceptabil ca platformele de social media să continue să răspândească ura!”

Ideea a fost reluată de un vorbitor din partea JLC, o organizație evreiască din Marea Britanie. El a spus că, dacă țara ar ceda plăgii antisemitismului, aceasta ar duce la un nou exil al evreilor. „Este o luptă pentru valo-

riile britanice, pentru dreptul fiecărui cetățean de a trăi fără teamă, eliberat de rasism.” Reprezentanții ai Partidului Conservator și ai celui Laburist au condamnat și ei antisemitismul crescând din Marea Britanie și terorismul.

Potrivit presei britanice și israeliene, numai în perioada 23 martie - 14 aprilie a.c. au avut loc cinci atacuri grave la adresa instituțiilor evreiești, mai ales a sinagogilor, dar și a clădirii Ambasadei Israelului din Londra.

Deoarece demonstrația a avut loc în fața reședinței prim-ministrului Keir Starmer, protestatarii au cerut ca premierul să iasă din casă și să le asculte plângerile.

Printre participanții la demonstrație s-au aflat și numeroși iranieni. După terminarea cuvântărilor ei s-au grupat și au strigat: „Iubim Israelul!” Mohammed Danesh, care trăiește de 50 de ani în Marea Britanie, a afirmat: „Mă simt legat de evreii din țară și de Israel. Înțeleg prin ce trec ei acum. Starmer ar trebui să controleze imigrația pentru a fi sigur că cei ce vin aici se pronunță pentru democrație.”

La demonstrație au fost prezenți și neevreii care și-au manifestat solidaritatea și au vorbit despre necesitatea combaterii antisemitismului. (E.G.)

care pușcărie a făcut-o ca și cum ar fi fost la o pensiune, într-un resort, în vacanță. Atât înțelegeau contemporanii lui Hitler despre ce reprezenta acesta de fapt.

Vocea sa dementă a avut ecou pentru că gădila orgoliul național, pentru că vindea raiul pe pământ și supremația ariană. Baliverne pentru care au existat urechi... De aici și până la Șoah a fost doar un pas. Și Hitler l-a făcut. Pentru că s-a înconjurat de lichele și de nebuni, de revanșarzi servili, foarte utili în a propovădui minciuna, de figuri sinistre, de la Himmler la Goebbels și Göring. Fiecare a ajuns, în mod fatal, la locul „potrivit” în statul nazist. Mai rară o asemenea aliniere a planetelor răului!

TZMARMORET

Șarlatanul Hitler a promis mașini ieftine pentru tot poporul, a promis autostrăzi, a livrat muncă forțată și autostrăzi pe care au mers tancuri. Mașinile ieftine pentru tot poporul să mai aștepte pentru după război! Nu național-socialismul i-a umplut pe nemți de autoturisme personale... Național-socialismul le-a dat o catastrofă și o pată de rușine istorică, imposibil de șters nici în o sută, nici în o mie de ani. Reich-ul nazist a fost o farsă și o tragedie, iar Hitler personal a întrupat minciuna. Acest șarlatan guraliv, fără meserie la bază, a îngropat presa, partidele de opoziție, pe toți cei care i s-au opus, a înregimentat societatea, a militarizat-o, a pornit războaie teribile, a dus oamenii în lagăre, a căutat să execute rase întregi. Național-socialismul

a dat un genocid după chipul, asemănarea și ideile lui Hitler!

S-a scris mult (și bine) despre banalitatea răului. E adevărat ce a scris Hannah Arendt.

La fel de adevărat este că nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat cum s-au întâmplat fără acest șarlatan picat la școala de arte frumoase, care și-a asumat merite și pentru realizarea fără stăruie drept simbol nazist (merite pe care, firește, nu le avea). Ce avea, în schimb: un instinct al sordidului spectacolului popular, capacitatea fanaticului de a urma o idee greșită. Puterea oratorului de a suci mințile fragile, o agresivitate fără margini și o intuiție a vanității masculine. Nu a fost chiar atât de complicat să nască o lume de bărbați în uniforme!

Și aici stă miezul problemei. Pentru că astfel de șarlatani pot să apară din nou și din nou și din nou – și chiar apar. Toți populaștii au în ei ceva hitleresc. Toți cei care „știu” ei mai bine în numele poporului. Toți cei care „sunt” poporul. Toți cei care decid cine e poporul și cine nu e poporul. Toți cei care se cred aleși, trimișii speciali ai divinității. Condițiile care au născut național-socialismul nu mai există. Dar personalități aca-paratoare ca a lui Hitler sunt din plin în politica lumii. Toate semnele sunt la vedere și sunt ignorate de atâtea și atâtea și atâtea popoare care și-au pierdut memoria, gândirea, discernământul istoric.

Secolul al XX-lea s-a întâmplat, catastrofa s-a petrecut. Nu îl mai putem schimba.

Dar putem să ne apărăm de șarlatanii de azi și de mâine, mereu...

Andrei CRĂCIUN

Tema sionismului – o analiză

Continuăm rubrica noastră prin care ne propunem să răsfoim presa evreiască de limbă română de la confluența secolelor al XIX-lea și al XX-lea.

În 14 mai 1948, Statul Israel și-a proclamat independența. Parcurgem drumul invers și căutăm să urmărim cum s-a ajuns aici, cum s-a reflectat tema sionismului în câteva periodice ale vremii. O lucrare de referință pentru tema aleasă este *Idealul sionist în presa evreiască din România (1881-1920)*, volum coordonat de Lya Benjamin (z.l.) și Gabriela Vasiliu, editat de Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România și apărut la Editura Hasefer în 2010.

Profesorul Liviu Rotman definește în mod comprehensiv sionismul drept un proiect politic al cărui scop era refacerea statului evreu și care apare în ultimii ani ai secolului al XIX-lea, pe fundalul eșecului efortului de integrare a evreilor în societatea europeană. Theodor Herzl a fost cel care a propus această soluție încă din 1896, când a publicat *Der Judenstaat* (Statul evreu). În următorul an deja avea loc Primul Congres Sionist, la Basel, în Elveția.

Prima oprire în presa vremii este, în mod firesc, asupra discursului rostit de Theodor Herzl la Basel în 29 august 1897, redat în ziarul *Egalitatea* din data de 5 septembrie a aceluiași an. El descrie cu durere contextul urii îndreptate împotriva evreilor, dezbinarea dintre aceștia și solidaritatea care i-a readus împreună, pentru a nu dispărea ca popor:

„Antisemitismul e numele prea cunoscut vouă al noii mișcări. Prima impresie a evreilor de azi fu o surprindere ce trecu în durere și furie. Adversarii noștri nici nu știu poate cât de adânc au lovit tocmai în interiorul aceluia pe cari, probabil, n-au ținut a-i nimeri în prima linie. Iudaismul modern, cult, înstrăinat de «ghetto», dezvățat de daraveri, căpătă o lovitură drept în inimă. O putem azi zice aceasta liniștit, fără a deștepta bănuiala că am ține să provocăm compătimirea adversarilor noștri. Suntem azi în o situație clară.

Lumea ne-a cunoscut dintotdeauna în mod greșit. Spiritul de solidaritate, care ni s-a imputat atât de des și cu atâta furie, era în deplină descompunere când antisemitismul veni să ne atace. Acesta l-a întărit din nou. Noi, ca să zicem așa, ne-am reîntors acasă. Sionismul e reîntorcerea la iudaism înainte de reîntorcere în sta-

mul iudeu. Noi, copiii reîntorși, găsim în casa părintească lucruri ce necesită grabnică îndreptare; noi avem adică frați pe cea mai joasă scară a mizeriei. Ni se spune: «Bun venit» în vechea casă, căci știut e că noi nu purtăm condamnabilul gând de a zgudui ce-i venerabil. Aceasta se va constata la dezvelirea programului sionist.”

Câteva aspecte punctate de Herzl în restul discursului său sunt: necesitatea înființării unei organizații sioniste („dovada cuminenței” unei mișcări); reînvierea și cultivarea conștiinței naționale a iudaismului; ideea conform căreia coloniările evreiești din Palestina și Argentina au reprezentat de-abia primul cuvânt al mișcării sioniste, nicidecum ultimul; convingerea că diplomația este singura cale de a pune în practică sionismul, prin tratative directe cu factorii politici interesați, și că baza constituirii statului evreu trebuie să fie legală și inatacabilă („Baza nu poate fi decât o situație de drept, și nu de toleranță.”); oportunitatea cooperării cu Imperiul Otoman („Dacă o bucată din chestia orientală s-ar dezlega cu chestia israelită, aceasta ar fi desigur spre interesul tuturor popoarelor culturale. Stabilirea evreilor ar provoca o îmbunătățire a soartei creștinilor în Orient.”); definierea sionismului ca „propria mântuire a evreilor” și ca „intemeietorul păcii”, dar pentru aceasta se cere și o latură combativă, o angajare în luptă până când scopul va fi atins.

Ne întoarcem și mai mult în trecut și ne amintim că primul congres sionist din lume a avut loc la Focșani în 1881, cu 16 ani înaintea celui de la Basel. O relatare fidelă o regăsim în paginile ziarului *Cronica Israelită* din 27 aprilie

PAGINI DIN ISTORIA PRESEI EVREIEȘTI

1902, organ săptămânal, apărut la București din 1901 până în 1916. Aflăm că dintre delegații care au luat parte la Congresul de la Focșani se numără personalități precum: Moses Gaster, Moses Schwarzfeld, Adolphe Stern, Horia Carp, din București; rabini iacob Isaac Niemirower și iacob Nacht, din Iași, respectiv Focșani; Samuel Pineles din Galați; Iosif Brociner din Brăila, fratele lui Mauriciu Brociner – primul ofițer evreu din Armata României.

Lucrările Congresului de la Focșani se încheie cu pacea și uniunea între sioniștii români, fapt anunțat printr-o telegramă trimisă lui Herzl la Viena. Statutul votat în cadrul acestui eveniment a cuprins 47 de articole, dintre care cele mai importante au vizat înființarea unei Federațiuni de către societățile sioniste din România și a unui organ executiv constând în Comitetul Federațiunii, a cărui directivă avea să fie primită de la Comitetul de Acțiune de la Viena, prin membrii Comitetului de Acțiune pentru România. Din perspectivă culturală, Congresul de la Focșani a acordat importanță stabilirii unui program unitar de predare a limbii ebraice pe teritoriul României, recomandarea fiind ca acesta să fie alcătuit și supus dezbaterii de rabinul Niemirower și de medicul Karpel Lippe.

Cum au privit teza sionistă unii intelectuali de frunte, evrei și neevrei? Un caz interesant îl constituie Moses Schwarzfeld, redactorul-șef al ziarului *Egalitatea*, care inițial a fost rezervat, dacă nu chiar sceptic față de posibili-

tatea triumfului ideii sioniste. Regretata cercetătoare Lya Benjamin, comentând un articol din *Egalitatea*, numărul din 26 august 1896, rezumă această etapă astfel: „Pe Moses Schwarzfeld l-a impresionat ideea lui [Pinsker] care chema evreii să se ajute singuri, fără să aștepte emanciparea din grația altora. Deși ideea lui Herzl despre statul iudeu îi apare nouă și răscolitoare, totuși o consideră o «iluzie optică». Poate tocmai datorită acestei «calități», conchide Schwarzfeld, cartea [lui Th. Herzl, *Statul evreu*] a avut un succes răsunător, în condițiile ascensiunii antisemitismului chiar și la Viena.”

Treptat, sub impulsul entuziasmului general care domina în comunitățile evreiești din România, Moses Schwarzfeld avea să-și reconsidere poziția față de sionism. O mărturie în acest sens o putem descoperi într-o dare de seamă pe marginea lucrărilor celui de-al treilea Congres Sionist de la Basel, din 1899, întocmită chiar de delegații societăților Chowewe Tion (Iubitorii de Sion) din România, M. Schwarzfeld și M.EI. Nahmias, din care extragem: „După o expunere ce dură peste două ore, oratorul [M. Schwarzfeld] încheie făcând tabloul ce înfățișează poporul evreu, de pe care trebuie suflată cenușa indiferenței spre a ajunge la o nouă viață, spre a izbândi în marea mișcare începută.”

Încheiem periplusul nostru cu ilustrarea opiniei unei personalități creștine despre mișcarea sionistă. Vorbim de Lord Salisbury, pe atunci prim-ministru al Marii Britanii, care a avut amabilitatea de a răspunde unei anchete întreprinse de profesorul Emil Kronberger în orașul Graz din Austria, mărturie preluată de *Egalitatea*, numărul din 24 mai 1901: „N-am avut încă timp să studiez mișcarea sionistă din punctul de vedere teoretic și practic, dar niciun om de bun simț n-ar trebui să se îndoiască că o națiune care a ieșit biruitoare din atâtea încercări și persecuțiuni n-ar putea duce la bun sfârșit ceea ce ar întreprinde. Sionismul trebuie să conteze pe succes, cu toate că are adversari. Evreii, mai mult decât oricine, sunt chemați să păzească locurile sfinte. Ei vor întemeia acolo un stat model. Prin activitatea

Israel, în perspectiva alegerilor legislative

Un proiect de lege cu privire la dizolvarea Knessetului și care prevedea alegeri anticipate a fost votat în primă lectură de Knesset, 110 din 120 de deputați exprimându-și acordul. Inițial alegerile au fost fixate pentru 26 octombrie, data urmând să fie supusă votului. Atât opoziția, cât și partidele care formează coaliția guvernamentală au propus proiecte de legi de dizolvare a Parlamentului, dar deocamdată are șanse cel al opoziției, agreat și de partidele ultraortodoxe. Dar, arată analiștii, aceasta nu este o garanție a succesului, deoarece urmează o a doua și a treia votare a lui și, între timp, partidele ar putea să-și schimbe opțiunile. Această ipoteză este plauzibilă deoarece premierul Benjamin Netanyahu este în negocieri cu religioșii pentru menținerea datei inițiale a scrutinului, și nu alegeri anticipate.

Între timp, pe scena politică israeliană se intensifică pregătirile, se elaborează strategii și tactici pentru câștigarea scrutinului. Opoziția încearcă din nou să-l elimine pe Benjamin Netanyahu, de aceea s-a format o alianță între fostul premier Naftali Bennet și liderul opoziției, Yair Lapid, într-o încercare de a întări blocul opoziției. Este o încercare de a reface parteneriatul politic, deși de scurtă durată, din 2021, care a reușit să învingă Likudul și pe premierul Netanyahu. Semnificația reală a alianței celor două partide este o încercare de a înclina către ele echilibrul puterii, de a-l atrage pe generalul Gadi Eisenkot, liderul noului partid Yashar, fostul șef al Statului Major al armatei israeliene, de a tona dacă Likud B, o fracțiune ce s-a desprins de Likud, va decide să sprijine opoziția.

Pentru Bennet, dar mai ales pentru Lapid, alianța este un factor pozitiv, singurul partidul său având slabe perspective. Dar, potrivit sondajelor, și Bennet este avantajat de această alianță, mai ales dacă ar fi de trei, din cauza încrederii din ce în ce mai mari a populației față de Eisenkot.

Pentru a-și îndeplini promisiunea că va putea obține voturi și din dreapta și din stânga eșichierului politic, Bennet trebuie să renunțe la poziția sa centristă și să se apropie de linia de centru stânga, reprezentată de Lapid și de partidul său, Yesh Atid, consideră analiștii. Nu se știe încă dacă aceste mișcări ale opoziției vor modifica tabloul politic sau vor duce numai la redistribuirea voturilor opoziției.

Cum până la alegeri mai sunt câteva luni, rezultatele ei depind și de măsura în care Benjamin Netanyahu își va menține sau își va întări popularitatea, o evoluție pozitivă a prestigiului premierului determinând și menținerea unității Likud și o eventuală nouă victorie.

Claudia BOSOI

Eva GALAMBOS

lor, vor ridica comerțul în centrul Asiei Mici la o stare înfloritoare necunoscută până acum. (...) Poporul evreu, care a știut să reziste victorios unei furtuni de două mii cinci sute de ani, posedă destulă răbdare și stăruință ca să ducă la succes o întreprindere ca sionismul.”

IUDAICA

Tikun Leil Şavuot la Templul Coral din Bucureşti

(Urmare din pag. 3) Vechiu, ştiinţific de Madeea Axinciuc şi iudaic de Rafael Shaffer, şi va debuta cu titlul *Introducere la Pirkei Avot*, de Moise Maimonide.

Dezbaterile de la acest panel au vizat multiplele definiţii ale termenului „filozofie”, în sensul tare, de sistem de gândire, şi în cel slab, de colecţie de învăţături sau de gânduri. În cel din urmă sens s-ar încadra cărţi precum *Proverbele*, *Ecleziastul* sau *Pirkei Avot*, în timp ce, dintre cărţile lui Maimonide, singura considerată filozofică în sens tare este *Călăuza rătăciţilor*. Maimonide înţelege că filozofia iudaică este amprentată de cea greacă, deci de gândirea europeană. Filozofia era apanajul elitelor, oamenii rafinaţi şi foarte erudiţi lăsa credinţa în umbra speculaţiei. Lor li se adresează Maimonide în tratatul său, ei sunt rătăciţii care se îndepărtaseră de credinţă, fascinaţi de cultura europeană, am aflat, între altele, din spusele prim-rabinului Rafael Shaffer şi ale prof. univ. Madeea Axinciuc.

Şi totuşi, ce este filozofia iudaică? „Atunci când ne uităm la gânditori şi la texte vechi, la autori, de la Saadia Gaon până la celebrul Moise Maimonide, o să vedem că acolo avem abordări de natură filozofică. Sunt lucruri pe care, dacă le citim, ne duc cu gândul la Aristotel şi la filozofia greacă, dar în acelaşi timp există ceea ce aş putea numi o anumită savoare, o aromă specifică iudaismului. Întâlnim un mod de a problematiza în stilul vechilor greci, dar şi un mecanism de a arunca problemele în joc, specific până la urmă gândirii şi nevoilor din tradiţia şi cultura iudaică de la acea vreme. Pentru că vorbim, de fapt, de o continuitate a unor frământări de gândire şi tradiţie filozofică iudaică de la începutul Evului Mediu până târziu, în perioada modernă”, a nuanţat Cristian Vechiu.

După această dezbateră care a atras un dialog cu publicul, un moment special l-a constituit lansarea uneia dintre cele mai aşteptate cărţi: *Psalmii*. Prim-cantorul Emanuel Pusztai a prezentat-o în mod deosebit: „Pe de o parte, ne înclinăm în faţa unei munci titanice, de ani de zile, a rabinului Şlomo Sorin Rosen. Acest volum este unul dintre proiectele de suflet ale domniei-sale, operă născută dintr-o solitudine sacră şi dintr-o dăruire intelectuală fără margini, pentru ca textul sfânt să ajungă curat şi pe înţelesul nostru. Pe de altă parte, vorbim de angajamentul constant al FCER-CM care a înţeles imediat nevoia acută şi importanţa vitală, ca şi setea comunităţilor noastre, de a deţine aceste izvoare de spiritualitate. (...) Volumul de Psalmi e o carte aparte. Când privim acest volum, simţim o dorinţă vie de a-l strânge la piept şi de a-l lua acasă. Şi de a începe să citim din el, poate chiar în această seară. Simţim impulsul de a da tonul acestor psalmi, de a lăsa harpa regelui David să vă atingă propria sensibilitate. De ce? Pentru că recitarea psalmilor creează o punte directă între inimă, creier şi suflet, între trăirea fiecăruia dintre noi şi Creator.”

„Cum mă raportează eu la Cartea Psalmilor? a întrebat prim-rabinul Shaffer. „În afară de studiu, în mo-

mente în care simt nevoia, deschid Cartea Psalmilor! O deschid când mă apasă ceva pe inimă. În cele mai multe cazuri am găsit exact cuvintele cu care am rezonat, de care aveam nevoie în acel moment. Deschideţi această carte, o carte plină de trăiri cu care să ne legăm. Regele David a trecut prin mai multe necazuri decât toţi laolaltă din această sală şi şi-a păstrat credinţa, deşi a trecut prin toate vicisitudinile. Cartea este o sursă de încurajare care nu are limite!”

Sociologia ignoranţei şi dialectica dintre cunoaştere şi necunoaştere a fost subiectul abordat în a treia sesiune a programului de Şavuot, după aprinderea lumânărilor şi Minha. Andrei Munteanu, directorul Teatrului Evreiesc de Stat din Bucureşti, a pornit de la textul lui Adin Steinsaltz, rabin cu o activitate de excepţie în domeniul religios, filozofic şi etic. Eseul, foarte actual, face o analiză a sociologiei ignoranţei, a categoriilor multiple ale acestei noţiuni şi a modalităţii în care informaţia, importantă armă în combaterea ignoranţei, este utilizată. Ignoranţa, se arată în eseu, nu reprezintă doar lipsa întâmplătoare a cunoaşterii, lipsa informaţiei, ci ea este un fenomen manipulat de instituţii politice, religioase şi culturale, informaţia fiind controlată, iar societatea stabilind ce fel de informaţii să ofere populaţiei. În context există noţiuni precum cunoaşterea închisă, informaţii accesibile anumitor categorii de oameni, dar şi cunoaşterea deschisă, informaţii accesibile tuturor.

În cadrul unei istorii a folosirii celor două categorii de cunoaştere, autorul

arată că, spre deosebire de Egiptul antic, Babilonul sau China, tradiţia iudaică şi cea greacă se orientau către o cunoaştere deschisă. Odată cu dezvoltarea ideilor şi cu specializarea, a devenit imposibil ca un om să cunoască totul, de aceea ignoranţa nu mai este percepută ca o deficienţă morală, ci ca o condiţie necesară a existenţei profesionale.

Eseul face şi o analiză a ignoranţei în viaţa religioasă, subliniind diferenţele dintre religiile antice şi monoteism. În iudaism şi creştinism apare ideea că adevărul religios trebuie răspândit tuturor credincioşilor. Totuşi chiar şi aici persistă forme de excludere şi limitare. Studiul Cabalei, de exemplu, a fost mult timp rezervat unui cerc restrâns de iniţiaţi, se arată în text. O parte importantă a eseului se ocupă de justificările moderne ale

ignoranţei, puse în slujba menţinerii unei stabilităţi politice, şi în acest context, se arată în eseu, propaganda şi dezinformarea devin instrumente esenţiale ale statului modern.

După Kiduşul şi masa cu feluri speciale de Şavuot, bazate mai ales pe lactate şi fructe, programul s-a încheiat cu analiza unui text din Talmud, reprezentând a patra sesiune de studiu. O specialitate a prim-rabinului Rafael Shaffer care a provocat grupul curajoşilor ce au rămas până la sfârşitul programului să dezbătă textul dedicat problemei despăgubirilor. Prin acest demers s-a dorit să se demonstreze căte surse foloseau înţeleptii pentru a da răspunsul corespunzător şi argumentele pe baza cărora au fost excluse mai multe variante de răspuns, până când s-a ajuns la cel corect.

Raport şi naşterea ştiinţei istorice în studiile iudaice

Primitivăm în numărul trecut să revenim asupra lui Solomon Judah Loeb Rapoport (1790-1867) – Shir, după acronimul prin care a rămas cunoscut în literatura iudaică – şi asupra metodei prin care acest erudit galiţian a schimbat pentru totdeauna felul în care evreii îşi studiază propriul trecut. Dacă Krochmal a fost filozoful care căuta sensul ultim al istoriei, Rapoport poate fi văzut mai curând ca un gânditor al arhivelor, care îşi construieşte argumentele prin studierea de manuscrise, convins că adevărul despre marii înţelepţi ai trecutului se află în detaliile verificabile, nu în legendele transmise generaţii la rând. Ineditul demersului său este greu de supraestimat. Până la Rapoport, vieţile marilor învăţaţi ai iudaismului – Geonimii Babilonului, comentarii medievali etc. – circulau învăluite în pioşenie şi anecdotă, transmise dintr-o generaţie în alta ca un soi de patrimoniu sacru care nu se cade a fi cercetat. În 1829, cu studiul său despre Saadia Gaon şi epoca lui, Rapoport face un gest fără precedent: tratează un mare rabin al secolului al X-lea ca pe un personaj istoric, situat într-un timp şi un context concrete, ale cărui date biografice pot şi trebuie să fie reconstituite critic, prin compararea surselor. A urmat o întreagă serie de asemenea biografii – despre Nathan ben Yehiel, autorul lexiconului talmudic *Arukh*, despre Hai Gaon, dar şi despre alţi gânditori – fiecare studiu istoric fiind însoţit de un aparat impresionant de note critice.

Aceasta este, de fapt, esenţa contribuţiei lui Rapoport: a inventat în cultura iudaică un nou gen de studiu. Biografia critică bazată pe analiza riguroasă a surselor nu existase în literatura iudaică înainte de el. Rapoport a aplicat trecutul evreiesc instrumentele filologiei moderne – datarea documentelor, identificarea interpolărilor, confruntarea diferitelor versiuni (dacă era cazul), atenţia

la limbă şi cronologie – pe care erudiţia europeană le utilizase deja asupra textelor clasice, greco-latine. În introducerea la *Teshuvot Geonim Kadmonim* (1848), Rapoport deschide drumul către studiul istoric al literaturii *responsa*, acele răspunsuri juridice în care, observa el, se păstrează urmele unor controverse şi întâmplări care nu pot fi identificate nicăieri altundeva. De fapt, Rapoport utiliza metoda istorico-critică pe care aveau să o ducă mai departe generaţii întregi de cercetători. Cu aceasta, Rapoport se numără printre părinţii mişcării *Wissenschaft des Judentums* – „ştiinţa iudaismului” –, un curent pornit din Germania, care îşi propunea să studieze academic textele şi istoria evreiască. Un fenomen oarecum similar se petrecuse tot în Germania cu sursele religioase creştine (studiul istoric şi critic al Bibliei creştine).

Rapoport a corespondat şi a colaborat cu marile nume ale epocii: cu Leopold Zunz, cu Samuel David Luzzatto (care i-a devenit prieten devotat), cu Abraham Geiger şi Zacharias Frankel. A fost, în felul său, un cărturar aflat la răscruce de drumuri: rabin tradiţionalist şi savant modern în aceeaşi măsură, întrupând tocmai acea „a treia cale” pe care o evocam în numerele trecute

când am discutat despre Krochmal. Din aceste motive, Rapoport nu a fost o figură comodă. Modernismul său prudent a stârnit suspiciuni de ambele părţi. Iluminiştii evrei radicali îl găseau prea ataşat de tradiţie, în vreme ce, dinspre zona conservatoare, Samson Raphael Hirsch avea să-i reproşeze că erudiţia sa „ştiinţifică” ar goli, sub aparenţa neutralităţii, iudaismul de sacralitatea şi de relevanţa lui eternă. Rapoport a respins ambele acuzaţii, căci, pentru el, a privi în faţa adevărului istoric nu însemna a slăbi credinţa, ci a o aşeza pe un temelie onest şi stabil. Rapoport a pregătit astfel terenul pentru studiile iudaice moderne aşa cum le cunoaştem astăzi. Există însă şi o ironie amară în destinul acestui mare gânditor: omul care a întemeiat biografia critică şi studiul istoric aplicat marilor figuri rabinice a rămas el însuşi, multă vreme, fără o biografie pe măsură.

Cristian VECHIU

FILOZOFIE

COMUNITĂȚI

Oradea

Concerte evreiești pe malul Crișului

Două seri diferite, o singură esență: muzica evreiască trăită, nu doar ascultată

În cadrul Festivalului BorPart – Kincses Pince (Pivnița Comorilor), desfășurat la Oradea în perioada 15-17 mai a.c., publicul a avut parte de două seri speciale dedicate muzicii evreiești, prin recitalurile susținute de artiști invitați de Comunitatea Evreilor din Oradea și JCC Oradea. Evenimentele au adus în prim-plan tradiția

iudaică, modernitatea și legătura profundă dintre comunitatea evreiască și orașul de pe malul Crișului Repede. Pentru că, aparent, există încă oameni care aleg să umple o sinagogă pentru muzică autentică și emoție reală, semn că civilizația mai respiră.

Primul concert a avut loc în data de 15 mai, pe malul Crișului, unde The Klezmer Band of JCC Oradea a oferit un recital vibrant, plin de energie și sensibilitate artistică. Ritmurile klezmer, sonoritățile tradiționale evreiești și influențele contemporane s-au împletit firesc într-un spectacol care a

cucerit publicul prezent. Spectatorii au ascultat cu încântare melodii instrumentale specifice repertoriului klezmer, dar și cântece interpretate în idiș și în ebraică. Formația este una dintre reprezentantele importante ale scenei muzicale evreiești din România și din Europa, readucând la viață spiritul klezmer prin concertele încărcate de nostalgie, emoție și vitalitate. Repertoriul îmbină tradiția evreiască est-europeană cu influențe moderne, de la melodii liturgice și teme clasice klezmer până la reinterpretări contemporane. Componenta formației este alcătuită din: Varady Henrietta, pian și orchestrație; Alexandrina Chelu-Schorr, solistă vocală;

George Rada, vioară; Gheorghe Călinescu, clarinet; Ilie Pop, trombon; Ciprian Vereș, contrabas; Lucian Hulban, tobe.

Două zile mai târziu, în 17 mai, Sinagoga Neologă Sion a devenit neîncăpătoare pentru concertul susținut de prim-cantorul Nógrádi

Gergely și de formația Voice & Brass din Budapesta. Evenimentul a fost un adevărat spectacol de virtuozitate și rafinament artistic, repertoriul reunind arii de operă, muzică klezmer, folclor evreiesc autentic, compoziții ale unor mari artiști evrei și partituri religioase. Nógrádi Gergely a impresionat prin forța și expresivitatea unei voci considerate printre cele mai valoroase din Europa, dar și prin prezența scenică remarcabilă. Membrii grupului Voice & Brass, frații Kuna, au fascinat publicul prin capacitatea lor de a transforma instrumentele de suflat într-un

adevărat univers sonor. Trompeta, trombonul, tuba, cornul englezesc și clarinetul au devenit, în mâinile lor, instrumente ale emoției pure.

În cadrul seriei li s-a alăturat și oficiantul de cult și cantorul Jehoshua

Robert Rezmues care a interpretat cu sensibilitate și profunzime câteva melodii inspirate din rugăciunile evreiești, oferind publicului un moment încărcat de spiritualitate.

Cele două concerte au demonstrat încă o dată că muzica evreiască nu aparține doar trecutului, ci continuă să trăiască prin artiști dedicați și prin comunități care își păstrează identitatea culturală vie. A fost mai mult decât o serie de spectacole: a fost o întâlnire între memorie, tradiție și prezent, într-o Oradea care știe încă să asculte cu sufletul.

Robert SCHORR

Dialog între generații, culturi și limbi sacre la Sinagoga Ortodoxă

Într-o după-amiază liniștită a lunii mai, zidurile încărcate de istorie ale Sinagogii Ortodoxe din Oradea au devenit spațiul de întâlnire al unui dialog intercultural și spiritual profund. Comunitatea locală a avut bucuria de a primi vizita unui grup de studenți de la specializarea Teologie Pastorală din cadrul Universității Baptiste „Emanuel”. Tinerii au fost însoțiți de prof. dr. habil. Dan Botică, profesor de limba ebraică.

Evenimentul a marcat un moment istoric pentru comunitatea locală, fiind pentru prima dată când un institut de învățământ superior atât de renumit în spațiul teologic academic calcă pragul sinagogii pentru o astfel de activitate interconfesională. Universitatea „Emanuel” este singura universitate baptistă conservatoare din Europa și singura acreditată de acest tip din afara SUA, statut ce conferă acestei vizite o relevanță academică și spirituală de nivel internațional.

Gazdele acestui eveniment deosebit au fost oficiantul de cult Jehoshua Robert Rezmues și Robert Schorr, directorul JCC (Jewish Community Center) Oradea. Împreună, aceștia au transformat întâlnirea într-o incursiu-

ne vie și autentică în istoria, tradițiile și spiritualitatea comunității mozaice.

Prezența viitorilor pastori, alături de un expert în limba ebraică, a adus o profunzime aparte întregii experiențe. Discuțiile nu s-au rezumat doar la admirarea arhitecturii lăcașului de cult, ci au coborât adânc în descifrarea textelor sfinte. S-a creat astfel o legătură firească între studiul academic al limbii ebraice și moștenirea vie pe care comunitatea evreiască din Oradea o păstrează cu atâta devotament.

Pentru studenții de la Teologie Pastorală, contactul direct cu spațiul sacru evreiesc și cu textul biblic în contextul său original reprezintă o componentă valoroasă în formarea lor spirituală și intelectuală.

Este întotdeauna o uriașă satisfacție să vezi tineri dornici să exploreze complexitatea istoriei locale și să înțeleagă diversitatea culturală a orașului lor. Prin curiozitatea și deschiderea lor, studenții teologi au

dovedit că noua generație prețuiește memoria trecutului și este pregătită să construiască un viitor bazat pe armonie, respect și cunoaștere reciprocă.

Această întâlnire a reconfirmat faptul că Oradea rămâne un model de conviețuire multiculturală, un spațiu unde comunitățile nu doar coexistă, ci se caută, se ascultă și învață permanent una de la cealaltă. Vizita grupului de studenți și a profesorului

Dan Botică rămâne un exemplu viu al modului în care punțile clădite prin cunoaștere și deschidere culturală pot uni comunitățile în jurul valorilor spirituale comune.

Jehoshua Robert REZMUVES

Bacău

Oaspeți de seamă în zi de sărbătoare

Membrii comunității noastre au răspuns, ca de obicei, cu entuziasm invitației de a sărbători Lag baOmer în cadrul comunității. I-am avut ca invitați pe prof. Iancu Vexler, fost președinte al Comunității Evreilor din Roman, și pe ing. Richard Vexler, noul președinte ales al acestei comunități.

S-a arătat că în Pericopa Emor din Cartea Vaikra există o mițva transmisă poporului evreu prin intermediul lui Moshe și al preoților: „Și să numărați, din ziua de după ziua de Sabat, din ziua în care aduceți Snopul (Omerul) de orz, șapte săptămâni complete.”

Ca urmare a acestei mițva, la sinagogă se anunță, seara și dimineața, a câta zi este din Sefirat haOmer. A existat o dispută între farisei și saducei privind momentul începerii numărării Omerului (Sefirat haOmer): din a doua zi de Pesah sau din a doua zi după Șabatul din săptămâna Pesahului. În funcție de acest lucru, ar fi diferit și momentul în care cade sărbătoarea de Șavuot. În prezent este adoptată numărarea Omerului începând cu a doua zi de Pesah.

S-a subliniat că Sefirat haOmer este o perioadă de doliu în care nu se organizează nunți, aniversări și alte evenimente festive. Acest doliu este întrerupt în a 33-a zi a Omerului, Lag baOmer.

Au fost menționate și principalele evenimente asociate acestei zile: momentul în care răscoala împotriva romanilor, condusă de Bar Kohba, a înregistrat o victorie, ziua în care molima care îi decima pe discipolii lui Rabbi Akiva a încetat, precum și ziua morții lui Rabbi Shimon Bar Yochai (Rashbi), autorul Zoharului, înmormântat la Meron.

Au urmat tradiționalul foc de tabără și un grătar organizat în curtea comunității. Vremea a fost deosebit de plăcută și a contribuit din plin la reușita sărbătorii. Atmosfera foarte veselă a fost întreținută cu contribuția chitariștilor noștri, Hari Rubingher și Puiu Mandler.

Hainrich BRIF,
președintele CE Bacău

COMUNITĂȚI

Satu Mare

Sărbătoarea care a adus din nou comunitatea împreună

La Satu Mare, sărbătoarea de Lag baOmer a adus din nou comunitatea împreună într-o atmosferă caldă, familială și plină de lumină. În jurul focurilor de tabără, cu mâncăruri tradiționale și bucuria de a fi împreună, oameni de toate vârstele au redescoperit spiritul unei sărbători care vorbește despre unitate, respect și continuitate.

În calendarul evreiesc există sărbători marcate prin solemnitate, altele prin introspecție și unele prin bucurie deplină. Lag baOmer reunește toate aceste dimensiuni într-o singură zi. Dincolo de focurile de tabără, cântece și întâlniri în aer liber, această sărbătoare poartă în sine o istorie profundă despre cunoaștere, respect și puterea luminii spirituale.

Tradiția spune că Rabbi Akiva a avut 24.000 de discipoli. Imaginea unei asemenea comunități dedicate studiului Torei este impresionantă: oameni răspândiți în întreaga țară, uniți

prin dorința de cunoaștere și de aprofundare spirituală. Și totuși în această poveste extraordinară apare și una dintre cele mai mari tragedii.

În perioada dintre Pesah și Șavuot, discipolii lui Rabbi Akiva au fost loviți de o epidemie devastatoare. Mii dintre ei au murit într-un timp foarte scurt. În tradiția rabinică, explicația nu este doar una medicală, ci și una morală: nu s-au respectat unii pe alții.

Acest mesaj rămâne tulburător de actual. Nu lipsa cunoașterii a fost problema, ci incapacitatea de a transforma învățătura în comportament și respect reciproc. Chiar și o generație profund dedicată studiului poate eșua atunci când dispare empatia și demnitatea în relațiile dintre oameni.

Lag baOmer marchează ziua în care această tragedie s-a oprit. Din acest motiv, perioada dintre Pesah și Lag baOmer este una de semidoliu în tradiția evreiască: nu se organizează nunți, nu se ascultă muzică și sunt evitate manifestările festive. Când însă ajungem la Lag baOmer, atmosfera se schimbă complet. Ziua devine una a bucuriei, a speranței și a redescoperirii luminii.

Un alt personaj central al acestei sărbători este Rabbi Shimon bar Yochai, unul dintre cei mai importanți discipoli ai lui Rabbi Akiva. El a trăit într-o perioadă în care romanii interziceau studiul Torei și practicarea tradițiilor evreiești. Din cauza pozițiilor sale și a opoziției față de autoritățile romane, a fost nevoit să fugă și să se ascundă într-o peșteră împreună cu fiul său. Anii petrecuți în izolare au devenit, potrivit tradiției, o perioadă de profundă reflecție spirituală. Se spune că acolo Rabbi Shimon bar Yochai a atins un nivel extraordinar de înțelegere și că el este asociat cu una dintre cele mai importante lu-

crări mistice ale iudaismului: Zoharul. Ziua de Lag baOmer este considerată ziua trecerii sale din această lume. Și totuși, în mod surprinzător, ea nu este marcată prin tristețe, ci prin bucurie.

Potrivit tradiției, înainte de moarte, Rabbi Shimon bar Yochai a revelat discipolilor săi învățături spirituale profunde, aducând lumină în lume.

De aici provine și unul dintre cele mai cunoscute simboluri ale sărbătorii: focurile de tabără. Focul reprezintă lumina cunoașterii, continuitatea spirituală și apropierea dintre oameni. În multe comunități, familiile și prietenii se adună în jurul focului, cântă, discută și petrec împreună. Este un gest simplu, dar încărcat de semnificație.

Și la Satu Mare, comunitatea s-a reunit cu ocazia acestei sărbători într-o atmosferă caldă și apropiată. Focurile de tabără, mâncarea tradițională și întâlnirea dintre generații au transformat seara într-un moment de bucurie autentică. Dincolo de tradiții și simboluri, astfel de întâlniri reamintesc cât de importante sunt legătura dintre oameni și puterea comunității de a păstra vie memoria și spiritul sărbătorii.

Există și o dimensiune istorică asociată acestei perioade: revolta condusă de Bar Kohba împotriva romanilor, una dintre cele mai importante încercări de recăștigare a independenței evreiești. Rabbi Akiva l-a susținut pe Bar Kohba, considerându-l o figură cu mare potențial spiritual și național. Deși revolta a fost înfrântă, ea a rămas în memoria colectivă ca simbol al curajului și al dorinței de libertate.

Însă adevărata esență a acestei zile merge mult dincolo de tradiții și

obiceiuri. Lag baOmer ne amintește că învățătura nu valorează nimic dacă nu este însoțită de respect, că spiritualitatea fără empatie devine sterilă și că relațiile dintre oameni reprezintă fundamentul oricărei comunități sănătoase.

Povestea lui Rabbi Akiva ne învață că niciodată nu este prea târziu să începi să înveți și să te transformi. Tragedia discipolilor săi ne arată cât de fragilă este o societate în care dispare respectul reciproc. Iar viața lui Rabbi Shimon bar Yochai ne vorbește despre puterea reflecției și despre lumina care poate apărea chiar și în cele mai întunecate perioade.

Poate tocmai de aceea mesajul acestei sărbători este atât de actual. Trăim într-o lume în care oamenii au acces la mai multă informație decât oricând, dar în care dialogul autentic și respectul devin tot mai fragili. Lag baOmer ne invită să transformăm cunoașterea în comportament, diferențele în punți de legătură și comunitatea într-un spațiu al demnității reciproce.

Dacă reușim să aducem mai multă lumină în relațiile noastre, mai multă răbdare, deschidere și căldură umană, atunci nu doar că sărbătorim Lag baOmer, ci îi și înțelegem cu adevărat esența.

Iar întâlnirea comunității din Satu Mare, în jurul focurilor de tabără, cu mâncăruri tradiționale și o atmosferă prietenoasă și familială, a fost cea mai frumoasă expresie a acestui spirit de unitate și apropiere.

Lag baOmer Sameah!

Adrian BESA,
președintele CE Satu Mare

Suceava

Pesah și dialog interetnic la comunitate

În luna aprilie, principala activitate în cadrul Comunității Evreilor din Suceava a fost sărbătoarea de Pesah. Membrii noștri au celebrat la sediul comunității tradiționalul Seder care semnifică eliberarea din sclavia din Egipt.

Președintele prof. Sorin Golda a vorbit despre semnificația sărbătorii și despre importanța transmiterii către copii a sensului Pesahului și a tradițiilor care contribuie la statornicia poporului evreu, iar rugăciunile specifice și ritualul cinei simbolice de Seder au fost celebrate de oficiantul de cult Daniel Blumenfeld. Acesta a subliniat că Pesahul și Sederul le amintesc evreilor, an de an, oriunde s-ar afla în lume, despre valoarea libertății. Plato-ul tradițional cuprinde: azima, pâinea sărăciei, făcută doar din apă, făină și sare, nedospită, care semnifică robia în care s-au aflat evreii în Egipt; haroset, un amestec de nuci măcinate, mere, scorțișoară și miere, simboli-

zând mortarul folosit de sclavii evrei pentru construcțiile faraonului; oul fierț tare, simbol al vieții și al renașterii; apa sărată, simbol al lacrimilor; marmorul, hrean amar, care simbolizează greutatea sclaviei; karpasul, amestec de cartofi fierți sau ridichi și pătrunjel, simbol al subnutriției sclavilor evrei, dar și al noului anotimp al primăverii; zeroah, carne cu os prăjită, semn al mielului sacrificat și al puterii divine care i-a scos pe evrei din Egipt.

Citirea ritualului mesei reprezintă împlinirea poruncii adresate fiecărui evreu de „a spune fiului său” despre eliberarea din robie, așa cum este descrisă în Cartea Exodului. Un moment așteptat de copiii care participă la Seder este căutarea afikomanului. La începutul cinei, Daniel Blumenfeld a rupt în două o azimă și a ascuns bucata mai mare. Spre sfârșitul Sederului, copiii au căutat-o și au fost răsplătiți atunci când au găsit-o. Fiecare participant la cina simbolică a primit o bucățică din afikoman, ca semn al mântuirii prin suferință, dar și ca simbol al faptului că în viață există întotdeauna multe lucruri de descoperit și ca îndemn de a merge pe calea cunoașterii.

În această lună, comunitatea i-a primit în vizită, la sinagogă, pe Joseph Evan Kraus, profesor evreu de la Universitatea Scranton din SUA, precum și pe un grup de tineri din Germania.

Domnul Joe Kraus a desfășurat, în cadrul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, timp de o lună, activități didactice în domeniul americanisticii, în cadrul programului Fulbright Specialist. De asemenea, acesta a participat la Sederul organizat la sediul comunității.

Cu ocazia acestor vizite, a fost prezentată istoria evreilor din Suceava, începând cu secolul al XV-lea, pe baza primelor atestări documentare păstrate în Arhivele Statului și expuse pe holul de la intrarea în sinagogă.

La sediul Instituției Prefectului, Județul Suceava, a avut loc o întâlnire de lucru cu reprezentanții minorităților naționale din județ, organizată în vederea consolidării dialogului instituțional și a cooperării dintre autoritățile publice și comunitățile etnice. La întâlnire au participat: subprefecții Camelia Damian și Bogdan George Păstrăv; șeful Serviciului Monitorizarea Servi-

ciilor Publice Deconcentrate, Situații de Urgență și Afaceri Europene, Florin Sinescu; consilierul pentru problemele minorității rome, Alina Neagu; expertul pentru minoritatea ucraineană, Mihai Mihăescu; președintele CE Suceava, prof. Sorin Golda; precum și reprezentanții asociațiilor minorităților naționale din județul Suceava.

În cadrul discuțiilor au fost analizate activitățile desfășurate în anul precedent, fiind evidențiată implicarea instituțiilor în promovarea drepturilor minorităților și în sprijinirea inițiativelor culturale și sociale ale acestora. Totodată, reprezentanții minorităților au adus în atenție principalele dificultăți întâmpinate, subliniind necesitatea unui dialog constant și aplicat pentru identificarea unor soluții eficiente.

Pe baza experienței și a bunelor practici deja implementate de Instituția Prefectului, a fost propusă organizarea unor întâlniri trimestriale cu reprezentanții minorităților naționale, menite să devină un cadru permanent de dialog și consultare. Scopul acestor întâlniri este identificarea și discutarea constantă a problemelor comunităților, analiza oportunităților pentru dezvoltarea unor proiecte comune și consolidarea parteneriatelor dintre autoritățile publice locale, instituțiile deconcentrate și organizațiile minorităților.

Daniel CURIC

COMUNITĂȚI

Craiova

Continuăm să ne respectăm și să ne iubim înaintașii

Un popor care se consideră civilizată este acela care își respectă întotdeauna înaintașii și păstrează cu sfințenie cultul celor care au plecat de lângă noi și care se regăsesc în atât de multe cimitire evreiești ce acoperă pământul României.

Comunitatea Evreilor din Craiova este o comunitate care, situându-se în sudul țării, are, și din punctul de vedere al cimitirelor de care răspunde, particularități legate de faptul că aici populația evreiască, prezentă de sute de ani, a fost reprezentată atât de evrei din ramura așkenază, cât și, în special, de cei din ramura sefardă.

Asfel, cimitirul din Craiova, cu

o vechime de peste 200 de ani și o suprafață de peste 30.000 de metri pătrați, este poate cel mai mare din zona noastră, alături de alte cimitire reprezentative, precum cel din municipiul Drobeta - Turnu Severin, dar și cele din Orșova, Caracal, Calafat, Turnu Măgurele, Corabia și Târgu Jiu.

În ciuda faptului că numărul de enoriași a scăzut simțitor în ultimii 50 de ani, lucru valabil și pentru celelalte zone ale României, păstrarea tradițiilor seculare a constituit întotdeauna pentru noi, la Craiova, o preocupare permanentă, în amintirea celor prin care comunitatea a fost bine reprezentată de personalități de prestigiu ale lumii iudaice, nume precum Samitca, Benvenisti, Felix Aderca, Filip Lazăr, Stăureanu, Alexandru Mandi și mulți alții.

Evenimente precum perioada primei legiuni romane, Revoluția de la 1848, cu Constantin Rosenthal și Barbu Icovescu, Unirea Principatelor și Primul Război Mondial, în care 62 de eroi au căzut pentru țară și sunt înmormântați în Cimitirul Evreiesc din Craiova, fac

parte din această memorie istorică.

Lucrarea acad. prof. dr. Irimescu, referitoare la viața dr. Iuliu Barasch, reprezentă, de asemenea, un element de referință.

Trebuie să afirm cu recunoștință colaborarea mea, în calitate de președinte al CE Craiova, cu primarii orașelor și municipiilor din Oltenia, în care se regăsesc cimitire evreiești. Astfel, la Craiova, trebuie să amintesc colaborarea cu ing. Nicoară, de la Prefectura Dolj, precum și cu președintele Consiliului Județean Dolj, Cosmin Vasile. La Primăria municipiului Drobeta - Turnu Severin am colaborat cu primarul Marius Screciu care ne ajută an de an să menținem curățenia în cimitirul din acest oraș. În orașul Orșova colaborăm cu primarul Adrian Cican care ne-a ajutat la păstrarea curățeniei în cimitirul evreiesc din localitate. Cu Ion Doldurea, primar la Caracal, avem o colaborare deosebită, întrucât ne ajută să menținem curățenia cimitirului evreiesc din oraș. Anul acesta ne-a sprijinit și în repararea gardului cimitirului enoriașei noastre, Linderman Donatta. La Primăria Calafat am găsit deschidere din partea primarului Mihai Cotea care s-a arătat dispus să contribuie la menținerea curățeniei în cimitirul evreiesc din oraș. O legătură permanentă am avut-o și cu Mitropolia Olte-

niei, reprezentată de Înaltpreasfințitul Părinte dr. Irineu.

Le mulțumim tuturor pentru implicare și pentru faptul că sunt alături de noi în această perioadă marcată de adânci tulburări sociale și apreciem spiritul de filosemitism al românilor, alături de care populația evreiască din Oltenia trăiește, din cele mai vechi timpuri, în armonie și respect.

Corneliu SABETAY,
președintele CE Craiova

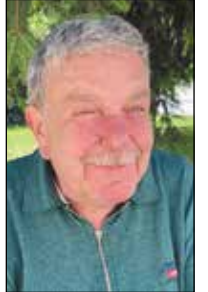

AD MEA VEESRIM!

Președinți de comunități născuți în luna iunie

Dorel-Emil Ornescu

Președintele CE Cluj, ing. Dorel-Emil Ornescu, conduce una dintre comunitățile care se bucură de un binemeritat statut de frunte prin diversitate, dinamism, în deplină tradiție culturală. Este susținut de un comitet

de conducere pe măsură. Într-un interval de timp scurt, ing. Ornescu a dat noi impulsuri vieții comunitare prin inaugurarea unui cadru propice (sediul comunitar modern), manifestări culturale interesante, concerte oferite de formația Mazal Tov și de Corul Shira Hadasa.

Sorin Golda

Președintele CE Suceava, prof. Sorin Golda, unul dintre liderii comunitari din țară cu multă experiență, organizează evenimente religioase unde valorile tradiționale se îmbină cu cele culturale evreiești, atrage oamenii prin programe educative pe teme iudaice: muzică, conferințe, filme. Se îngrijește de vârstnicii singuri, suferinzi. Primește frumos oaspeții în sinagoga restaurată, marchează cu pricepere Ziua Limbii și Teatrului Ildis, în onoarea poetului bucovinean Ițic Manger.

Marcel Grinberg

Responsabilul Obștii din Târgu Neamț și vicepreședinte al CE Piatra Neamț, Marcel Grinberg, se remarcă de mulți ani prin talent organizatoric, modestie, generozitate. Nu e ușor să faci față problemelor unei obști cu membri majoritar vârstnici, cu probleme de sănătate. Știe, cu sprijin DASM, cum să le vină în ajutorul de care au multă nevoie: social, medical, sufletec. Primește cald originari din Târgu Neamț, veniți de sărbătorile de toamnă să se reculeagă la mormintele înaintașilor.

Roman

Schimbare de ștafetă la conducerea comunității

Pe data de 26.04.2026, am participat, în calitate de reprezentant al FCER, la Adunarea extraordinară de alegeri a Comunității Evreilor din Roman.

Din motive de sănătate, președintele prof. Iancu Vexler a fost nevoit să solicite conducerii Federației întreruperea mandatului său, fapt care a condus la organizarea acestei adunări extraordinare. La ora anunțată,

s-a întrunit majoritatea necesară desfășurării adunării. În deschidere, s-a constituit prezidiul adunării.

Președintele Iancu Vexler a prezentat o dare de seamă asupra ultimului mandat, amintind și câteva repere din bogata și îndelungată sa activitate ca președinte al comunității, desfășurată pe parcursul a circa 40 de ani.

De comun acord cu cei prezenți, l-am felicitat pe președinte pentru întreaga sa carieră și am apreciat, în mod deosebit, abnegația sa care a condus comunitatea, exprimându-ne totodată convingerea că va rămâne în continuare implicat în problemele acesteia. De altfel, viața comunitară, în toți acești ani, s-a suprapus în bună măsură cu viața președintelui.

Singurul candidat înscris pentru preluarea funcției a fost fiul președintelui, ing. Richard Vexler, care a întrunit unanimitatea voturilor.

În cuvântul meu, am amintit despre foarte buna colaborare pe care am avut-o cu președintele Iancu Vexler, despre faptul că îl cunosc foarte bine pe noul președinte ales și despre convingerea că vom colabora la fel de bine și în continuare.

Hainrich BRIF,
președintele CE Bacău

Târgu Mureș

Lag baOmer în comunitate

Suntem tot mai puțini. Sărbătorile evreiești sunt una dintre ocaziile când putem măsura interesul membrilor comunității față de păstrarea tradiției, indiferent de valențele religioase ale zilei din calendar. Unul dintre foștii președinți ai comunității noastre, regretatul Ausch Alexandru, a fost rugat odată să exprime ce înseamnă să fii evreu. „Să ții sărbătorile evreiești”, a răspuns el. Desigur, există și opinii mai severe. Cum să atragem membrii să vină la aceste celebrări?

Un răspuns ar fi celebrarea Lag baOmerului la Târgu Mureș, în 5 mai

2026. Desigur, avem noroc. Sediul comunității dispune de o curte mare, cu iarbă, flori, pomi de tot felul. Avem loc să amenajăm o masă pentru 25-30 de persoane, un grătar, lemne de foc. Se poate sărbători Lag baOmerul și fără acestea. Noi însă ne-am convins că e bine să avem și ceva de-ale gurii, și ceva pentru ca mâncarea să alunece mai bine, în afară de apă. Dar mai ales trebuie să aducem voia bună, dorința de a fi împreună și, desigur, să știm semnificația istorică a zilei, să nu-i uităm pe cei 24.000 de discipoli ai lui Rabbi Akiva.

Au contribuit la succesul zilei Desideriu Rosenberg, bucătar dar și animator, Albert Nagy,

Simona Grun și Aniko Balog, dar și prezența activă a lui Mihai Spielmann și a dr. Gheorghe Naftali cu soțiile, familia Lifschitz și mulți alții pe care nu-i amintim din lipsă de spațiu. Focul aprins seara a luminat fețele celor 25 de membri care au onorat Lag baOmer anul acesta la Târgu Mureș.

Vasile DUB,
președintele CE Târgu Mureș

” Există minuni «evreiești». Trebuie să credem în miracole, dar cu măsură ”

Interviu cu **SORIN LUCIAN IONESCU**,
președintele CE Constanța

Față-n față!

– Cum ați descrie comunitatea din Constanța astăzi?
– O comunitate mică, ușor îmbătrânită, dar dinamică. Mereu activă, în ciuda detractorilor, mereu cu dorința de a se întâlni, a petrece și a socializa. Nu am ratat în cei 13 ani de mandat nicio sărbătoare iudaică majoră, mărturisesc aici și acum: nici măcar în pandemie! Cu toate măsurile de distanțare și protecție, desigur. Ne-am împuținat de la an la an. Dobrogea este un conglomerat de etnii, cu multe căsătorii mixte, interetnice și de aici un interes mai scăzut (pentru unii) față de rădăcinile evreiești și față de tradiții care li se par „învechite”.

– Ce înseamnă, în condițiile actuale, continuitatea unei comunități mici?
– Înseamnă mult, pentru că e vorba de reprezentativitate printre celelalte etnii, într-o provincie care este cu adevărat un model interetnic. E o mândrie și o bucurie că încă suntem AICI. În plan interior, e vorba de păstrarea tradițiilor și a ritualurilor religioase, pe care multă vreme nu le-am înțeles; eu mi-am descoperit rădăcinile iudaice abia pe la 22 de ani, în casă se vorbea despre asta doar în șoaptă. Azi nu înțeleg de ce, dar erau alte vremuri...

– Dacă un tânăr din oraș ar dori să afle mai multe despre istoria evreilor constănțeni, de unde ar trebui să înceapă?

– De la Sinagoga Mare. Nu am fost foarte activi până acum în urbe, cu excepția festivalurilor etniilor, care se țin anual. Altminteri, răspundem la toate întrebările adresate online, chiar și de neevrei, ca și solicitărilor de literatură iudaică și de cult.

– Cum este percepută astăzi comunitatea evreiască de majoritatea română și de celelalte minorități etni-

ce și religioase?

– E percepută corect, zic eu. Membrii noștri nu se ciocnesc de manifestări de antisemitism. Nici n-au prea fost, până în urmă cu 2-3 ani. Eu le percep, prin natura profesiei de jurnalist. Există. Și nu de la minorități sau musulmani, cu care avem o relație cordială, frățească și care nu concep sărbătorile lor fără prezența noastră, prin reprezentant. Dacă tot m-ați întrebat, uniunea tătară și cea turcă, în frunte cu muftiul Murat, sunt cei mai buni prieteni ai noștri. Ca și comunitatea elenă, cea armeană sau cea a rușilor lipoveni. Totuși, spre deosebire de Oradea, unde am „experimentat” asta, Constanța nu e (încă) un oraș în care să poți purta kipa pe stradă...

– Cum gestionați principalele domenii de activitate comunitară: viața religioasă, educație iudaică, asistență socială, prezervarea patrimoniului sacru?

– Suntem puțini, deci lucrurile se simplifică, iar sprijinul Federației e prompt și consistent. Despre prezervarea patrimoniului sacru știe toată țara, cu ajutorul presei naționale: reabilitarea cu succes a sinagogii. Viața religioasă se manifestă la sărbătorile mari, ocazie cu care facem și puțină educație iudaică. Membrii sunt dornici să aprofundeze, mai ales acasă.

– Pe lângă organizarea marilor sărbători la sinagogă, ce alte evenimente aveți deschise pentru publicul larg?

– Va fi inaugurată noua sinagogă și din iunie ea va putea fi vizitată de publicul larg. În absența slujbelor religioase regulate, va fi un hub cultural și un punct de atracție pentru turiștii veniți pe litoral și pentru constănțeni. Găzduim un Bereshit! Anul acesta vom fi și noi gazda unor evenimente din cadrul Festivalului Național de Teatru SEAS, după exemplul de anul

trecut al Bisericii Armene. Vom avea și o expoziție de pictură în iunie, cu lucrări legate de iudaism și de sinagoga noastră.

– Ce tip de parteneriate v-au fost utile în ultimii ani? Cum colaborați cu celelalte minorități etnice sau cu autoritățile?

– Am amenajat o grădină memorială la sediul comunității, cu sprijinul Consiliului Județean, al Regiei de Apă, al firmei de salubritate și cu sprijinul unei firme care comercializează marmură și granit, deținută de oameni de afaceri turci. Colaborarea cu primăria este instituțională, dar avem sprijinul Consiliului Județean și al Prefecturii. Relația cu celelalte minorități este EXCELENTĂ. Cu majuscule!

– Ce proiect local v-ați dori să vedeți realizat în următorii ani, care ar da un nou sens prezenței evreiești în Constanța?

– Suntem cosemnatari ai unui proiect deja aprobat al Consiliului Local, pentru un parc al minorităților și al etniilor. Vor fi plantați acolo arbori specifici, unii reprezentativi din Israel. În viitorul cartier și centru comercial din zona gării vor fi restaurante cu specific, sperăm și unul cu bucătărie evreiască, cașer. Apoi, un centru comunitar al minorităților din Dobrogea, un proiect îndepărtat și greu realizabil.

– Care sunt proiectele pe care le considerați decisive în prezent și/sau pentru următorii ani?

– Visez la amenajarea unui mini-parc memorial în incinta cimitirului evreiesc, unde avem foarte mult teren, care nu va mai fi ocupat niciodată. Cu sprijinul Consiliului Local. Dar e complicat: am făcut ceva demersuri, dar timide.

– Care au fost cele mai dificile decizii pe care a trebuit să le luați în această funcție?

– Sufletește, momentul dureros când eu însumi, ca oficiar de cult, am început să fac înmormântări. Pentru că mi-au fost oameni dragi și apropiați. Oricum, fără sprijinul Rabinatului nu m-aș fi descurcat. Apoi – nu dureroase, dar istovitoare – demersurile nesfârșite și birocratice pentru obținerea repetată, an de an, a autorizațiilor și a certificatelor

pentru renovarea sinagogii. Aici am avut ajutorul președintelui Silviu Vexler, altminteri m-aș fi lăsat demult păgubaș...

– Ce considerați că trebuie transmis, dincolo de proiecte și tradiții, generației următoare?

– Dovada că, și atunci când crezi că nu se poate realiza ceva pentru comunitate, cum a fost reabilitarea sinagogii, se produce o adevărată minune „evreiască”. Trebuie să credem în miracole, dar cu măsură. Așa cum sperăm că antisemitismul va dispărea la un moment dat, pentru totdeauna. Poate se va atenua, dar atât. De aici, îndemnul de a lupta împotriva lui și de a ține capul mereu sus, ca evrei.

– Dacă ați putea schimba un singur lucru în modul în care funcționează comunitatea, care ar fi acela și de ce?

– Modul în care se raportează cei cu origine evreiască, chiar și mai îndepărtată genealogic, la comunitate. Unora parcă le e rușine cu vreun bunnic sau cu vreo străbunică evrei. Sunt întrebate uneori: „Câți evrei mai sunt la Constanța?” Răspund întotdeauna: NU ȘTIU. Poate o sută, poate două. Pot spune doar câți membri are comunitatea. Pentru că una e calitatea de membru, alta apartenența etnică pe care nu ți-o ia nimeni. Nimic în viață nu e obligatoriu. Nici măcar recunoașterea originilor și mândria de a fi evreu.

Interviu realizat de
Irina MARKOVITS

Zidul Indiferenței

Reportaj de la Memorialul Holocaustului din Milano

Ca orice mare nod feroviar european, Milano Centrale domină centrul orașului. Peste 300.000 de oameni îi traversează zilnic cele 24 de peroane. Unul dintre ele, Binario 21, are o istorie aparte.

Inaugurată în 1931, gara a fost ridicată în monumentalul stil arhitectural care reflecta ideologia fascismului italian. Construită pe câteva etaje, legate între ele de galerii comerciale, scări grandioase din marmură, lifturi și scări rulante, gara ascunde sub nivelul străzii, la adăpost de fluxul obișnuit al călătorilor, fostul peron poștal. De aici, între 1943 și 1945, au fost deportați spre Auschwitz-Birkenau și Mauthausen peste 1.200 de evrei italieni, pe lângă opozanți politici și membri ai comunității roma.

Redescoperit în 1994 și deschis publicului în 2013, Binario 21 (Peronul 21) se află la câteva minute de peroanele principale. Traversezi două străzi liniștite, treci pe lângă soldații italieni care fac de gardă și intri într-un spațiu cenușiu, rece, auster, aproape gol. Cobori sub oraș fără să realizezi imediat unde te afli.

La intrare te întâmpină un zid lung

de beton, pe care stă scris un singur cuvânt: **Indifferenza**. La capătul sălii, o bibliotecă-archivă, puternic luminată, adăpostește cărți și documente despre istoria evreilor italieni. Funcționează ca o primă lecție de morală. Nici nu realizezi că te găsești în anticamera iadului, locul în care Dante, în Divina Comedie, îi plasase pe păcătoșii care se făcuseră vinovați de „indifferenza”: cei care se justificau spunând că nu făcuseră nici bine, nici rău. Înainte de a ajunge pe peron, ești deja obligat să te gândești la groaza și la neputința celor care urmau să fie deportați, la oroarea călătoriei lor spre moarte, la tăcerea celor care au privit fără să intervină, la propria ta indiferență.

Mai faci câțiva pași și, la capătul unor scări, te întâmpină un con metalic așezat orizontal și un fel de telescop îndreptat spre șine. Prin lentila lui rulează imagini de arhivă de la inaugurarea gării în 1931. Trecutul este adus brutal în prezent.

Pășești apoi într-o sală lungă în care, printre piloni de beton, sunt așezate câteva cuburi de oțel negru. Te așezi pe băncile înguste din încă-

perile întunecoase și urmărești măturile supraviețuitorilor. Cea mai tulburătoare este vocea Liliane Segre, astăzi în vârstă de 95 de ani și senatoare pe viață în Parlamentul Italiei, atunci o copilă de 13 ani deportată la Auschwitz împreună cu tatăl ei. El nu s-a mai întors.

Paralel cu sala mărturiilor se află Peronul 21. O singură linie de tren, pe care stau încă vagoane de marfă similare celor folosite la deportări. Ești curios să intri într-unul? O poți face. Așteaptă la peron, cu ușile deschise. Sunt goale, din lemn, cu două ferestruici acoperite cu plasă meta-

lică. Imaginează-ți că ești printre alți 60 sau 80 de oameni, înghesuți timp de cinci-șase zile, fără mâncare sau

apă, fără să știi încotro mergi și ce te așteaptă la sosire. Noi, astăzi, știm.

Pe zidul din spatele vagoanelor sunt proiectate 774 de nume ale evreilor deportați în primele două transporturi către Auschwitz. Cu roșu, cei 27 care au supraviețuit. Cu alb, toți ceilalți care au murit.

Și astfel te plimbi printr-o rană urbană în care, acum la fel ca atunci, zgomotul trenurilor care intră și ies din Stazione Centrale se aude de deasupra ta, umple și reverberează în întregul subsol de beton, ca și cum prezentul continuă să treacă nepăsător peste trecut.

Cu toate astea, Memorialul Shoah din Milano nu este un muzeu tradițional. Panourile explicative sunt puține și subdimensionate, iar arhitectura favorizează distanța și disconfortul. Arhitecții Guido Morpurgo și Annalisa de Curtis au urmărit, intenționat, acel „efect de alienare” formulat de Bertolt Brecht, așa-numitul *verfremdungseffekt*: tu, ca vizitator, nu contempli trecutul de la distanță, nu te refugiezi în emoție, ci ești obligat să te întrebi ce formă ia propria indiferență. Pe lângă cine treci azi nepăsător? Cum reacționezi în fața nedreptății? Ce discriminări accepți pentru că sunt

Irina MARKOVITS
(Continuare în pag. 23)

Lag baOmer alături de prim-rabinul Rafael Shaffer

În data de 5 mai 2026, la JCC București, în cadrul întâlnirilor Bait Ham pentru seniori, sărbătoarea de Lag baOmer a fost marcată în prezența prim-rabinului FCER, Rafael Shaffer. Întâlnirea a fost moderată de Sofia Nagy, coordonatoarea de evenimente la JCC București.

Pentru început, prim-rabinul Rafael Shaffer a explicat etimologia cuvintelor Lag baOmer: „Ce înseamnă aceste cuvinte? *Lag* înseamnă 30. În vechime, literele erau marcate și de cifre. *Alef* era 1, *bet* – 2, *ghimel* – 3, *iud* – 10, *kaf* – 20, *lamed* – 30. Deci, *lamed-ghimel* făceau împreună 33. Iar *omer* înseamnă «snop». Ce poate să însemne «33 snop»? Întâi, despre ce snop este vorba? În noaptea de după prima zi de Pesah (în Israel se ține și astăzi o singură zi de sărbătoare), în noaptea de după sărbătoare, oamenii coborau să facă primul seceriș de orz. Căutau în partea de sud a țării, în văi deschise spre sud, căutau primele spice care s-au copt. Le sece-

rau, le coceau, le măcinau. Aceasta se numește jertfa de Omer – jertfa snopului. Și ea avea un rol foarte important. Chiar dacă apucați să culegi orzul, nu aveai voie să mănânci până ce nu fusese adusă jertfa de Omer. Astăzi, după niște socoteli, după ce a trecut timpul în care ar fi putut fi adusă jertfa, avem voie să mâncăm, fiind recoltă nouă.”

Vorbitorul a arătat că după această jertfă vine porunca de a număra Omerul, cu semnificația de a prețui timpul și de a nu-l irosi: „Din noaptea în care aducem această jertfă, în fiecare noapte numărăm. Și așa numărăm 49 de zile. Cine știe ce urmează după 49 de zile? Șavuot! Deci facem numărătoarea de la Pesah la Șavuot. E chiar o poruncă foarte interesantă.

Cât timp ia să numeri? 15 secunde. Dar să ții minte, timp de 49 de seri, să numeri și să nu uiți niciodată, să nu te încurci niciodată, asta e mai greu. Credeți-mă că și mie mi s-a întâmplat să uit, oricâtă grijă am avut. Tora, a cărei primire o sărbătorim de Șavuot, ne cere să fim oameni chibzuiți, stăpâni pe timpul nostru sau cel puțin orientați în timp. Sclavul nu are probleme cu timpul. Acum e ceva de furat? Fură! Acum nu vede stăpânul? Se oprește din muncă! Ce o fi mâine? Nu are treabă cu mâine! Stăpânul îi va da de mâncare. Tora li se adresează oamenilor liberi, oamenilor care se orientează în timp și își fac socoteala. Acum e ploaie și nu pot lucra, dar pot să-mi repar uneltele. Să-mi fac iarna car și vara sanie. Deci această poruncă ne învață cât de greu este să ne orientăm în timp, să ne gestionăm timpul, să nu pierdem nici o zi.”

La început, Lag baOmer a fost o semisărbătoare, a precizat prim-rabinul Shaffer. „Și așa a fost până în

urmă cu aproape 2000 de ani, când, timp de 32 de zile, au murit 24.000 de discipoli ai lui Rabbi Akiva și a rămas lumea fără bătrâni. De ce au murit? Pentru că nu se respectau regulile. De aceea, până la Lag baOmer avem obiceiul de doliu, nu facem nunți, nu dansăm. Ne îndreptăm atenția asupra modului în care ne purtăm unii cu alții. Să nu spună cineva că nu are nimic de îmbunătățit la el! Pentru ca omul să fie capabil de a primi Tora, trebuie să se poarte omenește. Tora li se adresează oamenilor. De aceea, în această perioadă a fost instituit, mult mai târziu, obiceiul să citim în fiecare sâmbătă *Pirkei Avot*. Cu această ocazie, la Templul Coral, în fiecare sâmbătă învățăm *Pirkei Avot*. Până în doi ani, sperăm să avem și o ediție nouă, tradusă de rabinul nostru Șlomo Sorin Rosen.”

Vorbitorul a arătat și cum, în ziua de Lag baOmer, tristețea doliului va lăsa loc bucuriei: „De Lag baOmer sărbătorim că au încetat să moară discipolii lui Rabbi Akiva. Și atunci încetăm cu obiceiurile de doliu, avem din nou voie să facem nunți, să dansăm și să ne veselim. În Israel, ca să găsești o sală de nunți liberă de Lag baOmer, trebuie să o comanzi cu șase luni înainte și, desigur, la suprapreț. De Lag baOmer există și obiceiul de a face un foc de tabără.”

În continuare, cei prezenți au ascultat un recital de muzică clasică, susținut cu forță și talent de Cătălina Sima, soprana la Opera Română unde evoluează, printre altele, în spectacolul *Callas Masterclass*, dar și în studioul de operă Ludovic Spiess.

La finalul întâlnirii, Sofia Nagy a propus un moment de reculegere în memoria președintelui Comunității Evreilor din București, ing. Paul Schwartz, a cărui înmormântare avu-se loc în aceeași zi, la Cimitirul Evreiesc Giurgiului.

Claudia BOSOI

Iom Haatmaut și Lag baOmer, celebrate cu emoție, bucurie și speranță

Într-o atmosferă emoționantă, inimile noastre au vibrat la unison la evenimentul organizat la Palatul Braunstein, la inițiativa prof. Moshe Groper, consilier al primarului pentru relația cu comunitățile etnice, de către Primăria Municipiului Iași împreună cu Comunitatea Evreilor din Iași, cu prilejul aniversării a 78 de ani de la declararea Independenței Statului Israel.

Evenimentul a debutat cu intonarea imnurilor de stat al României și al Statului Israel și a continuat cu discursuri și mesaje urmate de momente artistice și muzicale. În alocuțiunea rostită cu acest prilej, președinta CE Iași, Benjamina-Ides Vladcovschi, a arătat că „proclamarea Independenței la 14 mai 1948 a însemnat materializarea visului milenar al poporului evreu, Israelul fiind astăzi un stat modern, supranumit «națiunea start-up», un stat care se mândrește cu faptul că tehnologia reprezintă principala sursă de export, un stat mândru de istoria sa, o insulă de democrație în Orientul Mijlociu”.

Lag baOmer este o sărbătoare care se celebrează în a 33-a zi a numărării Omerului, în ziua de 18 a lunii Iyar. În acest an, aproape 40 de membri ai comunității au ales să celebreze împreună această frumoasă sărbătoare, într-o atmosferă relaxată și prietenească.

Vorbind despre semnificația sărbătorii, Benjamina-Ides Vladcovschi a arătat că Lag baOmer este printre cele mai îndrăgite sărbători, în special de către copii, fiind celebrată prin focuri de tabără, iar rabinul Yehoshua Aharonovitch a explicat originea sărbătorii, care este menționată pentru prima dată în literatura rabinică medievală referitoare la Rabbi Akiva, și a povestit că, în Israel, mii de credincioși fac în această zi pelerinaj la mormântul lui Rabbi Shimon Bar Yohai pe Muntele Meron.

Participanții au socializat, au cântat împreună acompaniați instrumental de familia Luchian și au participat la un antrenament de bingo cu premii oferite de rabinul Aharonovitch. Întâlnirea s-a încheiat cu o masă delicioasă, cu produse pregătite la grătar și alte bunătăți.

Cu prilejul Lag baOmer, o delegație a comunității din Iași a vizitat comunitatea din Botoșani pentru a sărbători alături de prietenii noștri de acolo.

Silvian SEGAL

Un atelier esențial de educație digitală

Într-o eră în care tehnologia dictează ritmul vieții cotidiene, siguranța în mediul virtual a încetat să mai fie o simplă opțiune, devenind o necesitate absolută. În acest context, Centrul Comunitar Evreiesc (JCC) Oradea a găzduit recent un atelier vital, axat pe securitatea cibernetică și prevenirea criminalității informatice. Evenimentul a avut ca scop principal educarea comunității locale cu privire la riscurile ascunse din spatele ecranelor și oferirea de instrumente practice pentru o navigare sigură.

Succesul și relevanța acestui atelier au fost garantate de un parteneriat de încredere cu autoritățile locale. Evenimentul a fost organizat cu sprijinul direct al Inspectoratului de Poliție Județean Bihor. Prezența specialiștilor din cadrul structurilor Ministerului Afacerilor Interne a conferit

întâlnirii o dimensiune profund practică și aplicată pe cazuistica reală din județ.

Comunitatea adresează mulțumiri speciale invitaților de onoare care au coordonat sesiunile informative: comisar-șef Ioana Indrieș, coordonator al Compartimentului de Analiză și Prevenire a Criminalității din cadrul IPJ Bihor; și agent șef principal Răzvan Chebeleu, specialist cu o vastă experiență în gestionarea riscurilor de securitate. Datorită abordării lor deschise și profesioniste, conceptele tehnice complexe au fost traduse într-un limbaj accesibil, ceea ce a făcut ca fiecare participant să plece acasă cu noțiuni clare de prevenție.

Solidaritate și responsabilitate comunitară

Dincolo de aspectul tehnic, evenimentul desfășurat la JCC Oradea reflectă o valoare fundamentală: spiritul de sprijin reciproc. Principiul *Kol Yisrael arevim zeh bazeh* (Toți evreii sunt responsabili unii pentru alții) s-a materializat prin această inițiativă de protejare a celor mai vulnerabili în fața fraudelor, de la tineri până la seniori.

Educația preventivă rămâne cea mai puternică armă împotriva criminalității informatice. Prin organizarea unor astfel de acțiuni, JCC Oradea și IPJ Bihor demonstrează că o comunitate informată este o comunitate protejată, capabilă să se bucure de avantajele internetului în deplină siguranță.

Jehoshua Robert REZMUVES

„Verdele de lângă noi” – lecție despre natură, comunitate și grija pentru lume

Uneori, schimbările importante nu pornesc din marile conferințe sau din discursuri sofisticate, ci din lucrurile simple: un ghiveci, puțin pământ și câțiva oameni care aleg să construiască ceva împreună. Într-o lume care reușește să inventeze tehnologii tot mai complica-

te, dar încă se luptă să țină în viață o plantă de apartament mai mult de două săptămâni, un atelier despre natură și grija devine aproape un act de rezistență culturală.

Centrul Comunitar Evreiesc (JCC) Oradea a organizat workshopul intergenerațional „Verdele de lângă noi”, un eveniment dedicat relației dintre oameni, plante și comunitate. Activitatea a fost construită în jurul con-

Robert SCHORR
(Continuare în pag. 19)

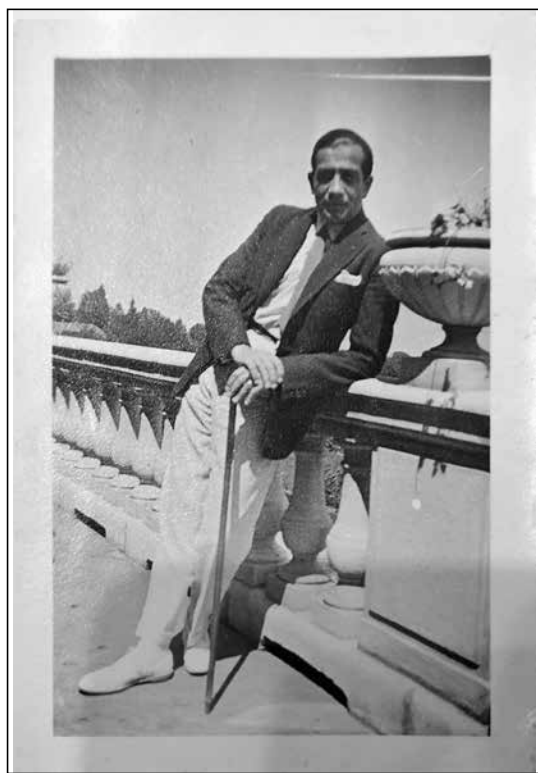
CENTRUL PENTRU STUDIUL ISTORIEI EVREILOR
DIN ROMÂNIA „WILHELM FILDERMAN” AL FCER-CM

Remember Filip Lazăr

Pianistul și compozitorul Filip Lazăr (1894-1936), considerat unul dintre marii compozitori români ai generației care i-a urmat lui George Enescu, rămâne aproape necunoscut publicului larg. Deși unele dintre lucrările sale continuă să fie interpretate, biografia compozitorului a rămas cunoscută doar parțial. În mod semnificativ, originea sa evreiască nu este aproape niciodată menționată în sursele muzicologice recente, deși ea era cunoscută în timpul activității sale profesionale.

În necrologul publicat în noiembrie 1936, muzicologul Emanoil Ciomac scria: „Noi, prietenii săi, nu vom în-

gădui ca opera lui să cadă în uitare. În Filip Lazăr vom cinsti întotdeauna tovarășul de mare talent, omul generos și modelul bunului samaritean, care, deși născut dintr-un alt neam, și-a iubit țara și a slujit-o în domeniul frumosului cu o dăruire pe care am dori să o vedem la cei mai autentici români.” (Emanoil Ciomac, „Cronica muzicală”, *Curentul*, 14 noiembrie 1936, p. 2.)

Născut la Craiova în 1894 și decedat la Paris în 1936, la vârsta de 42 de ani, Filip Lazăr a fost un important compozitor și pianist modernist al perioadei interbelice. Numele său rămâne cunoscut și respectat în cercurile muzicale, iar la Craiova o placă comemorativă marchează casa copilăriei sale, în timp ce o stradă îi poartă numele. A fost membru fondator atât al Societății Compozitorilor Români, cât și al Societății Triton din Franța. Era cunoscut pentru rigoarea sa artistică, exigența permanentă față de sine și deschiderea către forme noi de muzică.

Deși Lazăr este recunoscut ca o figură importantă a modernismului muzical românesc din prima jumătate a secolului al XX-lea, originea sa evreiască nu este menționată în nicio sursă muzicologică majoră, o tăcere ce poate fi interpretată și ca o formă de autoprotecție culturală în perioade marcate de naționalism și antisemitism, în special în timpul Primului Război Mondial și al anilor 1930.

Studiul fundamental dedicat compozitorului rămâne monografia lui Va-

sile Tomescu: *Filip Lazăr*, București, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din RPR, 1963. Această lucrare a reprezentat prima încercare de reconstrucție a vieții și operei compozitorului și rămâne principala referință bibliografică pe această temă. Tomescu oferă analize valoroase ale compozițiilor lui Lazăr și discută formarea sa muzicală, activitatea concertistică și relațiile cu mediul artistic parizian în care compozitorul și-a petrecut ultimii ani ai vieții. Într-un interviu acordat lui Ilie Purcaru în 1982, Tomescu, vorbind despre monografia dedicată lui Filip Lazăr, menționa efortul său de a-l înfățișa „ca pe un muzician de exemplară ținută morală”. Muzicologul Iosif Sava remarcă într-un articol despre Societatea Compozitorilor Români (*Contemporanul*, 1996) „devotamentul și discreția cu care Vasile Tomescu s-a preocupat de viața lui Filip Lazăr”.

Totuși dimensiunea biografică rămâne marginală, iar sursele epistolare și personale nu sunt nici analizate sistematic, nici reproduse integral. Mai mult, monografia nu investighează mediul evreiesc din care provenea compozitorul. Cartea a contribuit la fixarea unei imagini exclusiv „românești” a lui Filip Lazăr, interpretare care continuă să modeleze atât prezentările online, cât și referințele enciclopedice.

Singurul pasaj introdus de Tomescu despre familie este acesta: „Filip Lazăr s-a născut la Craiova, la 18 mai 1894. Bunicul său era cunoscut drept un pionier al artelor tipografice ale orașului și a îndeplinit funcția de președinte al comitetului școlar local. Tatăl său, librar de profesie, manifesta o puternică preferință pentru repertoriul pianistic de concert, pe care îl urmărea cu pasiune. Mama compozitorului cânta la pian și studiasă în clasa lui Eduard Wachmann la Conservatorul din București, în timp ce sora sa, Amalia (Melitta) Lazăr, elevă a lui Paul Ciuntu și absolventă a Conservatorului din Capitală, a concertat ca pianistă atât în România, cât și în străinătate. Manifestând încă din copilărie înclinații muzicale, Filip Lazăr a urmat și Conservatorul după absolvirea liceului din București.” (Tomescu, *Filip Lazăr*, pp. 8-9.)

Muzicologul omite numele surorii lui Lazăr din București (Rica Lazăr Halfon), posibil la cererea ei, și chiar lasă să se înțeleagă că exista o singură soră (Melitta Lazăr Erțan). În realitate, scrisorile pe care le folosește fragmentar pentru a ilustra evoluția muzicală sunt adresate întregii familii și au fost păstrate de Rica după emigrarea Melittei în Argentina, în 1940.

Familia lui Filip Lazăr este una dintre cele mai prestigioase familii sefarde cu conexiuni în Craiova, Viena, Paris și Sofia. Străbunicul său este tipograful Iosif Samitca, bunicul său este Filip Lazăr, editor celebru, tatăl său este Gherman Lazăr, iar mama sa vine din familia Arié, cu ramuri importante în Craiova și București. Unchiul său matern, Samuel Beligrădeanu, a fost președintele comunității sefarde din Craiova în anii 1930 (ca și alți doi înaintași), o altă rudă pe la-

tură maternă, avocatul Napoleon Arié, a fost președintele comunității sefarde din București, ca și alte rude prin alianță din familia Halfon (unde mai mulți membri au deținut această funcție, cel mai memorabil fiind numele lui Solomon Halfon).

Detaliile genealogice ale biografiei lui Filip Lazăr sunt o analiză a conexiunilor lumii sefarde de secolul al XIX-lea, complet nerelevante pentru contextul ideologic al anilor 1960. Ele trebuie cercetate, demonstrate și corectate, mai ales acum, la 90 de ani de la moartea lui Filip Lazăr.

Chiar și data de naștere a compozitorului cunoscută astăzi, 6 mai, diferă de data păstrată în memoria familiei, 18 mai, și publicată în monografia lui Tomescu. În realitate, data corectă este 6 mai (stil vechi, conform calendarului iulian) / 18 mai (stil nou, conform calendarului gregorian) 1894. După adoptarea calendarului gregorian în România, 31 martie 1919, utilizarea datei de 18 mai 1894 în notele biografice a devenit justificată sau, alternativ, folosirea dublei datări a nașterii, însoțită de explicația necesară. Această din urmă dată este consemnată și în cer-

tificatul său de deces (mulțumiri pentru copie doamnei Simina Stan).

Mulțumiri familiei, urmașilor Ricăi

Lazăr Halfon pentru încredere și pentru susținerea acestui demers biografic.

În memoria lui Filip Lazăr,
Anca TUDORANCEA

Retrospectivă Noa Eshkol la Muzeul de Artă Evreiască și Istorie din Paris

Retrospectiva Noa Eshkol (1924-2007), una dintre creatoarele reprezentative de artă contemporană israeliană din secolul al XX-lea, deschisă de MAHJ (Muzeul de Artă și Istorie a Iudaismului) din Paris, curată de Pascale Samuel și Dorota Sniezek, îmbină trei direcții de preocupări consonante: dans, teoria mișcării, artă vizuală. Istoria Israelului modern se răsfrânge în istoria perioadelor ei de creație.

Noa a venit pe lume în Medinat Israel sub mandat britanic, într-o familie originară din Ucraina. Primii ani de viață i-a trăit în kibuțul Bet Degania. La cinci ani vedea New Yorkul unde mama ei primise un contract pe doi ani pentru predarea ebraice. Întoarsă în țară, Noa începe să ia lecții de pian cu Frank Pelleg. Urmează cursuri de dans în kibuț. În 1940 familia se mută la Holon. Se înscrie la Școala de Dans din Tel Aviv, unde lucrează cu Tehila Rössler. Între 1943 și 1945 își continuă studiile în Anglia: la Manchester, la Art of Movement Studio, cu Rudolf von Laban; și la Londra, la Școala de Dans Modern, cu Sigurd Leeder. E atrasă de dansul expresionist german. În 1948 revine acasă unde predă cursuri de dans la Kibbutzim College și la Teatrul Cameri din Tel Aviv. Fondează, la Holon, Cvartetul de Dans Cameral devenit Grupul Cameral de Dans. În 1953, Noa se remarcă pentru coregrafia simbolică, minimalistă la spectacolul comemorativ dedicat Revoltei Ghetoului din Varșovia. În 1954, împreună cu studentul ei, Avraham Wachman, care voia să devină arhitect, realizează un sistem de notație modernă (EWNM) a mișcărilor de dans, cu solidă documentare în dansul tradițional, reușind transfigurări și performanțe de virtuozitate. EWNM se transformă treptat într-o metodă universală de scriere a mișcării.

În octombrie 1973, când izbucnește Războiul de Iom Kipur, unul dintre dansatori, Shmuel Zeidel, este mobilizat, este mobilizat. „Nu mai e timp pentru dans!”, hotărăște Noa. Cuvintele sunt mai mult decât o constatare resimțită atunci de fiecare israelian, sunt un capitol nou de creație: carpete de perete. Până în 2007, artista a lucrat aproape 1.800 de carpete. Ca și compozițiile coregrafice, cele textile sunt fructul unei colaborări cu dansatorii. Prima asociere mentală: țesutul Penlopei din Odiseea homerică. Un comentariu mai profund vine din partea lui Marc-Alain Quaknin, rabin și filozof, care atrage atenția asupra rădăcinilor comune ale termenilor ebraici pentru țesere și vindecare: *tefira* și *terufa*. Tema doliului legată de pierderile de viață în războiul de Iom Kipur e obsesivă: *Mourning Carpet, Mourning*. Deși nu mai erau repetiții, grupul de dansatori se aduna în casa ei din Holon și îi privea operele ca lecții sui generis: motive de inspirație și resorturi de tărie launtrică. Deși Noa credea că dansul și compozițiile textile sunt expresii separate ale operei, Mooky Dagan, președintele fundației Movement Notation Society, observa în 2019 că „dansul și compozițiile textile vin din aceeași sursă adâncă”.

Opera ei este impregnată de identitate israeliană și deschidere universală, tradiție și modernitate.

Julia DELEANU

Kati Horna, de la frontul din Spania la avangarda mexicană

Născută în 1912, într-un mic orașel din Ungaria, Kati Horna rămâne una dintre figurile greu de încadrat ale fotografiei secolului al XX-lea. A fost, pe rând, fotojurnalist de război, artistă avangardistă, fotograf comercial și profesoară de artă fotografică, iar traseul ei traversează două continente, exiluri succesive și aproape șapte decenii de creație. În imaginile sale coexistă documentul social și suprarealismul oniric, tandrețea și straniul, observația lucidă și fantezia.

Născută Katalin Deutsch Blau într-o familie evreiască de intelectuali și bancheri, crește într-un mediu cultivat, dar devine devreme interesată de politică și de ideile de stânga. La sfârșitul anilor 1920 se apropie de cercul scriitorului socialist Lajos Kassák care vedea fotografia ca instrument de schimbare socială. Curând pleacă la Berlin, unde intră în contact cu intelectualitatea radicală a epocii: Bertolt Brecht, Walter Benjamin, László Moholy-Nagy și teoreticianul marxist Karl Korsch. Atmosfera orașului și discuțiile despre artă, politică și modernitate îi modelează definitiv felul de a privi imaginea și societatea.

Când nazismul ajunge la putere în Germania, revine pentru scurt timp la Budapesta unde lucrează în atelierul fotografului József Pécsi și se împrietenește cu tânărul Endre Friedmann, viitorul Robert Capa. În 1933 îl urmează pe acesta la Paris unde se inspiră din plimbările *flâneur*-ilor parizieni și își îndreaptă atenția către scenele de viață din jurul ei. Fotografiază oameni obișnuiți, străzi, cafenele, piețe de vechituri, vitrine. Seriele *Flea Markets* și *Reportage dans les Cafés de Paris* surprind interesul ei pentru

obiecte neînșuflețite, abandonate – manechine, măști, păpuși și reflexii neliniștitoare –, detalii aparent banale care transformă realitatea într-un decor ambiguu, oniric, experimental.

Cunoscută pentru simpatiile de stânga, în 1937 ajunge în Spania, trimisă de organizații anarhiste și republicane (Frontul Popular și Confederación Nacional del Trabajo) pentru a documenta Războiul Civil. Dacă Robert Capa fotografia frontul și soldații în plină acțiune, Horna își îndreaptă camera spre viața civililor. Fotografiază femei, copii, muncitori, refugiați și bătrâni care încearcă să supraviețuiască printre ruine și bombardamente. Imaginile ei nu caută eroismul spectaculos, ci fragilitatea și rezistența cotidiană. Femeile ocupă un loc central: găsesc, îngrijesc copii,

muncesc, continuă să țină lumea în viață în timp ce războiul o destramă.

Fotografiile ei sunt publicate în presa anarhistă și republicană, în reviste de stânga, precum *Mujeres Libres*, *Tierra y Libertad* sau *Libre-Studio*, iar unele devin afișe de propagandă pentru cauza republicană. În această perioadă devine editor al revistei *Umbral*, unde îl cunoaște pe sculptorul José Horna care îi va deveni soț.

Un an mai târziu, în 1938, victoria fascismului o obligă să plece din nou în exil. De data aceasta la Paris, împreună cu José. În toamna lui 1939, după o scurtă oprire la New York, cei doi se stabilesc în Mexico City. Horna avea doar 27 de ani și ajunsese deja în a cincea țară a vieții sale.

Într-o scrisoare, Horna mărturisea cum devenise „alergică la întrebarea de unde provin. Am fugit din Ungaria, am fugit din Berlin, am fugit din Paris,

am lăsat tot ce aveam în Barcelona [...] Am ajuns în Mexic doar cu Rolleiflex-ul meu la gât, nimic altceva”.

Mexicul îi oferă ceva rar: stabilitate și o comunitate artistică vibrantă. În anii 1940, Mexico City devenise refugiu pentru mulți artiști europeni și refugiați politici. Casa familiei Horna de pe Calle Tabasco devine loc de întâlnire pentru o comunitate boemă și cosmopolită. Aici formează o foarte strânsă prietenie două artiste suprarealiste, care îi devin surorile din exil: Remedios Varo și Leonora Carrington. Tot aici îi întâlnește pe Benjamin Péret, Mathias Goeritz, Edward James, Tina Modotti și Frida Kahlo.

În Mexic, stilul ei suprarealist se maturizează. Prin fotografii, fotomontaje și colaje construiește imagini neliniștitoare, ironice, teatrale. Pentru publicația *Nosotros* realizează seriile *Titeres en la penitenciaría* și portretele scriitorului Alfonso Reyes în biblioteca personală. În anii 1950-1960 lucrează ca editor foto pentru revista *Mujeres*, iar pentru revista de artă *S.nob* creează seriile conceptuale *Fetiches* și *Oda a la necrofilia*, considerate astăzi printre cele mai importante proiecte suprarealiste din fotografia latino-americană.

În paralel, fotografiază arhitectură, realizează lucrări experimentale și predă fotografie timp de peste trei decenii la Universidad Iberoamericana și la Academia San Carlos, influențând generații întregi de artiști mexicani.

În 2015, istoricul de artă Almude-

na Rubio descoperă în arhivele Institutului Internațional de Istorie Socială din Amsterdam 48 de lăzi cu 2.300 de fotografii, 5.000 de negative și vreo 300 de plăci fotografice, considerate, de aproape 80 de ani, pierdute sau

Femei evreice care au influențat istoria

distruse. Toate aceste lucrări au fost identificate ca fiind realizate de două fotografe evreice, în timpul Războiului Civil Spaniol. Una dintre ele este Kati Horna, cealaltă, Margaret Michaelis.

Kati Horna moare în 2000, în Mexico City. În urma ei rămâne o operă imposibil de redus la o singură definiție: fotografie de război, document social, artă suprarealistă, memorie și imaginație, toate coexistând în aceeași privire lucidă și profund umană.

Irina MARKOVITS

Din trecutul Ierusalimului

Ierusalimul în secolul al XII-lea

Cum arăta Ierusalimul în secolul al XII-lea, veacul Crucidelor? Să ne amintim că scopul declarat al cruciadelor era eliberarea Mormântului Mântuitorului creștin de sub dominația necredincioșilor, respectiv a musulmanilor. După asediul Ierusalimului și căderea orașului, în anul 1099, a fost întemeiat Regatul Latin al Ierusalimului. Era prima Cruciadă; în fruntea cavalerilor cruciați, occidentali, se afla Godefroy de Bouillon care totuși nu și-a luat titlul de rege, ci cel de *Advocatus Sancti Sepulchri* (Apărător al Sfântului Mormânt). El a murit în anul următor, 1100, iar titlul de rege și l-a luat fratele și urmașul său, Balduin I. Din punct de vedere istoric, Regatul Latin al Ierusalimului a reprezentat o sinteză interculturală între Occidentul european, Imperiul Bizantin și lumea musulmană. Ierusalimul a devenit un centru cultural, deși nu a fost întemeiată o universitate: într-o lume dominată de războaie, era prea puțin loc pentru filozofie și teologie. Totuși o școală a funcționat la Ierusalim, în cadrul Bisericii Sfântului Mormânt. Pentru a se compensa lipsa unui număr suficient de militari luptători, au fost întemeiate ordine militaro-călugărești: Templierii, Ioaniții, Teutonii. Regatul a rezistat până în anul 1187, când Ierusalimul a fost cucerit de sultanul Saladin. Acesta le-a permis totuși pelerinilor să vină

să se roage la Ierusalim. Regatul și-a continuat existența în partea de nord a Țării Sfinte și în zona ei litorală, având capitala la Acra (Akko, azi, în Israel) până în anul 1291, când a fost cucerit de musulmani.

Printre descrierile Ierusalimului în perioada cruciată este și itinerarul călătorului evreu din Spania, Beniamin din Tudela. Itinerarul lui, scris în limba ebraică și cunoscut sub titlul *Sefer massaot șel Rabbi Binyamin zihrono li-veraha*, menționează obștile evreiești și situația politică a lumii în jurul anilor 1165-1173. În privința Ereț-Israelului, este descris trecutul evreiesc al țării: credința mesianică a călătorului evreu era că țara aparținea poporului lui Israel, pe baza Legământului lui Dumnezeu, stăpânirea altor popoare fiind doar temporară. Descrierea făcută Ierusalimului de Beniamin din Tudela este frumoasă, amănunțită, literară: autorul era talentat la scris. Ea prezintă interes ca izvor istoric și este și plăcută lecturii până în prezent. Deocamdată, acest itinerar nu a fost tradus integral în limba română. Introduc un paragraf, cu speranța că vor urma și altele. Am preluat textul original ebraic, precum și împărțirea în paragrafe stabilită de rabinul cercetător Marcus Nathan Adler în traducerea engleză a cărții, apărută la Londra în anul 1907. Alte ediții bilingve clasice sunt ediția lui Adolf Asher

(două volume, Londra, 1840-1841, cu traducere engleză și comentarii geografice) și cea a lui Eleazar Grunhut (originar din Timișoara) împreună cu Marcus Nathan Adler, însoțită de traducere germană, două volume, Frankfurt pe Main și Ierusalim, 1903-1904.

Ca observație, menționez că Beniamin din Tudela folosește termeni de tradiție istorică și biblică utilizați în geografia ebraică medievală, precum *ismaeliți* în sens de musulmani, *aramei* în sens de sirieni, *iavaniți* în sens de greci bizantini ortodocși, *franci* în sens de catolici vest-europeni. Apar și denumirile: Țara *Francos*, în sensul de Europa Occidentală și Țara *Edom*, în sens de Italia sau eventual toată creștinătatea occidentală catolică. De asemenea, folosește denumiri din limbajul vernacular: *Ospital*, în sens de spital și de casă de oaspeți, și *Tenpoli Salomon* în sens de palatul regelui Șlomo (Solomon), clădire carea îi fusese atribuit acest nume de către cruciați. Biserica Sfântului Mormânt este menționată cu denumirea *Sepulcre*, de la *Sepulchrum*, mormânt (într-o variantă manuscrisă *Sepurke*), în ebraică fiind numită *HaBamah Hagedolah* (altarul cel mare). Beniamin din Tudela vorbește despre 300 de cavaleri găzduiți în „Tenpoli Salomon” care „ies în fiecare zi la război”; de fapt, comentariile sunt că ar ieși să se pregătească de război; ei fac un legământ să se aple acolo „zile sau ani”, dar probabil, după unele interpretări, ar fi vorba de un an sau doi ani, „până ce își vor îndeplini legământul”. Dar să-i dăm cuvântul lui Beniamin

din Tudela:

„Ierusalimul este un oraș mic și fortificat cu ziduri, iar în el locuiesc mulți oameni pe care ismaeliții îi numesc iacobiți, aramei, iavaniți, georgieni, și franci, și oameni de toate limbile. Și acolo este o vopsitorie pentru care evreii plătesc o rentă anuală regelui pentru ca nimeni să nu se ocupe cu vopsitoria în Ierusalim, ci numai evreii. Și sunt vreo două sute de evrei care locuiesc sub Turnul lui David într-un colț al orașului. Și partea de jos a zidului Turnului lui David este cam la vreo zece coți distanță de clădirea pe care au construit-o strămoșii noștri și este o parte din temelia veche pe care au construit-o ismaeliții. Și nicăieri în oraș nu mai este un loc la fel de întărit ca Turnul lui David. Și acolo sunt două clădiri. Una este Ospital, din care ies 400 de cavaleri și în care sunt găzduiți bolnavii care vin acolo și primesc îngrijire în viață și la moarte. Și cea de a doua clădire este numită Tenpoli Salomon, care este palatul pe care l-a zidit Solomon, regele lui Israel, odihnească-se în pace. Și acolo sunt găzduiți cavalerii și de acolo ies 300 de cavaleri să se pregătească de război în fiecare zi, în afară de cavalerii care vin din Țara Francos și din Țara Edom și fac un legământ să se străduiască acolo zile sau ani până ce își vor îndeplini legământul. Și acolo este biserica cea mare care se numește Sepulcre și acolo este înmormântat acel om la care se duc toți pelerinii.”

O continuare a textului și a prezentării lui, în numărul viitor.

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

La Haifa: Grand Alexander, Piața Talpiot, Moshe Gerstel

În Haifa amenințată de rachete iraniene, mă refugiez în casă, fac ordine în sertarele biroului și ale suflului. Mă copleșesc amintiri... Tinerețea, iubirile, prietenii, studiile, debutul academic și fotografic, pașii care mă duc prin străzi, alei și scări ale orașului...

„momentul decisiv” și „fotografia stradală” – prin care se caută în cotidian, în banal, o semnificație a spațiului și a timpului.

Iată un moment surprins pe atunci în Piața Talpiot din Haifa, faimos centru comercial pentru multe generații ale orașului:

În anii 1980 realizam fotoreportaje „de atmosferă”, destinate presei locale, inspirate de curentele fotografice practicate în marile orașe ale lumii –

Un băiețel de vreo 6 ani, cu o expresie liniștită și gravă, stă pe o tejghea, într-o lădiță de carton. O tăbliță semnalează în ebraică „Grand Alexander”, un soi de măr popular în acei ani. Cadrul este echilibrat prin patru puncte de atracție în colțuri: un tors feminin, un cântar, o mână ținând o pungă, un castron cu mere. Protagonistul se află exact la încrucișarea unor axe imaginare între aceste elemente. Cu puțin umor, cu imperfecțiuni estetice, fotografia stărnește gânduri, întrebări. Cum va străbate viața acest copil al unor negustori din piață?

În anii Mandatului Britanic, Haifa era privită ca „orașul viitorului”. În prima jumătate a anilor 1930, valurile de imigrări ale evreilor din Europa, mai ales din Germania, au creat o prosperitate economică și o creștere a construcțiilor, Haifa devenind în acea

epocă mai populată decât Tel Avivul.

Revolta Arabă în Palestina, din 1936-1939, a dus la încetinirea activității economice în toată țara. Relațiile comerciale între populațiile evreiești și arabe au încetat. La Haifa exista o separare topografică, etnică și socio-economică între zona populației de arabi și de evrei, în partea veche a orașului de jos, la nivelul Mediteranei, și cea superioară, zona Hadar HaCarmel, nucleul modern al așezării urbane evreiești. Pentru a preveni dependența de servicii oferite în cartierele vechi, Comitetul Hadar HaCarmel a inițiat în 1937 construcția unei piețe centrale moderne.

Achiziționarea unui teren a fost urmată în 1938 de un concurs de proiecte. Dintre 96 de prezentări a câștigat cea a arhitectului Moshe Gerstel: ținea cont de problematica spațiului și solicita pentru lucrare numai materiale locale.

Piața numită Talpiot a fost inaugurată pe 9 aprilie 1940 într-o ceremonie festivă, cu participarea unor reprezentanți ai instituțiilor naționale, ai guvernului mandatorial și ai Primăriei Haifa. Clădirea, concepută în stilul Internațional, și-a câștigat faima prin înfățișarea impresionantă: o structură dreptunghiulară în față și o hală circulară în spate, sub un acoperiș de sticlă. Ferestre cu panglică metalică orizontală acopereau suprafața ambelor părți, însemnau nivelurile separate printr-o scară de sticlă, oferind vederi spectaculoase ale orașului și golfului Haifa. „Lumina soarelui se revărsa în interior, strălucind pe fructele și legumele proaspete. Era ca o sărbătoare

colorată”, relata un condeier al vremii. Tarabele, dispuse pe trei etaje, planificate până la cel mai mic detaliu, se bucurau de salubritatea cea mai avansată din lume. Gerstel a creat până și sigla pieței. După înființarea Statului Israel, piața a funcționat cu succes timp 50 de ani, oferind o abundență de alimente.

În anii 1990, cu schimbări ale configurației urbane, piața a pierdut din popularitate. Activitatea a fost redusă la subsol și la nivelul intrării. Etajele au fost blocate, clădirea se

deteriora.

Cu lucrări de restaurare începute în 2020, piața se bucură de renaștere. O populație tânără, atrasă de mici restaurante, brutării boutique, baruri, întâlniri literare în spațiul numit „Loc pentru poezie”, o librărie-anticariat, toate îi însuflă un spirit de contemporaneitate și vitalitate.

Arhitectul pieței, Moris Gerstel, s-a născut în aprilie 1886, într-o familie evreiască din Galiția. A studiat în Lvov arhitectură și construcții, dobândind în 1914 diploma de la Universitatea Tehnică din Viena. După serviciul militar în Primul Război Mondial, finalizând proiecte de locuințe din Viena și împrejurimi, a ajuns la Iași, angajat la firma arhitectului Marcovici, semnând proiecte, cum ar fi Muzeul Literaturii din Iași. Frumoasa fiică a patronului i-a devenit soție.

În 1922 s-au stabilit la București, aducând pe lume doi băieți (1923, 1925). În vibranta capitală, Gerstel a proiectat numeroase case elegante, multe în Parcul Filipescu, unele rezistând timpului. Putem admira, de exemplu, minunate vile pe str. Andrei Mureșanu nr. 3 sau pe str. Sofia nr. 15.

În 1933 familia a imigrat în Palestina, așezându-se la Haifa. Moris-Moshe a legat o prietenie îndelungată cu Hajj Taher Karaman, un antreprenor arab de mare succes, adept al cooperării cu evreii. Legătura cu Taher Karaman i-a înlesnit arhitectului proiectarea unor vile somptuoase și a unor blocuri cu apartamente elegante, caracterizate printr-un stil modernist cu adaptări locale, pentru familiile arabe creștine înstărite. Prin aspect orientat, cu fațade de piatră, ferestre largi și arcade, multe dintre aceste clădiri au conferit lux unor cartiere din Haifa, reținând privirea până în zilele noastre. Gerstel a proiectat la Haifa și clădiri publice monumentale în stil Bauhaus pentru instituții evreiești, cum ar fi piața Talpiot.

În anii 1950 cariera sa a intrat într-un con de umbră. Clientela arabă dispăruse. Companiile de stat construiau locuințe ieftine, destinate noilor imigranți.

Moshe Gerstel s-a stins din viață în aprilie 1961, lăsând amprente stilistice distincte, socotite patrimoniu israelian. Din păcate, un talentat strănepot al său, căpitanul Yahel Gazit, a căzut în războiul din Gaza pe 24 decembrie 2023. Avea 24 de ani. *Yehi Zichro Baruch!*

Camuflare

Camuflare, de György Spiró, în regia lui Vlad Massaci, cea mai recentă premieră a Teatrului Maghiar de Stat din Cluj, are în centru o poveste de familie, declanșată de intrarea în vigoare a celei de a treia legi evreiești în Ungaria anulului 1941.

György Spiró (născut pe 4 aprilie 1946, la Budapesta) este unul dintre cei mai importanți dramaturgi, romancieri și esești maghiari contemporani. Are studii de filologie, jurnalism și sociologie. György Spiró și-a început cariera ca jurnalist de radio, apoi și-a dedicat timpul literaturii, devenind în timp și profesor de literatură. Romanele și piesele sale de teatru sunt traduse în mai multe limbi și premiate în Ungaria și în străinătate.

Regizorul Vlad Massaci spune că l-a descoperit pe dramaturgul György Spiró citind piesa *Elsötétítés* (*Camuflare*) în traducerea germană: „E un text pe care îl știu din momentul în care a fost scris, în anii 2001-2002, și care m-a impresionat profund încă de la prima lectură. Mă interesează în mod special piesele care construiesc situații-limită determinate de alegeri morale.” Massaci adaugă și că îi plac frazele bine gândite: „Spiró scrie elaborat, elegant, personajele vorbesc cu «dumneata» și când se supără vorbesc cu «dumneavoastră». Sunt intelectuali, oameni foarte educați, deși autorul nu le dă nume: sunt bărbatul și femeia.”

În iulie 1941, după ce intră în vigoare a treia lege antievreiască (istoric vorbind, au fost date 22 de astfel de legi), viața unui cuplu din înalta societate a Budapestei se

schimbă radical în doar câteva ore, pentru că femeia / soția este o unghuroaică de viță nobilă, iar bărbatul / soțul are origine evreiască, fiind însă un maghiar perfect asimilat și un mare iubitor al culturii maghiare. Cei doi au o fetiță de patru ani, care e considerată evreică, și discuția este despre „cum salvăm copilul”. Bărbatul nu poate accepta să își pună copilul în pericol, așa că „ia hotărârea să divorțeze de nevastă și să o mărite cu un alt bărbat care să și înfieze copilul; viitorul soț e pe drum, iar soția nu știe. Ea nu poate să accepte hotărârea decât în felul ei, adică respingându-l

pe el total și promițându-i că îl va pedepsi iubindu-l pe acest al doilea soț care e din cercul lor de prieteni, dar încă nu știe cine e exact. Trec anii și avem un epilog

plasat în timpul comunismului. Aflăm că noua familie a fugit în Argentina, soțul evreu a supraviețuit ascunzându-se în Ungaria, iar în epilog apar doi muncitori, tată și fiu, care șterpelesc cam tot ce mai găesc în apartamentul de la început” după cum povestește regizorul Vlad Massaci care spune că îl consideră un final ironic, „raportându-se și la prezent, și la această sabie care planează cumva deasupra Europei, a planetei, a lumii, iar acest text excepțional, scris acum 25 de ani, e acum foarte stringent, având o legătură profundă și foarte directă cu ce ni se întâmplă nouă acum, pentru că toți ne gândim ce facem mai departe, cum ne salvăm de un pericol pe care îl simțim, dar nu e foarte clar ce e, dar pare că există și că suntem exact în situația personajelor din piesa lui György Spiró. Suntem niște oameni simpli care intră în coliziune cu marea istorie și vom vedea cum ne salvăm pielea. Vom vedea ce se va întâmpla.”

Scenografa Maria Miu declara la premieră că a căutat să creeze „un spațiu tensionat și nesigur, care să sugereze permanent pericolul din exterior, nu o casă în sens concret, ci mai degrabă un spațiu subliminal și liminal, aflat la granița dintre real și imaginar, cu o dimensiune poetică, dar încărcată de tensiune.” Iar imaginea este completată de Vlaicu Golcea, compozitorul muzicii spectacolului, care spune că a gândit universul sonor „într-o cheie conceptuală și funcțională, evitând orice formă care ar putea deveni ilustrativă sau invazivă, ca un «tub emoțional», o succesiune de stări care apar și dispar, asemenea emoțiilor umane, un flux invizibil care nu dublează acțiunea, ci traversează spectatorul.”

Raluca RĂDULESCU

Ruth OREN

Comunitățile evreiești din Marea Britanie angajează veterani pentru pază

Din cauza situației alarmante a securității instituțiilor evreiești din Marea Britanie, în condițiile numeroaselor atacuri și incendieri ale obiectivelor evreiești, sinagogile, școlile și alte centre comunitare din Marea Britanie au început să angajeze foști veterani britanici, a relatat publicația *The Sunday Times*. Astfel, organizația Community Security Trust (CST), care îi consiliază pe evrei în probleme de securitate, „a angajat veterani din Marina Regală și din regimentul de parașutiști, prin intermediul unui contractor privat care recrutează personal din unități de luptă de elită, marina regală și armată”, a relatat publicația. Organizația a oferit de asemenea pregătire pentru 2.000 de voluntari, care să asigure locațiile evreiești, inclusiv Krav Maga, arta marțială de autoapărare, dezvoltată de Israel.

Potrivit publicației, angajarea veteranilor britanici pentru asigurarea securității comunității

evreiești costă zeci de mii de lire, ceea ce scoate în evidență „nivelul acut de îngrijorare” al evreilor britanici. În timp ce CST are la dispoziție un fond în valoare de 28 de milioane de lire, oferit de Ministerul de Interne pentru asigurarea securității instituțiilor evreiești, multe alte instituții au trebuit să recurgă la propriile fonduri pentru a angaja personal suplimentar. Inițiativa de a angaja foști militari a fost pusă în aplicare pentru prima dată după atacarea în octombrie anul trecut a sinagogii din Manchester, soldată cu doi morți.

Mark Rowley, șeful poliției metropolitane din Londra, a declarat că evreii britanici se confruntă cu cea mai mare amenințare din viața lor, o „epidemie de antisemitism”. Se presupune că autorii atacurilor din Londra și din alte părți din Europa împotriva țintelor americane, israeliene și evreiești ar fi un grup islamist nou fondat: Harakat Ashab al-Yamin al-Islamiya (HAYI), cu legături iraniene. (E.G.)

PROFIL DE SCRITOR

Mihail Sebastian în *Istoria* lui G. Călinescu (III)

Dacă acceptăm ca pe un principiu libertatea unui critic literar de a face o judecată proprie de valoare a unei opere, de a o valoriza (sau nu) artistic, atunci fragmentele în care Călinescu, în *Istoria* lui, amendează mai multe cărți ale lui Sebastian vor ilustra chiar această libertate. Desigur, ele îmi par inadecvate și injuste; dar poate că eroarea de apreciere e a mea, nu a lui Călinescu; poate că, așa cum a susținut el, Sebastian nu avea talent artistic, nici imaginație, nu știa să creeze natură, nu avea nici vocație de romancier, iar în jurnal îl imita pe Gide. Poate că Sebastian, în viziunea lui Călinescu, nu avea nimic, nu deținea nimic, precum personajul lui Daniil Harms, și atunci nici nu merita să se vorbească despre el.

Însă dacă la Harms proza este voit absurdă, o *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent* nu are de ce să conțină un autor atât de lipsit de merite, cum crede Călinescu că este Sebastian. Paradoxul istoricului literar este de a include aici un autor fără valoare pentru a vorbi despre non-valoarea lui, și încă un autor contemporan, mai tânăr decât el, a cărui includere în *Istorie* era – în grila lui Călinescu – opțională. Dacă nu valoarea literară a lui Sebastian îl obliga pe Călinescu să-i aloce spațiu în *Istoria* lui, de ce a făcut-o? Vedem cum istoricul literar se contrazice singur, acordând importanță unui scriitor pe care îl numește lipsit de talent și de vocație și înconjurând opera lui Sebastian pentru a vorbi despre diferitele ei defecte. Chiar și împănată cu verdicte negative, o asemenea atenție istoriografică e onorantă, în sensul că obiectul criticii, în mod evident, îl preocupă pe critic. Eroarea de concepție a lui Călinescu este de a nu-l fi eliminat cu totul pe Sebastian din *Istorie*, dacă tot credea sincer că nu are talent artistic. Atunci, da, istoricul literar s-ar fi dovedit consecvent.

Dacă până acum am putut vorbi despre o posibilă eroare de apreciere și despre libertatea criticului de a formula o judecată de valoare, oricare, eventual și despre inconsecvența lui Călinescu, ceea ce urmează îl descalifică fără drept de apel. Mă refer la fragmentele în care istoricul literar nu îl mai judecă pe Sebastian artistic, ca scriitor, ci etnic, ca scriitor evreu. Să le vedem. În *De două mii de ani*, „la început, spre a experimenta tragicul, eroul, student, înfruntă opoziția antisemiților și se lasă bătut. Scena e povestită ca o catastrofă, deși faptul în sine e meschin”. „Pateticul dovedește sensibilitatea exagerată a evreului, plăcerea de a se simți victimă, incapacitatea lui congenitală de a concepe lupta cu toate riscurile ei.” „Scriitorul este respectabil evreu în toate fibrele sale, și cu multă probabilitate numai în acea direcție ar putea crea.” „De observat doar că concluziile lui sunt chiar propozițiile ce motivează teza antisemiților.” „Mihail Sebastian a făcut și cronici literare. Estetica sa nu e decât aceea tipică la critica evrei, și anume: iubirea. Criticul este sau prea generic amical sau incredul și ceremonios.”

A circumscrie etnic un artist, oricare, și a-l analiza din perspectiva etniei sale, mai exact din ceea ce crezi tu, ca o pre-concepție, despre etnia lui, este de neînțeles la un adept al criticii estetice; și de neacceptat, sub raportul eticii profesionale. Nu-i poți contesta lui Einstein teoria relativității pentru că este evreu, după cum nu-i poți contesta lui Sebastian activitatea de cronicar literar pentru că e evreu. Poți contesta teoria relativității cu argumente științifice, dacă le ai, și poți contesta opera literară și critica a lui Sebastian cu argumente estetice, dacă le găsești.

Or, după ce ne-a „explicat” că Sebastian nu are valoare literară, Călinescu ne „explică” și motivul pentru care acesta nu poate fi un veritabil cronicar literar: este evreu. Iar aceasta nu mai înseamnă nici critică, nici istorie literară, ci mal-praxis profesional.

Daniel CRISTEA-ENACHE

Place Brugmann nr. 33

Cu un stil elocvent și o tensiune specifică perioadei de război, romanul istoric *Place Brugmann nr. 33*, publicat de Editura Litera (2025), este un studiu complex al personajelor, explorând individualitatea și conexiunile din cadrul unei comunități. Acțiunea se desfășoară într-un bloc din centrul Bruxelles-ului, ai cărui locatari formează un mozaic uman fascinant.

Place Brugmann nr. 33 este scris în capitole scurte, sub forma unor relatări la persoana întâi ale fiecărui locatar. Ceea ce impresionează în mod deosebit este felul în care autoarea adoptă vocile diferite ale fiecăruia în povestire. Întrăm pe ușa principală și găsim apartamentul familiei Everard; domnul Everard este notar. Urcăm la etajul al doilea: în stânga se află 2L, gol după moartea văduvei Boudrot, unde în curând se va muta un simpatizant nazist; în dreapta, sunetul strident al unui saxofon vine din 2R, unde Dirk, colegul antipatic de școală al lui Charlotte din 4L, locuiește singur după moartea părinților săi. Mai urcăm un etaj: în 3L locuiește colonelul pensionar Warlemont din armata belgiană, iar în 3R se află domnișoara Hobart, o mare băgăreață. Încă un etaj mai sus, Charlotte Sauvin, studentă la arte, locuiește în 4L împreună cu tatăl ei arhitect. Vizavi, în 4R, se află prietenii lor, familia evreiască Raphaël: negustorul de artă Leo, soția sa Sophia și copiii Julien și Esther care vor reuși curând să evadeze în secret spre siguranță. La etajul cinci, în fosta cameră a servitoarei, locuiește Mașa, croitoreasă, mentorul și confidenta lui Charlotte

Cartea este o cronică a vieții oamenilor dintr-un mare oraș european în timpul schimbărilor și privațiunilor aduse de război: de la cei care aleg

să colaboreze, la trupele de ocupație prezente la fiecare colț de stradă, de la comercianții care încearcă să ofere mai puțin decât permite cartela de rație, până la cei care conduc cu curaj rezistența. Cu un sentiment crescând de urgență, pus în fața unei alegeri crunte – să se supună regimului sau să-și riște viața pentru a-și salva aproapele –, devine clar că fiecare personaj trebuie să ia decizii și să acționeze într-un interval de timp limitat. Fiecare va afla ce și cine contează cel mai mult pentru el. În timp ce unii locatari din *Place Brugmann nr. 33* dau dovadă de un curaj neașteptat, alții sunt afectați de raționalizarea prelungită a alimentelor sau de instinctul de conservare.

Oamenii se schimbă sub presiunea ocupației? Războiul ne modelează pe toți? Dramaturgă, scenaristă și producătoare premiată, autoarea, Alice Austen, pare să sugereze contrariul. Războiul scoate la iveală atât ce e mai bun, cât și ce e mai rău din ei – de la cei care au fugit pentru că erau evrei, la cei care au plecat să lupte, de la cei care au rămas și au ajutat prizonieri de război evadați, la cei ale căror bârfe și vorbe aruncate la întâmplare i-au pus pe alții în pericol, și până la cei care pur și simplu au supraviețuit. Autoarea pune în lumină însemnătatea iubirii, a curajului și a artei în vremuri de mare cumpănă. Ea reflectează profund asupra paralelismelor tulburătoare dintre 1939 și vremurile noastre și ne avertizează să acționăm acum, înainte să fie prea târziu. Să fim buni acum, înainte să avem nevoie de ajutor. În viața de zi cu zi, cursul „istoriei mici” – relațiile, comunitățile, deciziile și consecințele care ne afectează direct – este influențat mai ales de caracterul oamenilor.

Edith NEGULICI

Liberation

Dilema morală din ultimele zile tensionate ale ocupației naziste în Danemarca

Drama istorică scrisă și regizată de Anders Walter, laureat al Premiului Oscar, produsă de Nordisk Film Production și difuzată pe HBO Max, aduce în prim-plan un episod sensibil din istoria Danemarcei, petrecut chiar înainte de eliberarea țării, în primăvara anului 1945.

Când o școală populară este transformată într-un lagăr improvizat pentru 500 de refugiați germani, familia directorului se confruntă cu o alegere imposibilă: să sfideze sentimentul antigerman generalizat și să-i ajute pe cei aflați în suferință sau să rămână fidelă spiritului Rezistenței daneze? După cinci ani de ocupație brutală, aveau danezii vreo obligație morală față de acești oameni? Aceasta este întrebarea care stă în centrul filmului, într-o poveste în care granițele morale devin imposibil de trasat.

Văzut prin ochii tânărului Søren (Lasse Peter Larsen), filmul urmărește ultimele luni ale celui de Al Doilea Război Mondial și valul de refugiați germani ajunși în Danemarca. În micul oraș Ryslinge, comunitatea este obligată să-i primească pe

500 dintre ei. Naziștii promet că proviziile vor veni în curând, însă acestea nu mai sosesc, iar soldații dispar, lăsând localnicii să decidă singuri ce au de făcut.

Filmul construiește tensiunea cu precizie, iar Anders Walter introduce secvențe de o intensitate remarcabilă. În același timp, el reamintește cât de fragilă este condiția umană atunci când structurile sociale și instituționale se prăbușesc. Faptul că povestea este inspirată din evenimente reale îi amplifică forța dramatică: nimic nu este ușor de acceptat din punct de vedere moral. Distribuția oferă prestații remarcabile, durerea personajelor este ușor de înțeles, la fel și dorința lor de răzbunare, chiar dacă este tulburător faptul că mulți dintre cei care suferă sunt copii nevinovați.

Liberation dezvăluie cu sensibilitate o fațetă rar explorată a distrugerilor provocate de război și oferă o reflecție puternică despre vină, compasiune și responsabilitate morală. Un film care merită, fără îndoială, văzut.

Edith NEGULICI

Editura Hasefer vă invită la Bookfest

Ca în fiecare an, Editura Hasefer a Federației Comunităților Evreiești din România va participa la Salonul internațional de carte Bookfest din București, ajuns la ediția a XIX-a, care se va desfășura la Romexpo, între 3 și 7 iunie 2026. În toate cele cinci zile de târg vom fi prezenți

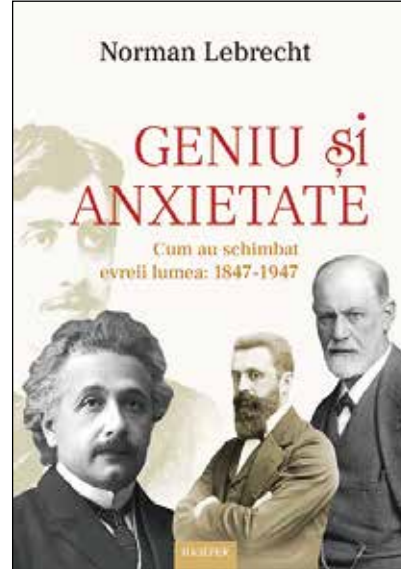
la stand cu o selecție din lucrările noastre de referință, mai vechi și mai noi. Acoperim domenii de cunoaștere vaste: istorie și studii culturale, biografii/memorii, iudaica, beletristică. Cu acest prilej vă reamintim că site-ul Editurii Hasefer a fost modernizat, ne puteți vizita și virtual la adresa știută

(www.hasefer.ro) și ne puteți scrie pe e-mail: difuzare.editurahasefer@gmail.com

La Bookfest vă așteptăm cu titluri clasice, care au trecut testul timpului și au fost reeditate în ultimul an, precum *Antichități iudaice*, de Flavius Josephus; *Legendele evreilor*, de Louis Ginzberg; *Cartea Raiului*, de Ițic Manger; *Decalog însângerat și Evreii din Oradea*, de Tereza Mőzes. Dintre lucrările de dată recentă, vă recomandăm să descoperiți *Jabotinski, o viață*, de Hillel Halkin, o biografie dedicată uneia dintre cele mai mari personalități politice și literare sioniste, dar și *Vorbind până la căderea nopții: în amintirea evreilor din Salonic: 1941-1944*, de Isaac Matarasso, constituind memoriile unui medic evreu care a supraviețuit lagărelor de concentrare, după ocuparea Greciei de către nazisti, în 1941.

Alte titluri de largă amplitudine, cu care ne mândrim și pe care cu siguranță le veți putea găsi la standul nostru de carte, sunt *Geniu și anxietate: cum au schimbat evreii lumea: 1847-1947*, de Norman Lebrecht; *Martin Buber, santinela umanității*, de Dominique Bourel; *Memorii*, de Beate și Serge Klarsfeld; *Înăuntrul minții antisemite: limbajul urii față de evrei în Germania contemporană*, de Monika Schwarz-Friesel și Jehuda Reinharz; *Emanciparea evreilor: o istorie de cinci veacuri*, de David Sorkin; *Chestiunea*

evreiască din România: perspective europene asupra apariției unei anomalii (circa 1772-1870), de Andreas Pfütznner; *Momentul Eichmann*, de Sylvie Lindeperg și Annette Wieviorka; *Cartea vieții omului*, a regretaților autori șef-rabin Menachem Hacohen și Baruch Tercatin; *Scriitori și artiști/moderni și avangardiști/evrei și români*, de Emil Nicolae; operele din colecția

Biblioteca de Literatură Idis, coordonată de Camelia Crăciun, conferențiar doctor la Universitatea din București.

Vă invităm să ne vizitați la Bookfest și să descoperiți toate aceste titluri și multe altele din portofoliul deopotrivă generos și selectiv al Editurii Hasefer.

Claudia BOSOI

Trauma, istoria, societatea

ICR Tel Aviv. Conferință despre „Teama care rămâne: cum se naște trauma”

Conferința online organizată de ICR Tel Aviv, susținută de Keren Rosner, psiholog, psihoterapeut și publicist, a răspuns unei probleme sociale despre care se vorbește prea puțin: „Teama care rămâne: cum se naște trauma”. Trăim vremuri tensionate: o lume fie aflată în război, fie îngrijorată de potențiala sa amenințare. Studiu de caz: Israelul din 7 octombrie 2023 până în prezent. Tema răspunde și sentimentului de insecuritate încercat de evreii de pretutindeni față de proliferarea antisemitismului global, nemaicunoscută de la Holocaust încoace. A fost punctul de plecare din care s-a născut ideea conferinței, a punctat Luciana Friedmann, directoarea adjunctă a institutului și moderatoarea evenimentului, care a făcut o schiță de profil a conferințierei și a menționat interesul israelienilor originari din România pentru ceea ce se întâmplă semnificativ în spațiul cultural românesc.

Keren Rosner a plasticizat sugestiv *teama care rămâne*: „Imaginați-vă o casă veche. Deși afară e soare și liniște, într-o cameră încuiată de subsol continuă să sune o alarmă de incendiu. Așa arată teama care rămâne. Vom vorbi despre cum putem să coborâm în acel subsol și să oprim alarma.” „Trei piloni fundamentali generează trauma: prăbușirea sensului, trădarea corpului, paradoxul siguranței.” „Creierul traumatic nu vede un pericol, vede lumea în pericol. În loc să vadă informația ca fiind trecută, el o retrăiește ca pe un flashback senzorial, constant. Trecutul nu este un *atunci*, ci un *acum* perpetuu.”

A fost dată definiția traumei: incapacitatea psihicului de a integra evenimentul (blocarea în momentul terorii). S-a subliniat forța care o menține: fragmentarea personalității. S-au analizat tipologii (trauma de șoc, trauma tăcută, picătura chinezească a neglijării) și comportamente de traumă (hipervigilență, distrugerea unei relații înainte ca celălalt să plece, încercarea de a stăpâni deznodământul). Au fost făcute caracterizări ale traumei: acută (cauzată de un accident, un atac) și cronică (rezultat al violenței prelungite). Au fost disociate plastic modalități de manifestare: trauma de atașament (eroziune lentă) și trauma de război (falie tectonică). Aceasta din urmă „nu vine doar din ceea ce ai suferit, ci și din ceea ce *ai fost forțat să suferi*”. Trauma în Israel are conotații speciale. Ea provine dintr-un fenomen colectiv, transgenerațional (Holocaustul) și are o contrapondere: reziliența colectivă.

Au fost menționate direcții de terapie a traumei, proces în etape: stabilizare, procesare, reconectare la prezent. Terapia nu vizează dispariția fricii, ci recăpătarea puterii de a nu te mai simți copleșit de ea. Două metode terapeutice relevante au fost evidențiate de Keren Rosner: concentrarea pe descărcarea energiei, „apăsarea pe accelerator” (Peter Levine) și „punerea frânei”, prin tonul vocii, potrivirea luminii, distanțarea fizică dăătoare de siguranță pentru pacient (Babette Rothschild).

O conferință cu impact la public, dovadă fiind mulțimea întrebărilor și răspunsurile din partea conferințierei.

Iulia DELEANU

Croitorul evreu care îl îmbrăca pe Elvis

După succesul filmului său *Elvis*, din 2022, regizorul Baz Luhrmann a revenit cu documentarul *Elvis Presley in Concert*, construit din imagini și fotografii nepublicate din arhivele Warner Bros. Ideea de la care plecase noul lui film a fost să reamintească publicului că Elvis nu a fost doar o voce, ci și o prezență scenicolă greu de egalat. În spatele spectacolului vizual stătea un croitor evreu, cel care a inventat stilul „cowboy cu ștrasuri” și care i-a îmbrăcat, printre alții, pe Elton John, Ronald Reagan, John Wayne și Keith Richards. Numele lui: **Nudie Cohn**.

Născut în 1902, la Kiev, sub numele Nutya Kotlyarenko, își începe ucenicia la opt ani, într-un mic atelier de croitorie. Trei ani mai târziu, ca să scape de pogromuri, părinții îl trimit în SUA, împreună cu fratele său. La sosirea pe Ellis Island, un ofițer de imigrare îi notează greșit prenumele, iar Nutya devine Nudie. Ani mai târziu, Cohn spunea că această eroare i-a făcut viața mai ușoară.

Durează mulți ani până când Nudie ajunge să croiască faimoasele lui costume de scenă. În primii ani, muncește pe unde apucă: lustruiește pantofi, face comisioane pentru Eddie Cantor (starul de vodevil din anii '30-'40), boxează pe bani, taie negative de film la Hollywood... După căsătoria cu Helen „Bobbie” Kruger, deschide la New York un atelier pentru costume de cabaret și burlesque. Acolo își conturează stilul: franjuri, ciucuri, pene, broderii și, mai ales, ștrasuri.

În 1940, când febra filmelor western cuprinde America, se mută la Hollywood și înțelege că aceasta poate fi noua lui nișă de piață. Îl abordează pe Tex Williams, un cântăreț de muzică country aflat în ascensiune, apoi pe Lefty Frizzell. Aceștia i-au fost primii clienți. Costumele lui Tex îi atrag atenția lui Hank Williams care îi comandă câteva, tot cu broderii multi-

colore și ornamentate din abundență cu ștrasuri, dar și unul alb, cu mânecile brodate cu note muzicale negre. Comenzile încep să curgă, iar atelierul devine Nudie's Rodeo Tailors.

Costumele lui Cohn erau nu doar extravagante și ostentative, ci mereu

personalizate în funcție de purtător. Pentru trupa lui Porter Wagoner, Nudie realizează peste 50 de costume, multe decorate cu motivul căruței cu coviltir, o trimitere amuzantă la numele solistului. Când piesa *Alligator Man* a lui Jimmy C. Newman devine hit, îi face acestuia un costum acoperit cu crocodilii din ștrasuri. Lui T. Texas Tyler îi brodează costumul cu harta Texasului și cu cărți de joc, aluzie la cântecul *Deck of Cards*, iar pe costumului lui Webb Pierce coase elemente inspirate de viața din închisori, când acesta lansează *In the Jailhouse Now*.

În anii '70, reputația lui depășește industria muzicii country. Keith Richards, de la Rolling Stones, îi devine client, iar Elton John îmbracă un costum alb cu trandafiri pe coperta *Rocket Man*.

Costumele lui flamboaiante ajung și pe marele ecran, devenind sinonime

ale cowboy-ului modern. Într-o scenă de rodeo din *Călărețul electric*, Robert Redford poartă un costum violet făcut pe comandă la Nudie Cohn. Ronald Reagan (înainte să fie președintele SUA), John Lennon, John Wayne, Johnny Cash sunt, în aceeași perioadă, pe lista lungă a celebrităților care îi sunt clienți.

Cea mai cunoscută creație a lui rămâne însă cea din 1957, pentru Elvis Presley. Confectionat din lamé cu fir de aur, costumul a costat aproape 3.000 de dolari, dar a fost promovat drept „costumul de 10.000 de dolari”. Elvis l-a purtat pe scenă la Chicago și apoi pe coperta albumului *50,000,000 Elvis Fans Can't Be Wrong*.

Nudie Cohn însuși era la fel de extravagant ca hainele pe care le crea. El era mereu îmbrăcat în costumele lui strălucitoare și, intenționat, mereu încălțat cu cizme de cowboy neasortate, un mod de a-și aduce aminte de copilăria trăită în sărăcie, când nu avusese nici măcar o pereche nouă de pantofi.

Odată celebru, Nudie își cultivă imaginea: apare pe coperta revistei *Rolling Stone* și la emisiuni TV, se fotografiază cu clientela lui celebră, se plimbă prin Hollywood la volanul unui Cadillac alb decapotabil, împodobit cu coarne de bou longhorn, dolari din argint și potcoave.

Nudie moare în 1984, iar atelierul său se închide zece ani mai târziu. Dar, stilul lui nu a dispărut. Artiști contemporani, cum sunt Post Malone, Diplo și Lil Nas X, chiar dacă nu cântă muzică country, continuă să împrumute din estetica lui Cohn. Și chiar dacă Elvis nu a fost încântat de acel costum auriu, imaginea a rămas una dintre cele mai recognoscibile din istoria muzicii. O imagine creată de un croitor evreu venit din Ucraina, care în copilărie nu avea cu ce să se încălze.

Irina MARKOVITS

Afacerile ilicite ale Hezbollah

Hezbollah efectuează operațiuni financiare în întreaga Europă, inclusiv contrabandă cu droguri și comerț cu diamante exploatare ilegală, a arătat într-un raport DPI, Centrul de Documentare despre Islamul Politic, din Austria. În acest context, guvernul american apreciază că bugetul anual al Hezbollah depășește un miliard de dolari, 30% provenind din activități ilicite globale. Operațiile financiare ale Hezbollah se extind pe mai multe continente și includ scheme de spălare de bani în Europa, trafic de droguri în America Latină, Africa și Europa, comerț cu diamante exploatare ilegală în Africa și contrabandă cu petrol în Orientul Mijlociu. Partenerii cei mai importanți ai organizației se află în țări europene bogate, ca Franța și Germania.

Operațiunile în Europa sunt la limita licitului cu ilicitul și leagă grupul de rețelele criminale. Aceste activități sunt coordonate de Organizația pentru Securitate Externă a Hezbollah, concret Componenta de Afaceri, cu legături istorice cu America Latină și cartelurile de droguri. Grupul vinde droguri în Europa și în SUA, apoi spală banii prin intermediul unor scheme complexe de valorificare, amestecând fondurile ilicite cu tranzacții legitime,

înainte de a transfera banii în diferite țări, iar cu ajutorul curierilor, sub formă de bani lichizi în Liban pentru achiziție de armament.

O metodă frecvent folosită de a ascunde originea banilor este piața obiectelor de artă care oferă grupului discreție din cauza protecției acordate acestui domeniu. Hezbollah poate cumpăra și vinde opere de mare valoare pentru a ascunde originea fondurilor ilicite. Personajul care se află în centrul acestor operații este Nazem Said Ahmad, un cunoscut vânzător de obiecte de artă cu baza la Beirut. El a fost sancționat de SUA și de Marea Britanie, dar nu se știe unde se găsește. Ahmad a exploatat piețele de artă americană, britanică și belgiană și a făcut contrabandă cu diamante pentru a facilita operațiunile financiare ale Hezbollah. Raportul arată că Hezbollah s-a implicat și în piața criptomonederelor, unde putea face transferuri anonime.

SUA se află în fruntea campaniei de a dezvălui activitățile financiare ilicite ale Hezbollah, dar există multe obstacole, lipsă de colaborare între țări, probleme de legislație și cel mai dificil este de a urmări ce se întâmplă cu banii odată ajunși în Liban.

Eva GALAMBOS

„Antisemitismul nu are loc în statul nostru”

Statul american Missouri ia măsuri împotriva antisemitismului în școli

„Missouri este solidar cu Israelul și cu poporul lui și vrem să fim siguri că lumea înțelege poziția noastră”, a declarat guvernatorul statului Missouri, Mike Kehoe, la ceremonia de semnare a legii prin care a fost adoptată definiția de lucru privind antisemitismul, a IHRA (International Holocaust Remembrance Alliance). Legea se va aplica în învățământul de stat de toate gradele, inclusiv în învățământul superior. Ceremonia de semnare a documentului a avut loc la Jefferson City, în biroul din Capitoliu al guvernatorului Mike Kehoe. Au participat oficiali ai statului, consulul general adjunct al Israelului la Miami, Ayellet Black, lideri ai organizațiilor Antisemitism Research Center (ARC) și Combat Antisemitism Movement (CAM), membri ai comunităților evreiești din Missouri.

Missouri se alătură celor 38 de state ale SUA care au adoptat sau au susținut public definiția de lucru privind antisemitismul. „Antisemitismul nu are loc în statul nostru”, a declarat guvernatorul Mike Kehoe cu acest prilej. „Este dreptul fundamental al fi-

ecăru student să învețe liber de antisemitism.”

Legea interzice discriminarea pe motive rasiale ce creează un climat de frică sau de intimidare, urmând să fie aplicată de conducătorii instituțiilor de învățământ statal. Ea stabilește și mecanisme de investigare a violențelor de natură antisemită, nerezolvate de autoritățile federale, și obligă coordonatorii acestor investigații să înainteze forurilor abilitate rapoarte privind manifestările antisemite constatate.

„Studentii evrei din Missouri, confrunțați cu diverse forme de agresiune antisemită, au acum certitudinea că autoritățile de stat le vor asigura protecția”, a afirmat directorul CAM, David Soffer, care a adăugat: „Această propunere legislativă, urmată de adoptare și promulgare, a venit la timp. Ea va ajuta la prevenirea incidentelor antisemite de toate tipurile în învățământul nostru de stat.”

Iulia DELEANU

Parlamentul Marocului analizează posibilitatea de a acorda cetățenie descendenților evreilor marocani

Inițiativă care prevede acordarea cetățeniei marocane tuturor copiilor și nepoților evreilor originari din Maroc a fost depusă în Parlamentul de la Rabat, readucând în atenția publică relația istorică dintre statul marocan și una dintre cele mai vechi comunități evreiești din lumea arabă. Inițiativa a fost depusă la Camera Reprezentanților de către El Houssain Benmessaud la sfârșitul lunii aprilie și propune facilitarea accesului la naționalitatea marocană pentru evreii care au renunțat în trecut la cetățenie, precum și pentru descendenții acestora. Propunerea prevede și posibilitatea păstrării dublei cetățenii.

Numeroși evrei marocani au emigrat de-a lungul secolului al XX-lea din motive economice, religioase sau politice, iar generațiile următoare au pierdut treptat dreptul la cetățenie prin filiație. Autorii susțin că identitatea marocană continuă însă să fie prezentă în comunitățile din diaspora și că evreii marocani au reprezentat „o componentă esențială” a istoriei și a culturii țării.

Aceasta este a doua oară când se depune o astfel de petiție. Inițiativa include și propuneri privind crearea unei autorități naționale dedicate afacerilor religioase evreiești și consolidarea măsurilor împotriva discriminării. În 2024 nu s-au strâns semnăturile necesare pentru ca petiția să fie luată în considerare. În același timp, proiectul a stârnit și reacții critice. Jacky Kadoch, președintele Comunității Evreiești din Marrakesh, a declarat pentru presa arabă că descendenții evreilor marocani pot obține deja cetățenia fără dificultăți majore și că o nouă lege nu ar fi necesară.

Evreii de origine marocană pot obține cetățenia marocană, acest drept putând fi accesat de către descendenții aflați până la a patra generație. Constituția Marocului, modificată în 2011, recunoaște explicit patrimoniul evreiesc ca parte a identității culturale naționale. Deși, în țară, comunitatea evreiască numără aproximativ 2.000 de persoane, în Israel estimările indică între 500.000 și un milion de cetățeni israelieni cu rădăcini marocane.

Dan DRUȚĂ

Val record de antisemitism în Canada

Pentru al doilea an consecutiv, incidentele antisemite în Canada au atins un record, cu 6.000 de acte de ură împotriva evreilor, se arată în raportul elaborat de B'nai B'rith Canada. Se scoate în evidență existența în toată țara a unui climat de ostilitate permanentă față de evreii și de israelieni. Raportul arată o creștere de 9,3% a crimele provocate de ură, depășind recordul anterior de 6.219 din 2024. Cu o medie de 18,6 incidente zilnice, această ultimă cifră reprezintă o creștere de 145,6% față de 2022, înaintea invaziei Hamas din 7 octombrie 2023.

Simon Wolle, directorul general al BB Canada, a caracterizat situația drept o „criză națională”, atrăgând atenția că antisemitismul a devenit un fenomen din ce în ce mai normal în societatea canadiană și de aceea a lansat un apel către autorități pentru ca acestea să combată ura crescândă cu acțiuni susținute, puternice. Potrivit acestor date, antisemitismul a pătruns în toate aspectele vieții canadiene, 92% dintre incidentele înregistrate având loc în spații digitale, ceea ce înseamnă 6248 de hărțuiri online. În rândul acestor incidente se includ și 10 cazuri de violență, 299 de cazuri de vandalism și 243 de incidente de hărțuiri

în lumea reală. S-a observat de asemenea o creștere a negării Holocaustului pe platforme online, fiind folosită inteligența artificială pentru a inventa și a distorsiona realitatea istorică.

Se constată și răspândirea antisemitismului în medile universitare și în liceele particulare, elevii și studenții evreii simțindu-se acolo vulnerabili. Aceeași tendință se manifestă și în 2026, cu atacuri grave împotriva unor clădiri evreiești ce adăpostesc instituții importante. În luna aprilie a.c. s-au tras focuri de armă împotriva a trei sinagogi din Toronto și a unor centre de afaceri și au avut loc atacuri împotriva unor persoane. Acest ultim raport a fost dat publicității după ce Senatul canadian a publicat o evaluare separată, care conținea și un proiect atotcuprinzător de contracarare a manifestărilor de ură în creștere împotriva evreilor și în care se cerea sporirea resurselor pentru investigarea crimelor provocate de ură, pentru întărirea educației despre Holocaust și pentru implementarea unor programe educative în online pentru tineret.

Eva GALAMBOS

Comandant Hezbollah, pus sub acuzare în SUA

Mohammad Baqer Saadi Dawood al Saadi, liderul organizației teroriste irakiene Kataib Hezbollah, cu legături cu Iranul, a fost acuzat în SUA de terorism. El intenționează să atace locații evreiești din SUA, inclusiv o sinagogă din New York, dar urma să acționeze și în Europa.

În actul de acuzare se arată că a planificat cel puțin 20 de atacuri împotriva intereselor israeliene și americane din Europa și Canada. El a fost arestat în Turcia și predat autorităților americane care l-au pus sub acuzare. Potrivit procurorilor, Saadi este comandantul Kataib Hezbollah, legat de Gărzile Revoluționare iraniene, și a ajutat Teheranul în manifestări de forță în regiune, de pildă atacarea militarilor americani și a obiectivelor diplomatice, dar până de curând nu acționa în afara regiunii Orientului Mijlociu.

Actul de acuzare îl leagă pe Saadi de un grup obscur denumit Harakat Ashab al Yamin al Islamiyya care a apărut în luna martie și a revendicat atacurile din Londra, Belgia și Olanda, fără să dezvăluie că ar avea legături cu Iranul. La început, specialiștii în contraterorism au crezut că nu este vorba de un grup organizat, ci de persoane care, contra unei plăți, foloseau metode nesofisticate și atacau locații evreiești ca să stârnească frică în comunitățile europene. Dar autoritățile americane au afirmat că în spatele acestui grup obscur se ascunde Kataib Hezbollah, declarată de SUA organizație teroristă.

(E.G.)

Adunarea Generală a FCER

(Urmare din pag. 2) a arătat că Federația este periodic supusă unor verificări financiare din partea Secretariatului General al Guvernului, a Curții de Conturi a României, a Claims Conference, a Fundației Caritatea și a altor instituții. Toate acestea au relevat o activitate impecabilă din punct de vedere legal. Președintele FCER a amintit de semnarea recentă a unui nou memorandum cu Fundația Caritatea pentru următorii patru ani, încheiat în aceleași condiții precum cel precedent, în condițiile aprobate de Adunarea Generală a FCER.

În cuvintele lor, Clemansa Teohari, contabil-șef al FCER, Felix Koppelman, președintele CE Oradea, Robert Roth, președintele CE Brașov, Gheorghe Sebok, președintele CE Timișoara, Raoul Vizental, președintele CE Arad, și Irina Cajal Marin, subsecretar de stat, au apreciat realizările pe plan financiar ale Federației și au făcut propuneri legate de eficientizarea activității economico-financiare a FCER.

Israel Sabag a evocat multiplele eforturi și activitatea parlamentară a președintelui FCER, cu impact bugetar asupra comunității evreiești din România, precum și recenta finalizare a refacerii sinagogii din Constanța.

Eduard Kupferberg, secretar general al FCER, a supus la vot descărcarea execuției bugetare pe anul 2025 și raportul auditului, adoptate prin consens.

De asemenea, proiectul de buget pe anul 2026 a fost adoptat prin consens, în urma supunerii la vot.

Reacții virulente la adresa legii combaterii antisemitismului

Președintele FCER, deputatul Silviu Vexler, a subliniat că, din punct de vedere financiar, anul acesta și perioada care urmează sunt cele mai dificile perioade pe care Federația le-a traversat vreodată. Măsurile de corecție luate de guvernul Bolojan erau inevitabile, dată fiind situația dezastruoasă în care se afla bugetul țării la momentul preluării mandatului. În urmă cu câteva luni, decizia eliminării oricăror scutiri de taxe și impozite ar fi dus la incapacitatea de plată a Federației și la desființarea acesteia. Deputatul Vexler a dus o luptă contracronometru pentru introducerea unui amendament la această lege, care să se aplice la nivelul organizațiilor de cult, și astfel s-a reușit evitarea unui deznodământ crunt.

Lucrările pentru sinagoga din Constanța au fost susținute financiar de Guvernul României, a rememorat vorbitorul, iar primul care a insistat pentru refacerea, și nu pentru demolarea sinagogii, atunci când aceasta se afla în ruine, a fost dr. Aurel Vainer (z.l.) care a motivat că „înăuntru este sufletul comunității”.

În intervenția sa legată de activitatea parlamentară, Silviu Vexler a precizat că, la acea dată, urma depunerea unei moțiuni de cenzură împotriva guvernului Bolojan, inițiată de partidele PSD și AUR, și că nu intenționa să participe la votul moțiunii de cenzură, așa cum a făcut de fiecare dată, în cazul tuturor celorlalte moțiuni depuse de diferitele forțe politice de-a lungul timpului. După previzibila cădere a actualului guvern, o variantă probabilă ar implica formarea unui guvern din care să facă parte și AUR, fapt de neconceput pentru deputatul FCER. El a explicat și consecințele negative

ale propunerii de reducere a numărului de parlamentari, precum și efectele pozitive pentru evrei ale ordonanței 105 și drepturile pentru copiii persoanelor persecutate din motive etnice și ai supraviețuitorilor Holocaustului.

Guvernul a tăiat și indemnizațiile și scutirile pentru supraviețuitorii Holocaustului. Deputatul Vexler a reușit să le salveze și să le repună în plată în timp util.

În ultimul an, cel mai cunoscut proiect legislativ a fost „Legea Vexler”, menit „să închidă toate porțile legislative pe care antisemiții, simpatizanții legionari, neolegionari, promotorii criminalilor de război le-au folosit de-a lungul timpului”, dar și să mărească pedepsele pentru cei care manifestau antisemitism sau negau existența Holocaustului. Reacția în societate a fost virulentă, deputatul FCER primind numeroase amenințări cu moartea. Și președintele în funcție al României s-a opus acestui proiect de lege, singurul care a fost atacat de două ori la Curtea Constituțională înainte de promulgare. În ambele cazuri, Curtea

Constituțională a respins integral și fără drept de apel, în unanimitate, sesizările făcute mai întâi de AUR-SOS-POT, apoi de Președintele României. Curtea a precizat că acest proiect este esențial pentru funcționarea normală a unei societăți democratice, mai ales în fața exploziei antisemitismului și a admirației față de mișcarea legionară. Parlamentul a adoptat proiectul în forma inițială și acesta a intrat în vigoare de la 1 ianuarie a.c. Proiectul reprezintă o protecție esențială nu doar pentru comunitățile evreiești și viața evreiască, ci și pentru întreaga societate.

Vorbitorul a spus că a continuat măsurile legislative în ceea ce privește retrocedarea proprietăților: a îmbunătățit legislația și a corectat o parte dintre problemele întâlnite. Totodată, predarea disciplinei „Istoria evreilor. Holocaustul” funcționează foarte bine, manualele de specialitate au ajuns în toată țara.

Pentru prima dată, antisemitismul se regăsește în Parlamentul României

Eduard Kupferberg, secretarul general al FCER, a vorbit despre o „situație ciudată în care ne aflăm”, asemănătoare cu criza financiară din 2008, la care se adaugă antisemitismul în creștere în lume și în România, atitudine care se manifestă pentru prima dată în mod deschis în Parlament. În jurul propunerii de modificare a legii privind combaterea antisemitismului au avut loc reacții violente. Este ade-

vărat că guvernul și autoritățile se implică în combaterea antisemitismului, există și o strategie guvernamentală cu acest obiectiv, dar lucrurile merg mai greu. În ceea ce ne privește, ne preocupăm situația vieții comunitare în prezent și în viitor, a mai punctat Eduard Kupferberg.

Tema principală a discuțiilor care au urmat a fost problema convertirilor. Președintele FCER a explicat

condițiile stabilite încă de marele rabin Menahem Hacoheh (z.l.) și a explicat, printre altele, de ce o condiție obligatorie a celui care se convertește este să fie sau să devină membru al comunității, care să acționeze în folosul acesteia. În context, președintele FCER a vorbit despre recunoașterea și prestigiul de care se bucură comunitatea evreilor din România în Europa și în lume.

În încheiere, i-a invitat pe participanții la Adunarea Generală la Bershiv-ul de la Constanța-Mamaia și la reinaugurarea sinagogii din Constanța, realizare de excepție, despre care a vorbit de mai multe ori în cadrul Adunării Generale.

Israelul, lider global în folosirea aviației

Expansiunea rapidă a forțelor aeriene israeliene în condițiile actualului război pe mai multe fronturi a transformat națiunea într-o putere militară majoră, relatează într-o analiză *The Jerusalem Post*. Cu toate că Israelul nu are portavioane sau capacitatea de a-și proiecta global forța aeriană, decizia de a mai achiziționa avioane F-35 îl transformă într-un lider global în utilizarea celei de a cincea generații de avioane. Israelul va deveni unul dintre cei mai mari utilizatori de avioane F-35 și lider global în a poseda cele mai multe aparate raportat la propria populație.

Potrivit unui document din ianuarie 2026 al firmei Lockheed Martin, există în lume 20 de țări care folosesc F-35. Pe primul loc se află SUA cu 2000 de aparate în diferite servicii. Marea Britanie a achiziționat 138; Australia vrea 100, Canada a achiziționat 88, Japonia 142, Italia 115, iar Coreea de Sud 60.

Israelul este pe cale de a avea 100 în patru escadroane, calificându-se astfel printre utilizatorii importanți. Pentru o țară cu dimensiunile și populația Israelului, este un număr considerabil de aparate de ultimă generație.

Israelul a demonstrat în cadrul războiului său dus pe mai multe fronturi, care a început cu atacul Hamas din 7 octombrie 2023, că folosește forțele sale aeriene în confruntarea amenințărilor din regiune. Aceasta a însemnat 939 de zile de război pe numeroase fronturi, confruntându-se cu Hamas, Hezbollah, Houthi și Iran.

În fruntea acestor confruntări s-au aflat forțele aeriene. Deși are forțe terestre numeroase și avansate și a stimulat dezvoltarea celor navale prin achiziționarea corvetei SAAR 6 și a unor submarine noi, forțele aeriene reprezintă brațul lung în capacitatea de a duce războaie în regiune.

Creșterea puterii militare a Israelului a fost urmărită cu atenție. Rapoarte recente au indicat îngrijorarea altor țări puternice din regiune față de ceea ce consideră o tendință a Israelului de a cuceri dominarea regiunii. Este vorba aici de Ankara; și poate deveni o problemă acută pentru Riad și Cairo. Din punct de vedere istoric, Egiptul, Turcia și alte câteva țări au armate mari în regiune.

Noile investiții israeliene în forțele aeriene și expansiunea rapidă a forțelor armate este rezultatul masacrelor din 7 octombrie. Înainte de această dată, concepția era de a investi în hi-tech și IA pentru a facilita operațiunile forțelor terestre, cu unități multidimensionale și forțe speciale. Acest concept corespundea unor conflicte mici împotriva grupurilor teroriste. Dar atacul din 7 octombrie a demonstrat că Israelul trebuie să facă față unui război de durată pe multiple fronturi, ceea ce necesită folosirea a cel puțin cinci divizii în același timp și utilizarea deplină a forțelor aeriene. Dacă inițial Israelul s-a gândit să renunțe la elicopterele de atac Apache, acum țara are nevoie de mai multe, alături de un număr mai mare de elicoptere CH-53 și aparate de realimentare, după ce a amânat ani de zile achiziționarea lor. Aici se înscrie și achiziționarea aparatelor F-35. Primele dintre ele au ajuns în Israel în 2016 și au fost utilizate în 2018. La început se dorea achiziționarea a 50 de aparate, apoi 75, iar acum s-a ajuns la 100.

Eva GALAMBOS

„Verdele de lângă noi” – lecție despre natură, comunitate și grija pentru lume

(Urmare din pag. 12) ceptului iudaic Tikun Olam,

„repararea lumii”, idee care vorbește despre responsabilitatea fiecăruia de a contribui, prin gesturi concrete și apropiate, la binele celor din jur.

Participanții au discutat despre plante, echilibru, natură și despre felul în care generațiile pot învăța unele de la altele. Atmosfera a fost una caldă și practică, iar cei prezenți au avut ocazia să planteze, să descopere remedii naturale pentru îngrijirea plantelor și să petreacă timp într-un cadru relaxat și prietenos.

Invitatul special al evenimentului a fost Ruben Budău, conferențiar universitar dr. ing. habil. în cadrul Universității din Oradea, Facultatea de Protecția Mediului. Cunoscut pentru modul accesibil și pasionat în care vorbește despre horticultură, acesta a reușit să transforme informațiile tehnice într-un dialog viu și ușor de înțeles pentru toți participanții.

Workshopul s-a bucurat de interes din partea membrilor comunității tocmai pentru că a reunit, într-un mod firesc, lucrul cu mintea și sufletul cu activitatea practică. Participanții au plecat acasă nu doar cu plante și idei utile, ci și cu o stare de bine. Pentru că, uneori, liniștea se găsește mai repede între frunze de mentă și busuioc, decât în sute de notificări și știri alarmiste. Civilizația modernă încă nu s-a împăcat cu ideea că atingerea pământului poate face mai mult bine decât încă un tutorial motivațional văzut la miezul nopții.

Mesajul central al atelierului a rămas simplu și puternic: „Împreună, reparăm lumea – începe chiar de lângă noi.”

ȘTIINȚA ȘI VIAȚA

Inteligența artificială ar putea schimba tratamentul cancerului mamar

O echipă internațională, coordonată de cercetători israelieni de la Technion (Israel Institute of Technology), a dezvoltat un model de inteligență artificială capabil să estimeze dacă pacientele cu cancer mamar în stadiu incipient ar trebui sau nu să efectueze chimioterapie. Studiul, publicat recent în prestigioasa revistă *The Lancet Oncology*, este considerat un pas important spre medicina oncologică personalizată.

Sistemul utilizează imagini patologice obișnuite, obținute în timpul

biopsiei, fără a mai fi nevoie de costisitoare teste genetice folosite astăzi pentru evaluarea riscului de recidivă. Practic, algoritmul citește detalii invizibile ochiului uman și identifică tipare asociate cu agresivitatea tumorii și cu probabilitatea ca tratamentul chimioterapeutic să fie eficient sau nu.

Cancerul mamar reprezintă cea mai frecventă formă de cancer la nivel mondial, iar una dintre cele mai dificile decizii medicale este care anume paciente au într-adevăr nevoie de chimioterapie după operație. Deși trata-

mentul poate reduce riscul reapariției bolii, multe paciente suportă efecte adverse severe fără beneficii reale.

Potrivit cercetătorului Gil Shamaï, unul dintre coordonatorii proiectului, modelul AI poate furniza rezultate în doar câteva minute și ar putea deveni accesibil inclusiv în țările cu sisteme medicale mai puțin dezvoltate, unde testele genomice sunt rare sau prea scumpe.

Tehnologia a fost validată pe date provenind de la peste 10.000 de paciente din Israel, SUA și Australia, demonstrând rezultate consistente în contexte medicale diferite. Cercetătorii speră ca, în viitor, metoda să fie extinsă și pentru alte tipuri de cancer.

Cercetătorii israelieni studiază microbiomul vacilor pentru reducerea emisiilor de metan

O echipă de cercetători de la Universitatea Ben-Gurion din Negev explorează una dintre cele mai neașteptate frontiere ale luptei împotriva schimbărilor climatice: stomacul vacii. Mai precis, comunitățile de microorganisme care trăiesc în rumen (primul compartiment digestiv al bovinelor) și care sunt responsabile pentru o mare parte dintre emisiile de metan eliminate prin eructațiile animalelor.

Studiul, coordonat de microbiologul Itzhak Mizrahi și publicat recent în revista *Nature Microbiology*, analizează felul în care microbii cooperează între ei și își adaptează comportamentul în funcție de mediul social microscopic din interiorul stomacului vacii. Descoperirea ar putea deschide calea către metode biologice de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, provenite din agricultură. Potrivit cercetătorilor, microbii nu

funcționează exclusiv într-o logică a competiției, așa cum susținea de mult timp paradigma clasică a biologiei. Ei par să simtă prezența altor microorganisme și să își modifice activitatea pentru a evita suprapunerea funcțiilor.

Importanța practică este uriașă. Peste 20% dintre emisiile globale de metan provin de la animalele crescute pentru consum uman, iar metanul este considerat un gaz de seră mult mai puternic decât dioxidul de carbon. O singură vacă poate produce anual peste 100 de kilograme de metan.

Cercetătorii speră că, în viitor, microbiomul bovin ar putea fi modificat astfel încât animalele să producă mai puțin metan, fără a le afecta sănătatea ori producția de lapte.

Furnicile-arhitect ce construiesc cu propriile corpuri, studiate de cercetători israelieni

Cercetători de la Institutul Weizmann de Știință au descoperit noi detalii spectaculoase despre felul în care furnicile țesătoare din pădurile tropicale australiene reușesc să construiască adevărate blocuri suspendate în coronamentul copacilor. Studiul, publicat recent în revista *Current Biology*, arată că insectele folosesc propriile corpuri drept unelte colective, într-un mod care amintește de ingineria umană și de inteligența de grup.

Specia studiată, cunoscută sub numele de furnici țesătoare, nu trăiește în mușuroaie subterane, ci construiește cuiburi din frunze unite între ele cu fire de mătase produse de larve. Pentru a realiza aceste structuri suspendate, furnicile formează lanțuri

vii, agățându-se unele de altele pentru a trage frunzele și a le apropia.

Echipa condusă de profesorul Ofer Feinerman a urmărit comportamentul coloniilor folosind 52 de camere 4K sincronizate, într-un laborator care reproduce mediul natural al insectelor. Rezultatele au surprins chiar și cercetătorii: furnicile păreau să rezolve probleme de construcție complexe fără haos aparent, adaptându-și permanent strategia în funcție de poziția frunzelor și de tensiunea creată de propriile poduri vii. Operațiunea nu a fost lipsită de aventuri: furnicile, extrem de agresive, mușcă și pulverizează acid formic, motiv pentru care cercetătorii au lucrat îmbrăcați în costume de apicultori. La un moment dat, o parte dintre insecte au și evadat din laborator.

Somnul chiar e bun!

Somnul nu este un simplu obicei biologic apărut târziu în evoluție, ci unul dintre cele mai vechi mecanisme de supraviețuire dezvoltate de organismele vii. Potrivit cercetării publicate în revista *Nature Communications*, chiar și unele creaturi primitive, precum meduzele și anemonile marine, dorm pentru a-și proteja sistemul nervos și pentru a repara deteriorările ADN-ului.

Studiul a fost coordonat de profesorii Lior Appelbaum și Oren Levy care au analizat comportamentul unor organisme marine considerate printre cele mai vechi animale de pe Pământ. Deși aceste viețuitoare nu posedă

creier în sensul clasic al termenului, ele au rețele nervoase primitive care necesită perioade regulate de repaus. Cercetătorii au observat că, atunci când sunt private de somn, nivelul deteriorării ADN-ului crește semnificativ.

Experimentele au inclus monitorizarea meduzelor și a anemonelor marine atât în laborator, cât și în habitatul lor natural din zona Eilat. Folosind camere cu infraroșu și analize comportamentale detaliate, oamenii de știință au constatat că aceste organisme dorm aproximativ opt ore pe zi, surprinzător de aproape de media umană. Mai mult, după perioade de privare de somn, animalele prezentau un fenome-

men de „sleep rebound”, recuperând prin perioade mai lungi de repaus.

Cercetătorii au mers și mai departe: atunci când organismele au fost expuse la radiații ultraviolete sau la substanțe care afectează ADN-ul, acestea au început să doarmă mai mult. Descoperirea are implicații importante și pentru medicina umană. Problemele cronice de somn sunt asociate cu pierderi de memorie și cu boli neurodegenerative, precum Alzheimer sau Parkinson. Studiul sugerează că necesitatea somnului este atât de profund înscrisă în evoluția vieții, încât ignorarea lui în lumea contemporană, dominată de ecrane, stres și program continuu, înseamnă, într-un fel, a lupta împotriva a sute de milioane de ani de biologie.

Două monede antice rare, recuperate de Israel

Două monede antice de o valoare istorică excepțională au fost returnate recent Israelului de către autoritățile americane, în urma unei anchete comune privind traficul ilegal de antichități. Ceremonia oficială de repatriere a avut loc la New York, după o operațiune desfășurată de Autoritatea Israeliană pentru Antichități împreună cu Departamentul pentru Securitate Internă al SUA și cu unitatea specializată în trafic de antichități a procuraturii din Manhattan.

Potrivit anchetatorilor, cele două piese ar fi fost excavate ilegal și scoase clandestin din Israel înainte de a apărea pe piața americană de licitații. Informațiile furnizate de autoritățile israeliene au dus rapid la confiscarea lor și la blocarea vânzării.

Prima dintre monede este considerată una dintre cele mai importante piese numismatice ale perioadei hasmoneene. Bătută la Ierusalim în timpul domniei regelui Mattathias Antigonus, între anii 40 și 37 î.e.n., moneda prezintă pe una dintre fețe menora cu șapte brațe a Templului din Ierusalim, una dintre cele mai vechi reprezentări artistice cunoscute ale acestui simbol. Pe revers apare masa pentru pâinile rituale folosite în Templu. Specialiștii consideră moneda o veritabilă declarație politică și religioasă, emisă într-o perioadă în care regatul hasmonean încerca să reziste expansiunii romane și ascensiunii lui Irod.

A doua piesă recuperată este, poate, și mai rară: o tetradrahmă de argint din perioada persană, veche de aproximativ 2.500 de ani, bătută în orașul antic Așkelon. Este doar al doilea exemplar cunoscut în lume. Moneda reproduce modelul tetradrahmelor ateniene care dominau economia Mediteranei orientale în epocă: zeița Atena apare pe avers, iar pe revers este reprezentată celebra bufniță asociată Atenei. Pe moneda există, în alfabetul fenician, prima și ultima litera a ceea ce sugerează a fi locul emiterii: Așkelon.

Ce mai vedem la muzeu

O privire în Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România „Dr. Nicolae Cajal”

Octav Băncilă (1872-1944)

Înceind lista pictorilor evrei români de pe simezele etajului întâi, voi continua cu pictori români ne-evrei, artiști valoroși ai artei românești, și cu ale lor prețioase opere din colecția Federației Comunităților Evreiești din România.

Voi începe prezentările acestor artiști tot cronologic, cu marele Octav Băncilă. A fost unul dintre cei mai sensibili și implicați pictori români de la sfârșitul secolului al XIX-lea și de-a lungul primei jumătăți a secolului al XX-lea. Este foarte cunoscut mai ales pentru realismul picturilor sale: scene cu țărani, cu țigănci, cu muncitori și, desigur, cu numeroasele portrete de evrei, plasând aceste lucrări atât în contextul formării artistului, cât și în contextul socio-politic al începutului de secol XX.

Născut la Botoșani, într-un oraș cu o importantă populație evreiască, Băncilă a crescut într-un mediu în care prezența evreilor era parte firească a vieții. Această vecinătate a generat în sufletul artistului o familiaritate specială care se reflectă în portretele sale, reprezentări în care evreul nu apare ca tip etnic sau ca figură stereotipă, ci mai ales ca o persoană cu o identitate interioară complexă.

Octav Băncilă a studiat la Școala de Belle Arte din Iași între anii 1887 și 1893, continuându-și apoi formarea la Academia de Arte Frumoase din München. După finalizarea studiilor artistice, Băncilă a călătorit în Franța și în Italia, iar ulterior și-a efectuat serviciul militar, astfel că, în mod direct, armata l-a pus în contact cu oameni din toate straturile sociale, consolidându-i inte-

resul pentru reprezentarea celor vulnerabili.

După întoarcerea de la studii, Băncilă a intrat în contact cu grupul socialist condus de Paul Bujor, un nucleu de tineri intelectuali preocupați de reforme sociale și de modernizarea

societății, dar această orientare socialistă a lui Băncilă nu trebuie înțeleasă doar în sens doctrinar, ci și ca o latură etică a vieții, ca un produs artistic solidă cu oamenii defavorizați. Pentru Băncilă, socialismul nu a fost exclusiv o platformă politică, ci un cadru moral care legitima interesul său pentru cei aflați la marginea societății. Astfel, pictura sa a demonstrat un interes constant pentru realitățile trăite de țărani, muncitori și mici meșteșugari.

În aceste medii intelectuale, pe lângă problemele sărăciei urbane, rurale, ale armatei sau pur și simplu ale

marginalizării și ale discriminării, apare situația evreilor săraci din Moldova, adesea invocată ca exemplu al unei condiții sociale injuste. În acest context, interesul lui Băncilă pentru portretizarea evreilor derivă din aceeași preocupare plină de compasiune care l-a determinat să reprezinte și tragedia revoltei din 1907. Pentru el, evreul, asemenea țaranului sau muncitorului, era o figură a vulnerabilității, dar și a demnității umane.

Sunt chipuri marcate de sărăcie sau oboșală, accentul căzând pe expresivitatea feței, pe privirea profundă, pe textura hainelor și pe lumina sobră, aproape dramatică a fețelor. Stilistic, pictura lui Băncilă se apropie de realismul european cu accente psihologice. Unele portrete au o gravitate care amintește de tradiția lui Rembrandt prin folosirea clarobscurului și prin interesul pentru chipurile îmbătrânite.

Cele două lucrări din muzeu sunt „Portret de evreu”, în care artistul surprinde chipul melancolic, uneori obosit și ușor caricatural al unui rabin zâmbind imperceptibil după finalul rugăciunii, și scena intitulată „Trei evrei”, surprinși opriți în discuție pe stradă, o scenă de o demnitate tăcută, ambele emanând o gravitate morală care le apropie de estetica realismului social european. În aceste două picturi Băncilă surprinde figuri evreiești modeste, în care accentul cade pe umanitatea lor fragilă, nu pe pitoresc.

Într-o epocă marcată de antisemitism legislativ și discursiv, reprezentarea demnă a evreilor capătă implicit o dimensiune etică. Fără a fi militant în sens strict, Băncilă oferă propria sa poveste vizuală, restituind acestor personaje o vizibilitate și o demnitate

familie cu rădăcini ucrainene, ruse și evreiești, proiectul are și o dimensiune autobiografică. În declarațiile acordate presei culturale internaționale, ea vorbește despre sentimentul de apartenență fragmentată și despre imposibilitatea de a se identifica pe deplin cu o singură comunitate sau geografie.

Într-un oraș precum Veneția, imaginea unei sinagogi suspendate capătă inevitabil o forță simbolică aparte. După anul 1516, când la Veneția a fost înființat primul ghetou oficial din lume, sinagogile erau construite ascunse discret în clădiri anonime ale ghetoului, iar *Nabatele* inversează radical perspectiva, publicul intrând în contact cu un obiectiv evreiesc ridicat acum deasupra orașului, vizibil tuturor. Expoziția se deschide pe 16 iulie, fiind unul dintre cele 31 de evenimente colaterale oficiale ale Bienalei, care se desfășoară în paralel cu cele 100 de prezentări naționale oficiale, și va fi deschisă până la data de 22 noiembrie în numeroase locații din Veneția.

Dan DRUȚĂ

pe care societatea adesea li le refuza. Portretele sale nu sunt doar exerciții de observație, ci ele sunt și acte de solidaritate morală, în care artistul recunoaște și afirmă umanitatea celor marginalizați.

În concluzie, tematica portretelor de evrei din opera lui Băncilă se constituie ca parte a viziunii personale coerente și militante, în care arta sa devine un instrument pentru exprimarea empatiei și un mod de restituire a demnității umane, la fel ca și compozițiile cu țărani hăituiți în revoltă. Toate aceste portrete sunt expresia unei mobilizări etice rare în epocă, prin care Băncilă reușește să transforme observația realistă într-un mesaj vizual al respectului și al compasiunii.

Carmen Hannah IOVIȚU

Israelul continuă operațiunea de repatriere a comunității Bnei Menashe din India

La sfârșitul lunii aprilie a.c., un nou grup aparținând comunității Bnei Menashe, considerată de mulți istorici și lideri religioși drept unul dintre „triburile pierdute” ale vechiului Israel, a ajuns în Israel. Aproximativ 240 de persoane provenite din nord-estul Indiei au aterizat pe aeroportul Ben Gurion din Tel Aviv, în cadrul unei ample operațiuni numite Wings of Dawn, susținută de autoritățile israeliene și de organizații evreiești internaționale.

Nou-veniții provin în principal din statele indiene Mizoram și Manipur, regiuni izolate în care comunitatea Bnei Menashe a păstrat, timp de generații, tradiții și practici religioase considerate apropiate de iudaism. Povestea lor a stârnit atât interes religios, cât și dezbateri identitare și istorice, fiind una dintre cele mai deosebite istorii ale diasporei evreiești contemporane.

Această operațiune de aliya reprezintă prima etapă a unui plan mai amplu prin care autoritățile israeliene intenționează să faciliteze imigrarea pentru întreaga comunitate rămasă în India. Potrivit estimărilor oficiale, alte aproximativ 1.200 de persoane ar urma să ajungă în Israel până la finalul anului 2026, iar relocarea completă a celor circa 6.000 de membri ai comunității va avea loc până în anul 2030. Inițiativa este coordonată de Ministerul israelian al Integrării și de Agenția Evreiască și beneficiază de sprijinul mai multor instituții guvernamentale. Liderii proiectului au descris momentul drept unul cu puternică încărcătură simbolică, mai ales în contextul celebrării Zilei Independenței Israelului.

Noii imigranți vor fi găzduiți inițial în centre de absorbție din nordul țării, în orașe precum Nof HaGalil și Kiryat Yam, acolo unde vor urma programe de integrare socială și lingvistică. Pentru mulți dintre ei, sosirea în Israel reprezintă și o reunificare familială, rude apropiate imigrând deja în valurile precedente de aliya. Organizația Shavei Israel, care are ca scop identificarea descendenților triburilor pierdute și care a facilitat procesul de imigrare a comunității, a declarat că aproximativ 4.000 de membri ai comunității Bnei Menashe au imigrat în Israel începând cu anii 1990, aproximativ 7.000 trăind încă în India.

Dan DRUȚĂ

O sinagogă plutitoare la Bienala de la Veneția 2026

Un proiect arhitectural inedit destinat Bienalei de la Veneția, ediția 2026, propune o imagine aproape suprarealistă: o sinagogă plutitoare, suspendată deasupra lagunei venețiene. Proiectul, intitulat *Nabatele*, este realizat de artista și arhitecta Anna Kamyshan în colaborare cu Musée du Montréal juif și va face parte din programul oficial colateral al Bienalei.

Proiectul conturează o mică sinagogă inspirată de arhitectura evreiască est-europeană, ridicată la aproximativ 25 de metri deasupra apei printr-o structură gonflabilă cu heliu. Construcția pare a pluti pe un fragment de stâncă suspendat în aer, evocând simultan precaritatea exilului și ideea unei patrii purtate simbolic din loc în loc.

Titlul lucrării, *Nabatele*, combină termenul slav „nabat” (semnal de alarmă

sau avertisment) cu sufixul diminutival idiş „-ele”, într-o formulă care sugerează atât fragilitate, cât și rezistență culturală. Curatorii proiectului, Maria Veits și Yevgeniy Fiks, descriu instalația drept o reflecție asupra identității evreiești din diaspora și a conceptului de Yiddishland: spațiu cultural fără frontieră teritorială fixă.

Pentru Anna Kamyshan, o artistă stabilită la Londra și provenită dintr-o

Lamine Yamal provoacă un nou scandal în fotbal

Înainte de mult așteptatul Campionat Mondial de Fotbal ce se va desfășura în SUA, Mexic și Canada, sezonul european s-a încheiat cu o controversă care depășește cu mult mizele de pe gazon.

După ce FC Barcelona a câștigat titlul în La Liga, tânărul fenomen Lamine Yamal, în vârstă de 18 ani, a fluturat un steag palestinian în timpul paradei de pe autobuzul descoperit, în fața a circa zeci de mii de suporterii, imagine pe care a postat-o apoi pe contul său de Instagram, unde este urmărit de peste 42 de milioane de oameni. Ministrul israelian al apărării, Israel Katz, l-a acuzat pe Yamal că „incită” la ură împotriva Israelului și a cerut clubului catalan să se delimiteze de gest. Reacția a venit de la cel mai înalt nivel: premierul spaniol Pedro Sánchez l-a apărut public pe jucător, scriind că Yamal nu a făcut decât să exprime solidaritatea cu Palestina, pe care o simt milioane de spanioli. Spania este, de altfel, unul dintre cei mai vocali critici europeni ai Israelului, după ce a recunoscut statul palestinian în 2024 și și-a retras ambasadorul în martie. Din păcate, gesturi precum cel al tânărului jucător al Barcelonei au consecințe pe mai multe planuri, unul dintre ele fiind amplificarea opiniei deja răspândite

că în toată această poveste începută la 7 octombrie 2023 palestinienii sunt doar victimele unei agresiuni derulate de Statul Israel. În același timp, reacțiile presei și ale oficialilor spanioli vin să confirme sentimentul tot mai

crescut anti-israelian din Spania.

Pe acest fundal tensionat, o veste mai senină vine chiar din Israel, acolo unde Hapoel Beer Sheva a cucerit titlul de campioană, al șaselea din istoria clubului, după o victorie spectaculoasă, scor 4-2, cu Maccabi Tel Aviv. Golul decisiv a fost marcat cu capul,

în finalul partidei, de căpitanul Miguel Vitor. Pentru fotbalul israelian, măcinat în ultimii ani de incidente legate de meciurile internaționale, o asemenea sărbătoare sportivă este, în sine, o formă de normalitate recâștigată. Hapoel Beer Sheva joacă tot cu Maccabi Tel Aviv și finala Cupei în data de 26 mai. Pe de altă parte, trebuie precizat că, până în toamna anului trecut, Hapoel Beer Sheva a fost echipa ju-

cătorului român Antonio Sefer. Pe locul doi a încheiat sezonul Beitar Ierusalim, la 4 puncte distanță de campioană. La Beitar joacă și Omer Atzili, jucător cu origini române, care a reușit în actualul sezon 10 goluri și 6 pase de gol. Rămâne de văzut dacă Atzili va fi luat în considerare de către noul selecționar al României, Gică Hagi, sau dacă va primi o șansă din partea naționalei Israelului.

Trecem acum de la actualitate la istorie și continuăm seria dedicată fotbaliștilor români de origine evreiască cu un personaj de roman.

Elemér Hirsch (1895-1953) a fost, pe rând și uneori simultan, avocat, fundaș al naționalei, campion la patinaj artistic, jucător de hochei, arbitru

și antrenor. Provenit dintr-o înstărită familie evreiască cu pământuri în zona Becleanului (unele surse indică drept loc al nașterii localitatea Ceanu Mare), a studiat dreptul la Budapesta și la Viena. La 8 iunie 1922, când naționala României își disputa primul meci din istorie, la Belgrad, împotriva Iugoslaviei (2-1), Hirsch se afla pe teren ca fundaș, selecționat de Teofil Moraru.

Intellectual rafinat, dar și pasionat de sport, Hirsch a comandat din proprii bani, în Anglia, echipamentul echipei, cu un detaliu de galanterie de epocă: un buzunar la spatele pantalonilor, pentru batista cu care jucătorii să își ștergă fruntea. A îmbrăcat tricoul naționalei de mai multe ori între 1922 și 1924, a câștigat trei titluri de campion la patinaj artistic (1924, 1925, 1927), apoi a devenit arbitru.

În mai 1944, când deportările evreilor din Transilvania către Auschwitz erau în toi, Hirsch a fost salvat de Ion Chinezu, consulul României la Cluj, care l-a trecut granița ascuns în portbagajul unei mașini diplomatice. A supraviețuit războiului și s-a întors la prima lui iubire, fotbalul, ca antrenor al echipei Armata Cluj.

Sfârșitul său are ceva dintr-o legendă sportivă. În 1953, după o victorie cu 4-2 la Baia Mare, care îi aducea echipa pe primul loc, Hirsch s-a prăbușit, lovit de un atac de cord, la câțiva pași de autobuzul echipei. A murit în brațele portarului său. Legenda polivalentului sportiv Hirsch va dăinui.

Cristian VECHIU

DIN BUCĂTĂRIA EVREIASCĂ

Blintzes

Deși specifice de Șavuot, felul pe care-l propunem, blintzes (clătite cu brânză), se poate prepara oricând. Se consumă de Șavuot deoarece, conform obiceiului, atunci se mănâncă lactate. Am putea spune că este un fel istoric, deoarece chiar Maimonide a dat indicații legate de acesta, și anume să nu mănânci decât trei sferturi dintr-o porție. Nu am găsit explicația de ce, dar Maimonide, fiind și medic, nu numai filozof, a asistat probabil la mese de Șavuot când mesenii au înfulecat prea multe clătite cu brânză și le-a venit rău. Interesant este că autorii de rețete cașer au spus că mult timp blintzes au ieșit din modă, dar acum există un reviriment.

Tot interesant este și faptul că am decis să public o rețetă recomandată de inteligența artificială. Mi s-a părut foarte bună. Bineînțeles, am comparat-o cu unele publicate în cărți de bucate cașer și am văzut că ea corespunde prescripțiilor.

Ingrediente pentru clătite

- 3 ouă mari
- 250 g făină albă
- 300 ml lapte
- 200 ml apă minerală
- 50 g unt topit
- 1 lingură de zahăr
- un praf de sare.

pentru umplutura de brânză

- 500 g brânză de vaci bine scursă
- 1 gălbenuș de ou
- 100 g zahăr pudră
- 1 linguriță extract de vanilie
- coaja rasă de la o lămâie

- 50 g stafide (opțional, hidratate în rom)
- pentru rumenit
- 50 g unt

Preparare

Se mixează ouăle cu sarea și zahărul. Se adaugă alternativ făina și laptele, amestecând continuu pentru a evita cocloașele. La final se încorporează apa minerală și untul topit. Aluatul trebuie să aibă consistența unei smântâni foarte subțiri.

Se încinge o tigaie (de preferat antiaderentă), se unge cu puțin unt și se toarnă un polonic mic de aluat, rotind tigaia pentru a-l întinde uniform.

Se coc clătitele pe ambele părți până devin aurii.

Se pasează brânza de vaci cu un blender vertical pentru a obține o textură fină, cremoasă. Se adaugă gălbenușul, zahărul pudră, vanilia, coaja de lămâie și stafidele.

Se pune câte o lingură generoasă de umplură pe fiecare clătită care se rulează strâns.

Se topește untul într-o tigaie mare. Se prăjesc clătitele umplute timp de 2-3 minute pe fiecare parte, până când capătă o crustă crocantă și rumenă.

Se servesc calde, pudrate cu zahăr și scorțișoară sau alături de smântână și dulceață de vișine.

(E.G.)

Moștenirea Evei Edith Eger

Eva Edith Eger, psiholog american de origine maghiară și supraviețuitoare a Holocaustului, a murit pe 26 aprilie 2026 la vârsta de 98 de ani. Aceasta a lăsat în urmă una dintre cele mai puternice mărturii despre supraviețuire, fiind prizonieră a lagărului de la Auschwitz.

Născută în 1927, la Košice, într-o familie evreiască din fosta Cehoslovacie, Edith Eger a fost deportată la Auschwitz în 1944, împreună cu părinții și sora ei. Avea doar 16 ani când a fost obligată să danseze pentru medicul nazist Josef Mengele, episod care avea să devină unul dintre simbolurile destinului ei. Mama sa fusese trimisă la camerele de gazare chiar în ziua sosirii în lagăr. După război, ea a imigrat în SUA unde și-a construit o carieră remarcabilă ca psiholog specializat în tratarea traumelor.

Cartea sa, *The Choice*, publicată în 2017, a devenit un bestseller internațional și a impus-o drept una dintre cele mai influente voci contemporane ale memoriei Holocaustului. Discursul ei nu era construit doar în jurul suferinței, ci și în cel al responsabilității personale de a continua viața. „Ei nu mi-au putut atinge spiritul”, declara Edith într-un interviu rememorând anii detenției. Moartea sa încheie încă o pagină din generația martorilor direcți ai Holocaustului, iar vocea ei rămâne una dintre cele mai limpezi demonstrații că memoria nu este doar o formă de comemorare, ci și un act de rezistență morală. „Nu putem alege să alungăm întunericul, dar putem alege să aprindem lumina.”

Ajunsă în SUA, Edith Eger a ajuns să colaboreze cu Viktor Frankl și în 1978 și-a obținut doctoratul în psihologie clinică la Universitatea din Texas, El Paso.

Opera Evei Edith Eger ocupă un

loc aparte în literatura memorialistică și psihologică dedicată traumelor secolului al XX-lea, reunind mărturia

directă a Holocaustului cu reflecția terapeutică asupra vindecării. Volumele sale, dintre care cele mai cunoscute sunt *The Choice* și *The Gift*, combină autobiografia, analiza psihologică și literatura motivațională într-o formulă accesibilă publicului larg, fără a pierde gravitatea experienței istorice. Eger a scris despre traumă nu ca despre o condamnare definitivă, ci ca despre un teritoriu al reconstrucției interioare, insistând asupra libertății de a alege propria raportare la suferință.

Fiica sa, Marianne Engle, a evocat adesea forța extraordinară a mamei sale și felul în care trauma nu a transformat-o într-o figură dominată de resentiment. „Mama mea nu a vrut niciodată să fie definită doar ca victimă”, declara ea într-un interviu acordat presei americane după succesul volumului *The Choice*. „Ea credea că supraviețuirea înseamnă mai mult decât a rămâne în viață, înseamnă să continui să iubești, să crezi și să îi ajuți pe ceilalți.”

Dan DRUȚĂ

Zidul Indiferenței

Reportaj de la Memorialul Holocaustului din Milano

(Urmare din pag. 11) prezentate drept rutină administrativă sau infrastructură?

În banalitatea acestui spațiu industrial înțelegi cât de mult au contribuit eficiența birocratică și obediența la funcționarea mașinării deportărilor. Toată lumea nu a făcut decât să urmeze și să respecte reguli. Întreg spațiul memorialului amintește de celebra formulare a Hannei Arendt despre „banalitatea răului”. Nimic nu pare monstruos aici, asta e ceea ce te neliniștește.

Există totuși un singur loc care oferă un respiro. Dincolo de zidul numelor se află o mică încăpăre de meditație, închisă tot într-un con metalic. O bancă joasă urmărește perețele circular, iar printr-un oculus pătrunde o lumină slabă. Te așezi în tăcere lângă necunoscuți, prieteni, elevi, turiști. Inevitabil, apare întrebarea: ei ce ar fi făcut atunci? Oare ce ar face astăzi, dacă istoria s-ar repeta?

Italia continuă să aibă o relație complicată și ambiguă cu memoria Holocaustului. Monumente dedicate partizanilor și soldaților căzuți pe front se găesc în nenumărate orașele și cimitire din peninsulă, însă muzeele și memorialele pentru comemorarea evreilor au necesitat un efort deosebit. De asemenea, mult timp, discursul public a cultivat ideea că responsabilitatea atrocităților – cum ar fi cei peste 8.000 de evrei deportați sau omorâți – aparținuse aproape exclusiv germanilor.

Abia în anii '90, cercetările istorice au modificat această percepție. În 1991, istoricul Liana Picciotto a publicat *Il libro della memoria*, volum care a dezvăluit că peste jumătate dintre evreii din nordul Italiei fuseseră arestați chiar de autoritățile italiene, nu de nemți. Câțiva ani mai târziu, republicarea integrală a legislației rasiale fasciste din 1938, *Manifesto della Razza*, a obligat societatea italiană să accepte oficial rolul propriului stat în persecutarea evreilor.

Paradoxal, nu numai italienii dau dovadă de *indifferenza*: proiectul memorialului milanez a întâmpinat ani de rezerve, ezitări și sprijin limitat din partea comunității evreiești locale. Astăzi, mare parte din aceasta este formată din imigranți din Orientul Apropiat care, deși onorează Holocaustul, nu îl simt ca fiind o tragedie „personală”. Mai curând, îl văd drept un eveniment dramatic dintr-un lung șir de persecuții. Nici măcar vechile familiile evreiești milaneze nu au reacționat cu entuziasm la proiect. Organizația catolică Sant'Egidio a fost cea care, în 1994, a readus Peronul 21 în atenția comunității evreiești.

Figura care planează asupra întregului memorial rămâne, pentru mine, Primo Levi. La Milano am înțeles limpede mesajul scrierilor sale: trecutul nu dispare niciodată complet, consecințele lui continuă să modeleze prezentul.

În timpul vizitei mele, un ghid explica unui grup de elevi legile rasiale ale lui Mussolini: copiii evrei excluși din școli, adulții eliminați din orice profesii și lipsiți de dreptul la proprietate. La un moment dat, profesoara lor a cerut permisiunea să întrerupă. „Nu uitați”, le-a spus ea elevilor, poate gândindu-se la recenta ascensiune a dreptei italiene care revendică fragmente din trecutul fascist, „că și astăzi există oameni care îl consideră pe Mussolini un mare om politic.”

În liniștea aceluia subsol de beton, replica ei a sunat mai puțin ca o lecție de istorie și mai mult ca un avertisment.

☆ DECESE ☆ COMEMORĂRI ☆

Înhumați în cimitirele CEB în perioada 15 aprilie - 15 mai: **MAUTNER ANDREI-IOAN** (Cimitirul Giurgiului), **SCHWARTZ PAUL** (Cimitirul Giurgiului), **BARBALAT SOFIA** (Cimitirul Giurgiului).

FILE DE CALENDAR

Evrei născuți în luna iunie

Jonathan Lazare Alperin – matematician, născut la Boston, 2 iunie 1937. Specialist în algebră; teorema Alperin-Brauer-Gorenstein îi poartă numele. Membru al American Mathematical Society, 2012. Decedat la Chicago, 22 iunie 2025.

Ruth Westheimer (Karola Ruth Siegel, „Dr. Ruth”) – psihoterapeută, născută la Wiesenfeld, Germania, 4 iunie 1928, imigrată în Palestina, stabilită la New York, 1956. Decedată la New York, 2024.

Dennis Gabor (Gunszberg Dénes) – fizician, născut la Budapesta, 5 iunie 1900, stabilit la Londra, 1933. Premiul Nobel pentru fizică, 1971. Decedat la Londra, 1979.

Moshe Yehuda Kotlarsky – rabin, născut la New York, 8 iunie 1949. Vicepreședinte al Merkos L'Inyonei Chinuch, centrul educativ Chabad. Decedat la New York, 4 iunie 2024.

Saul Bellow (Solomon Bellows) – scriitor, născut la Lachine, Canada, 10 iunie 1915. Premiul Nobel pentru literatură, 1976. Decedat la Brookline, Massachusetts, SUA, 2005.

Victor Brauner – pictor și sculptor, născut la Piatra-Neamț, 15 iunie 1903, stabilit în Franța, 1938. Decedat la Paris, 1966.

Iosef Solomon Delmedigo (Yashar) – medic, matematician, filozof, născut la Candia (Creta), 16 iunie 1591. A locuit la Istanbul, Veneția, Amsterdam. Decedat la Praga, 1655.

Erich (Wolf) Segal – scriitor, născut la New York, 16 iunie 1937. Printre romane: *Poveste de dragoste*. Decedat la Londra, 2010.

Miklos Nyiszli – medic, născut la Șimleu Silvaniei, 17 iunie 1901. Deportat la Auschwitz, 1944, folosit ca autopsier; memorii. Decedat la Oradea, 1956.

Dan Goldstein – specialist în computere, născut la București, 19 iunie 1954, în Israel din 1960. Pionier al industriei israeliene a programării. Decedat la 9 iunie 2022.

Samson Raphael Hirsch (RaShaR) – rabin, născut la Hamburg, 20 iunie 1808. Fondator al iudaismului ortodox modern. Decedat la Frankfurt pe Main, 1888.

Jacques (Jakob) Offenbach – compozitor, născut la Köln, 20 iunie 1819, stabilit la Paris, 1835. Circa 100 de opere și opera *Povestirile lui Hoffmann*. Decedat la Paris, 1880.

Aurel Baranga (Leibovici) – scriitor, născut la București, 20 iunie 1913. Poeme avangardiste, însemnări despre Holocaust, comedii. Decedat la București, 1979.

Zelda (Schneerson-Mishkovsky) – poetă, născută la Stupsk, Polonia, 20 iunie 1914, imigrată în Palestina. Premiul Bialik pentru literatură, 1978. Decedată la Ierusalim, 1984.

Rehavam Zeevi (Gandhi) – general, om politic și istoric, născut la Ierusalim, 20 iunie 1924. Asasinat de un terorist, când era ministru al turismului, Ierusalim, 2001.

Ilan Ramon – pilot și astronaut, născut la Ramat Gan, 20 iunie 1954. Primul cosmonaut israelian, decedat la prăbușirea navei Columbia, 2003.

Boris Claudio (Lalo) Schifrin – compozitor, pianist, dirijor, născut la Buenos Aires, 21 iunie 1932. Premiul Grammy, de cinci ori; premiul Oscar Onorific, 2019. Decedat la Los Angeles, 26 iunie 2025.

Konrad Bercovici – scriitor, născut la Galați, 22 iunie 1882, stabilit în SUA. Povestiri care prezintă mediul româno-evreiesc. Decedat la New York, 1961.

Geza Vermes – cercetător al istoriei iudaismului și creștinismului antic, născut la Budapesta, 22 iunie 1924, imigrat în Anglia. Decedat la Oxford, 2013.

Evrei decedați în luna iunie

Franz Kafka – scriitor, născut la Praga, 1883. Lumea descrisă de el este bizară, lipsită de logică, un coșmar. Decedat la Klosterneuburg, Austria, 3 iunie 1924.

Yoram Kaniuk – scriitor, născut la Tel Aviv, 1930. Printre romane: *Ultimul evreu*; *Himmo, regele Ierusalimului*. Decedat la Tel Aviv, 8 iunie 2013.

Martin Buber – filozof, născut la Viena, 1878, imigrat în Palestina, 1938. Scrieri despre hasidism și mistica iudaică. Decedat la Ierusalim, 13 iunie 1965.

David Moses Hermalin – scriitor idiş, născut la Vaslui, 1865, imigrat în SUA, 1885. Activ în imigrația

evreo-română din America. Decedat la Baldwin, N.Y., 19 iunie 1921.

Hagi Sein – regizor, scenarist, jurnalist, născut la Tallinn, 1945. Premii, printre care EFTA (Estonian Film and Television Award), 2021. Decedat în Estonia, 19 iunie 2024.

Zeev (Laszlo) Kun – pictor, născut la Nyiregyhaza, Ungaria, 1930, supraviețuitor al Holocaustului, imigrat în Israel, 1949. Premiul Moshe Castel, 2023. Decedat la Tel Aviv, 20 iunie 2024.

Ion Vianu – medic psihiatru și scriitor, născut la București, 1934, fiul esteticianului Tudor Vianu. Imigrat în Elveția, 1977, revenit în România după 1989. Romanul autobiografic *Amor intellectualis*: cartea anului 2010. Decedat la Morges, Elveția, 20 iunie 2024.

Charles (Irving) Krautheimer – jurnalist politic, născut la New York, 1950. Premiul Pulitzer pentru comentarii politice, 1987. Decedat la Atlanta, 21 iunie 2018.

Zeev Sternhell – istoric și analist politic, născut la Przemysl, Polonia, 1935, imigrat în Israel, 1951. Premiul Israel, 2008. Decedat la Ierusalim, 21 iunie 2020.

Darius Milhaud – compozitor, născut la Aix-en-Provence, 1892. Compoziții influențate de jazz și polifonie. Decedat la Geneva, 22 iunie 1974.

Ilya Mihailovici Frank – fizician, născut la St. Petersburg, 1908. Premiul Nobel pentru fizică, 1958, pentru explicarea radiațiilor. Decedat la Moscova, 22 iunie 1990.

Judith Kranz (Judith Bluma-Gittel Tarcher) – scriitoare, născută la New York, 1928. Romane bestseller. Decedată la Los Angeles, 22 iunie 2019.

Cora Cohen – pictoriță, născută la New York, 1943. Premiul John Simon Guggenheim Memorial Foundation Fellowship. Decedată la Brooklyn, 22 iunie 2023.

Michael Horodniceanu – inginer, născut la București, 1944, imigrat în Israel, apoi în SUA, 1970. Titlul Inginerul Civil al Anului, de la American Society of Civil Engineers, 2011. Decedat la New York, 22 iunie 2023.

Harry Max Markowitz – economist teoretician, născut la Chicago, 1927. Premiul Nobel pentru economie, 1990. Decedat la San Diego, 22 iunie 2023.

Richard Morris Goldstein – astronom, născut la Indianapolis, 1927. NASA Honors Award, 2000. Asteroidul 5393 a fost denumit 5393 Goldstein. Decedat în California, 22 iunie 2024.

Jonas Salk – medic virusolog, născut la New York, 1914. Descoperitor al vaccinului antipoliomielitic. Decedat la La Jolla, California, 23 iunie 1995.

Sheldon Mayer Harnick – poet și textier liric, născut la Chicago, 1924. Printre premii: Drama League Award, 2016. Decedat la New York, 23 iunie 2023.

Walther Rathenau – om politic, născut la Berlin, 1867. Ministru de externe al Germaniei, 1922, a inițiat tratatul de la Rapallo cu Rusia Sovietică. Asasinat la Berlin, 24 iunie 1922.

Noemi Shemer (Sapir) – cântăreață, compozitoare și textieră, „doamna cântecului israelian”, născută la Kvutza Kineret, 1930. Decedată la Tel Aviv, 26 iunie 2004.

Joseph (Yousif) Seroussi – om de afaceri, născut la Khartoum, Sudan, 1933, stabilit în România. „Regele confecțiilor.” Decedat la 26 iunie 2018.

Carlos Schwartzman – pianist, compozitor, orchestrator, născut la Asunción, 1947. Printre cei mai importanți muzicieni din Paraguay. Decedat în Paraguay, 28 iunie 2025.

David Weiss Halivni – specialist în studii iudaice, născut la Kobyletska Poliana (Ucraina), 1927, crescut la Sighet, supraviețuitor al Holocaustului, imigrat în SUA, apoi în Israel. Premiul Bialik, 1985; Premiul Israel, 2008. Decedat la Ierusalim, 29 iunie 2022.

Angel Raymond Wagenstein – scriitor și cineast, născut la Plovdiv, 1922, supraviețuitor al Holocaustului. Premiul Jean Monnet pentru literatură europeană, 2004; medalia Stara Planina. Decedat la Sofia, 29 iunie 2023.

Alan Wolf Arkin – actor, născut la New York, 1934. Premiul *Academy Award for Best Supporting Actor*, 2006. Decedat la San Marcos, California, 29 iunie 2023.

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

GÂNDUL SCRIS

Te iubesc,
dar nu pe tine

Una mai a fost una lungă și cu multe evenimente, mai ales în plan politic. La începutul ei, parlamentarii partidului extremist AUR de mână cu cei ai PSD au demis Guvernul Bolojan prin moțiuni de cenzură, declanșând o criză politică încă în desfășurare. Tot în luna mai s-a împlinit un an de când Nicușor Dan a devenit președintele României. Un an de mandat marcat mai ales de inacțiune, amânări, fâstăceli, răsuciri și prea multe promisiuni publice neonorate.

Mai întâi domnul Dan ne-a promis, încă înainte de a fi președinte, că în mandatul său TVA nu va fi majorat. O primă promisiune încălcată peste care societatea a trecut destul de repede, deși ne-a afectat pe toți.

Ne-a mai promis în campania electorală și de mai multe ori în timpul exercitării funcției că va numi șefi la serviciile de informații. După un an întreg de mandat al lui Nicușor Dan la Cotroceni nu cred că se mai așteaptă cineva la modul serios să fie pusă în discuție numirea de noi șefi la serviciile de informații în viitorul apropiat. Vedeți bine, au apărut alte priorități.

Despre prioritățile vechi, asumate pe gură ca atare de Președinte, avem și aici o promisiune neonorată: celebrul referendum în rândul magistraților, promis pentru luna ianuarie 2026. Între timp a venit vara, situația nu doar că nu mai e gravă, justiția merge bine, n-aveți voi treabă, domnul Dan e de 100 de ori mai infor-

mat decât voi. Cât despre anunțul referendum, se lucrează intens la un soft românesc și deci mai durează. În general, când vine vorba de promisiunile publice ale domnului Nicușor Dan, cuvintele preferate sunt: *mai durează, curând, e o chestiune de săptămâni, într-un timp rezonabil*. Tot într-un timp rezonabil, pe acest fond de promisiuni nerespectate și contorsionări ideologice spectaculoase, s-a prăbușit și încrederea publică a lui Nicușor Dan.

Ne rămâne însă în urma acestui prim an de mandat și o situație în care președintele Dan a investit multă energie, poate cea mai evidentă dorință prezidențială de până acum: aceea de a modifica (a se înțelege: a face irelevantă) legea de combatere a antisemitismului și a radicalizării, așa-numita Lege Vexler, pe care a contestat-o de două ori la CCR. Contestații respinse de Curte fără echivoc, în unanimitate, legea fiind adoptată de Parlament în forma inițială, astăzi în vigoare și producând efecte pentru prima dată.

S-ar cădea, poate, să trecem în revistă și câteva aspecte pozitive ale primului an de mandat la Cotroceni. Dar, cum am învățat de curând chiar de la Nicușor Dan, că la ceas aniversar de bilanț e mai potrivit să expui problemele, să critici constructiv aniversatul, lăsăm pe altă dată lucrurile de bine.

Să ne mai lase și Europa,
că avem altele pe cap

Dintre toate făcutele și nefăcutele președintelui din primul an de mandat, anularea festivităților dedicate Zilei Europei m-a deranjat cel mai mult, pentru că am luat-o ca pe un

afrofront personal, adus calității mele de cetățean al Europei. Și dacă tot am ajuns la chestiuni personale, o să vă spun o poveste scurtă din timpul primei și singurei mele vizite în Parlamentul European. Se întâmpla în 2018, pe vremea lui Jean-Claude Juncker și a lui Antonio Tajani. Participam la o conferință despre patrimoniul cultural european, legată de adoptarea celebrului GDPR pe care îl hăituesc instituțiile noastre când nu vor să le dea jurnaliștilor informații de interes public în baza Legii 544. Invitați speciali erau între alții Jean-Michel Jarre și Daniel Barenboim, iar eu, ca fan declarat al Uniunii Europene (sper că mai avem voie să spunem asta public), ascultam discursurile, dar eram impresionat mai degrabă de multitudinea de culturi diferite adunate în sala de plen, care stăteau sub aceeași cupolă lucrând pentru mai binele comun al unor societăți atât de diferite între ele. Văzând locurile rezervate traducătorilor de la un capăt la altul al hemisferei Parlamentului European de la Bruxelles, mi-am pus căștile și am ascultat discursul pianistului Daniel Barenboim care vorbea despre patrimoniul cultural european în toate cele 24 de limbi oficiale ale Uniunii, trecând după câteva secunde de la o limbă la alta. Vă spun sincer că mi-au dat lacrimile, conștientizând pentru prima dată parcursul atât de improbabil al acestei construcții politice, fragilitatea și frumusețea acestui cadru politic în care 28 (la acea vreme) de țări cu bagajul lor cultural, istoric și social pot lucra împreună sub același acoperiș pentru bunăstarea societăților din blocul comunitar și pentru a păstra pacea pe continentul nostru. Departate de mine intenția de

a spune că UE este perfectă, de fapt am o lungă listă de critici la adresa Uniunii, dar aleg să nu o exprim, asemeni domnului Nicușor Dan, în luna mai, de Ziua Europei.

M-am bucurat mult când am auzit știrea că președinta Parlamentului European, Roberta Metsola, urma să celebreze anul acesta Ziua Europei la București. Mă gândeam că e un semnal bun, având în minte toată anxietatea socială adunată în ultima vreme la noi. Așa că gestul președintelui Dan de a anula ceremonia și, deci, și vizita doamnei Metsola m-a enervat de-a dreptul și prin motivul invocat: e criză politică și nu ne putem concentra la altceva. Între timp, criza politică merge mai departe bine-mersi. După consultări politice formale și informale, cu afiliați și neafiliați, separat cu Gigi Becali și sper că și cu vreo doi pitici de grădină și trei înghițitori de flăcări, la final de mai suntem tot acolo, fără perspectivă de rezolvare. În acest context, atrag atenția asupra faptului minor că în ianuarie anul viitor se împlinesc 20 de ani de la aderarea României la Uniunea Europeană și tare îmi e că nu rezolvăm criza politică până atunci. Zic să nici nu ne mai apucăm de planuri pentru a anversa aderarea noastră, că după aia ne complicăm să le anulăm, cumpărând oamenii ăia de la Bruxelles bilete de avion aiurea pe banii tuturor europenilor, nu se face.

În final, urez La mulți ani cu prosperitate și pace Uniunii Europene!, iar domnului Nicușor Dan îi doresc ca următorul an de mandat să se încheie cu mai puține decizii stupide, precum cea de anulare a ceremoniei de Ziua Europei.

George GÎLEA

REALITATEA CĂRȚII

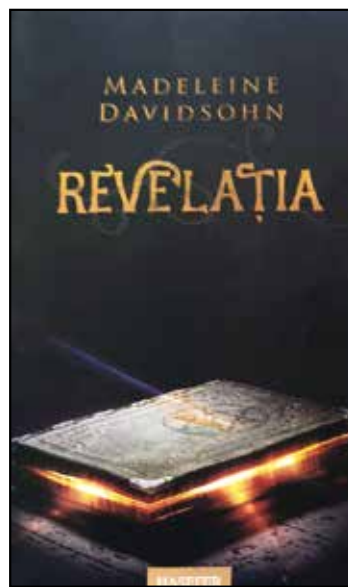
Realitate,
vis, revelație:
proza scurtă
a Madeleinei
Davidsohn

Tot ceea ce s-a întâmplat în Israel după 7 octombrie 2023 intră într-o altă ordine decât aceea de dinainte. Una în care normalitatea a devenit atât de rară, încât este privită ca un fapt de excepție. Chiar și normalitatea de a scrie literatură a căpătat, în logica acestui război neîntrerupt declanșat împotriva Israelului și a evreilor, semnificația unui act ieșit din comun, de rezistență în fața anomiei și a forțelor Răului.

Volumul *Revelația*, al scriitoarei Madeleine Davidsohn, apărut anul trecut la Editura Hasefer, este un asemenea act de rezistență, deopotrivă morală și intelectuală. Una dintre cele mai cunoscute scriitoare de limbă română din Israel, autoarea – născută la Dorohoi și locuind acum la Haifa

– ne-a obișnuit cu o prezență constantă în viața noastră literară. A publicat până acum 16 cărți, ilustrând mai multe genuri – poezia, proza scurtă, nuvelele și romanul – un palmares remarcabil pentru un intelectual care, în viața de zi cu zi, este medic stomatolog. De asemenea, e un palmares dublat de o activitate continuă pe linia relațiilor literare dintre România și Israel, ca și în viața culturală din Țara Sfântă și din orașul Haifa.

Noua sa culegere de proză scurtă se încadrează într-o modalitate pe care ea însăși a definit-o precis, și anume proza onirică. Nu fantastică, nici suprarrealistă, deși onirismul ca principiu de organizare a textului utilizează tehnici și procedee atât din arsenalul literaturii fantastice – cum ar fi întrepătrunderea realității cu visul –, cât și din cel suprarrealist – de pildă, abolirea convențiilor spațio-temporale care

nu mai sunt guvernate de legile realității. Cele 11 proze ce alcătuiesc *Revelația*, de la cea mai lungă (cea dintâi în sumar, *Inelul frânt*, de 110 pagini) la cea mai scurtă (care este penultima, *Sfârșit de iarnă*), îi definesc profilul de povestitoare. Una simultan atrasă de misterul scufundării în memoria personală și colectivă, de cazurile morale dramatice și de tiparul ascuns din spatele unor întâmplări imposibile de explicat rațional, deși prezente nu numai în imaginația, ci chiar în viața fiecăruia dintre noi. În toate cele 11 povestiri – dar mai ales în cele mai ample –, autoarea își desface aripile imaginației, însă nu o lasă să-i scape de sub control, fiind mereu atentă la sensurile și înțelesurile ascunse din spatele evenimentelor prin care trec protagoniștii. De aceea spun că definiția de „proze onirice” este cea potrivită: povestirile reunite aici de Madeleine Davidsohn au numai structura narativă a visului, nu și lipsa lui de logică și de contur rațional. Ceea ce o interesează pe prozatoare – vezi, de pildă, traseul personajului Matei, din *Inelul frânt* care e în sine un mic roman de sine-stătător – este sugestia unor înțelesuri tainice și a unui happy-end moral, salvând astfel narațiunea și personajele ei de prăbușirea la care, aparent, întâmplarea le predispozează.

O scriitoare de vocație și talent, autoarea a unei literaturi încărcate de umanism.

Răzvan VONCU

*Madeleine Davidsohn, *Revelația*, Editura Hasefer, București, 2025.

REALITATEA EVREIASCĂ

REDACȚIA: București,
str. Romulus, nr. 2, sector 2
COD POȘTAL 023986
Tel.: 0745 02 02 16
www.jewishfed.ro
realitateaevreiasca@gmail.com

Serie nouă a
REVISTEI CULTURII MOZAIK
Fondată în 1956
de Șef-Rabin Dr. Moses Rosen

Redactor-șef:
George GÎLEA

Redactori:
dr. Claudia BOSOI
Iulia DELEANU
Dan DRUȚĂ
dr. Luciana FRIEDMANN
Eva GALAMBOS (senior editor)
Irina MARKOVITS
dr. Cristian VECHIU
Ileana BUCULEI
Foto: Sandu CĂLȚIA

Secretar de redacție:
Georgiana DUMITRU

DTP: Gabriel IONESCU

Administrator:
Mihail TUNSOIU
tel. 021-314.96.90
distributie@gmail.com

Tiparul executat de
Tipografia
GARAMOND MEDIA PRINT SRL
IDEA STUDIO, București
Tel.: 0723.531.624

Contribuția pentru un abonament pe un an este de 40 de lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunitățile evreiești din localitatea respectivă. ABONAȚII SUNT RUGAȚI SĂ COMPLETEZE ADRESA EXPEDITORULUI PE CUPON! Pentru cei din București – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poștal 030202. Cod fiscal F.C.E.R.: 7426470. Abonamentele se mai pot achita și prin mandate poștale, la oficiile poștale din localitate, în contul FCER, la Garanti Bank, Sucursala Coposu, Conturi IBAN: RO46UGBI-0000732016552RON; RO39UGBI0000732016553 EUR; RO36UGBI-0000732016554 USD. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 50 de euro (cu toate taxele incluse). Pentru EXTRA EUROPA, un abonament costă 100 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Pentru Israel, un abonament pe un an costă 45 de dolari USA.

